

STRATEGIJA

RAZVOJA OBRAZOVANJA I VASPITANJA U REPUBLICI SRBIJI DO 2030. GODINE

("Sl. glasnik RS", br. 63/2021)

1. UVOD

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (u daljem tekstu: MPNTR) pokrenulo je inicijativu za izradu Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine (u daljem tekstu: SROVRS 2030), odnosno novog dokumenta javnih politika, za period od narednih deset godina, kao nadležni predlagač, a u skladu sa članom 29. stav 1. Zakona o planskom sistemu Republike Srbije.¹

Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine² (SROS 2020) postavila je temelje razvoja douniverzitetskog i univerzitetskog obrazovanja u 21. veku koji se odnose na povećanje kvaliteta, obuhvata, relevantnosti i efikasnosti obrazovanja, a radi stvaranja uslova za lični i profesionalni razvoj svakog pojedinca, kao i za razvoj društva i države zasnovanih na znanju.

Glavni razlozi za pokretanje inicijative za izradu SROVRS 2030 sadržani su u tome što aktuelna strategija prestaje da važi završetkom 2020. godine, te je potrebno izraditi novi strateški dokument kao sveobuhvatni dokument javne politike u oblasti razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji koji uvažava i vrednuje postignute rezultate, promene u kontekstu od 2012. godine do danas, kao i prepoznate potrebe za:

- 1) uključivanjem tema koje nisu bile deo postojećeg strateškog okvira, a čija je realizacija započeta u prethodnom periodu;
- 2) usaglašavanjem politika u obrazovanju sa naučnim, tehničkim, tehnološkim i održivim razvojem i savremenim kretanjima u društvu i ekonomiji;
- 3) usaglašavanjem propisa u obrazovanju sa međunarodnim dokumentima (dokumenti UN, EU, Saveta Evrope) i inicijativama, kao i sa novim strateškim okvirom Republike Srbije.

Institucije uključene u razvoj novog strateškog dokumenta su:

- 4) MPNTR koje je, pored ostalog, odgovorno za razvoj i sprovođenje obrazovne politike u RS;
- 5) Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja (ZUOV) koji obavlja stručne poslove u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju (npr. priprema planove i programe nastave i učenja, daje mišljenje u postupku odobravanja udžbenika i drugih nastavnih materijala; odobrava programe stručnog usavršavanja nastavnika³ i dr.) i učestvuje u pripremi propisa i drugih dokumenata;
- 6) Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja (ZVKOV) koji obavlja stručne poslove u oblasti praćenja i vrednovanja stepena ostvarenosti opštih principa, ciljeva obrazovanja i vaspitanja, ostvarivanje standarda postignuća po nivoima i vrstama obrazovanja, kao i druge poslove u skladu sa zakonom, aktom o osnivanju i statutom;

7) Agencija za kvalifikacije (AZK) koja je zadužena za razmatranje inicijativa za uvođenje novih kvalifikacija, pružanje stručne i administrativno-tehničke podrške sektorskim većima, pripremanje predloga standarda kvalifikacija, vođenje Registra Nacionalnog okvira kvalifikacija Srbije (NOKS-a), vršenje postupka priznavanja stranih školskih isprava, kao i priznavanja stranih visokoškolskih isprava radi zapošljavanja (profesionalno priznavanje), izdavanje odobrenja drugim organizacijama za sticanje statusa javno priznatog organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih (JPOA) i za osiguranje kvaliteta u razvoju, sticanju, dodeljivanju i priznavanju kvalifikacija stečenih formalnim, neformalnim i informalnim putem;

8) Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine - nacionalne zajednice koji obavlja poslove pokrajinske uprave u oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja, studentskog smeštaja, neformalnog obrazovanja odraslih i obrazovanja nacionalnih manjina - nacionalnih zajednica, kao i Pedagoški zavod Vojvodine koji je ustanova Pokrajinske vlade zadužena za unapređenje i razvoj stručno-istraživačkog rada u oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja, posebno za unapređenje i razvoj stručno-istraživačkog rada u oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja nacionalnih manjina na teritoriji Autonomne pokrajine Vojvodine.

Pored navedenih institucija, u proces razvoja SROVRS 2030 bio je uključen i niz drugih aktera (više u Poglavlju 9).

Tehničku podršku je pružio projekat "Podrška EU za reformu obrazovanja u Republici Srbiji - REdiS 2030".

Za razliku od strukture SROS 2020, SROVRS 2030 prati strukturu koja je propisana Zakonom o planskom sistemu i Uredbom o metodologiji upravljanja javnim politikama, analizi efekata javnih politika i propisa i sadržaju pojedinačnih dokumenata javnih politika.

Sadržinski, koncept SROVRS 2030 ne zasniva se na prikazu strateških prioriteta po nivoima obrazovanja već po tematskim oblastima koje su zajedničke različitim nivoima obrazovanja, dok su specifičnosti pojedinih nivoa vidljive u Akcionom planu. Na ovaj način je očigledniji holistički pristup obrazovanju i vaspitanju i vertikalna povezanost različitih nivoa/ciklusa obrazovanja.

Takođe, za razliku od SROS 2020, SROVRS 2030 ne pravi suštinsku, već samo strukturnu razliku između akademskog i strukovnog obrazovanja na visokoškolskim institucijama poštujući time odredbe Zakona o visokom obrazovanju, principe Bolonjskog procesa i evropske trendove u visokom obrazovanju. Pored toga, ova podela se ne smatra opravdanom jer smanjuje dostupnost i prohodnost unutar sistema visokog obrazovanja.

Da bi različitim interesnim grupama dokument bio pristupačniji, poglavlje "Opis stanja pre donošenja SROVRS 2030" i poglavlje "Vizija obrazovanja i vaspitanja i željeno stanje", strukturani su prema nivoima obrazovanja i prema temama koje obuhvataju sve nivoe obrazovanja.

SOVRS se donosi za period do 2030. godine, dok Akcioni plan koji je sastavni deo SOVRS obuhvata period od 2021. do 2023. godine i njime se utvrđuju aktivnosti za sprovođenje mera definisanih strategijom, rokovi i potrebna finansijska sredstva za sprovođenje tih aktivnosti. Treba naglasiti i to da Akcioni plan sadrži aktivnosti i pokazatelje za opšte i posebne ciljeve i mere do 2024. godine, dok narativni deo strategije sadrži pokazatelje ishoda i efekata do kraja trajanja SROVRS 2030, odnosno do 2030. godine.

Svi termini koji se u SROVRS 2030 koriste u gramatičkom muškom rodu podrazumevaju muški i ženski rod osoba na koje se odnose. Reč "roditelj" označava sve one koji vode primarnu brigu o deci i učenicima (roditelj, odnosno drugi drugi zakonski zastupnik).

1 *Zakon o planskom sistemu Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", broj 30/18). Iako se strategije, kao dokumenti javne politike, na osnovu pomenutog zakona kreiraju na period od sedam godina, s obzirom na višeslojnu kompleksnost sektora obrazovanja i činjenicu da je većina mera u ovoj strategiji razvojna i da zahteva višegodišnje ostvarivanje da bi se postiglo željeno stanje i ostvarili predviđeni efekti, odlučeno je da se strategija kreira na period od 10 godina.*

2 *Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine ("Službeni glasnik RS", broj 107/12).*

3 *Termin nastavnik, ukoliko nije drugačije naglašeno, odnosi se na vaspitače u predškolskim ustanovama, vaspitače u domovima učenika i školama sa domom, nastavnike razredne nastave i predmetne nastavnike.*

2. PLANSKI DOKUMENTI I PRAVNI OKVIR RELEVANTNI ZA STRATEGIJU

Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine je sektorski i nacionalni dokument javnih politika. Polazišta za pripremu ove strategije su:

1) Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine ("Službeni glasnik RS", broj 107/12) koja je razvoj obrazovanja definisala kroz četiri ključna strateška cilja: kvalitet, efikasnost, relevantnost i obuhvat;

2) *ex-post* analiza Strategije razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine (SROS 2020);

3) tri izveštaja o rezultatima sprovođenja SROS 2020. i pratećeg Akcionog plana.⁴

Drugi dokumenti javnih politika koji su povezani sa ovom strategijom:

1) *Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine "Moć znanja"* ("Službeni glasnik RS", broj 10/21), koja znanje prepoznaje kao osnovu (temelj) budućeg ekonomskog napretka i rasta standarda građana Republike Srbije. Zbog toga, opšti i posebni ciljevi, kao i mere ovog strateškog dokumenta usmereni su na ubrzani razvoj Republike Srbije putem: jačanja institucija, ljudskih resursa - istraživača i istraživačkih timova; razvoja infrastrukture; većeg ulaganja u nauku, tehnološki razvoj i inovacije; međunarodne saradnje. Posebna pažnja posvećena je unapređivanju kvaliteta osnovnih istraživanja i jačanju konkurentnosti privrede kroz negovanje inovacija, kao i obezbeđivanju mehanizama za efikasno reagovanje na društvene izazove i prioritetne tehnologije. Posebno su navedeni društveni izazovi u oblasti zdravlja i standarda građana; hrane i vode; bezbednosti i odbrane; energije, zaštite životne sredine i klimatskih promena; negovanja nacionalnog identiteta i unapređenja donošenja državnih odluka;

2) *Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine* ("Službeni glasnik RS", broj 21/20) predstavlja dokument nastao u cilju daljeg društvenog i ekonomskog razvoja putem podizanja konkurentnosti privrede, privrednog rasta i napretka društva kroz povezivanje istraživačkih, industrijskih i inovacionih snaga i resursa. U procesu izrade ovog dokumenta identifikovane su prioritetne oblasti u kojima je neophodno dalje investiranje i to su: informaciono-komunikacione tehnologije, hrana za budućnost, mašine i proizvodni procesi budućnosti i kreativne industrije. U skladu sa navedenim prioritetnim oblastima definisani su posebni ciljevi, mere i aktivnosti među kojima je i cilj koji se odnosi na obrazovanje orijentisano ka inovativnosti i preduzetništvu;

3) *Strategija razvoja intelektualne svojine za period od 2018. do 2022. godine* ("Službeni glasnik RS", broj 78/18). Kao glavne ciljeve Strategija razvoja intelektualne svojine za period od 2018. do 2022. godine postavlja harmonizaciju nacionalnog sa evropskim zakonodavstvom u oblasti intelektualne svojine, unapređenje sprovođenja prava intelektualne svojine i obrazovanje i podizanje kapaciteta za transfer znanja u funkciji unapređenja primene intelektualne svojine u privredi;

4) *Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period 2020-2025. godine* ("Službeni glasnik RS", broj 96/19) naglašava razvoj obrazovanja usmeren ka potrebama savremenog društva i privrede uslovljenim napretkom veštačke inteligencije, a to se odnosi na: unapređivanje nastavnih sadržaja u osnovnim i srednjim školama u skladu sa potrebama uslovljenim napretkom veštačke inteligencije; unapređivanje Standarda opštih međupredmetnih kompetencija za kraj srednjeg obrazovanja i vaspitanja putem definisanja uloge veštačke inteligencije u međupredmetnim kompetencijama; razvoj kompetencija nastavnika, posebno za međupredmetni, multidisciplinarni pristup nastavi i učenju;

5) *Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine* ("Službeni glasnik RS", broj 80/20) je jedna od prioritarnih nacionalnih politika Republike Srbije koja sadrži mere i aktivnosti usmerene na obrazovanje i to: jačanje kompetencija zaposlenih u obrazovanju putem *multisektorskih obuka* (sektor obrazovanja, zdravstva, socijalne politike i dr.), *akreditovanih programa obuke* čije teme su usmerene na nenasilnu komunikaciju, toleranciju na različitost, antidiskriminaciju, rodnu ravnopravnost, konstruktivno i nenasilno vaspitanje, pozitivnu disciplinu, trgovinu decom, prepoznavanje rizika od nasilnog ekstremizma, prevenciju nasilja nad decom sa smetnjama u razvoju i *obuke timova za zaštitu od nasilja* u obrazovno-vaspitnim ustanovama (prepoznavanje i procena rizika za dete, kao i primena i praćenje sprovođenja propisanih procedura); unapređivanje kapaciteta dece za prevenciju nasilja putem radionica i tribina, organizovanja vršnjačkih timova i dr.;

6) *Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine* ("Službeni glasnik RS", broj 44/20) je povezana sa obrazovanjem, posebno u stvaranju uslova za dostupno obrazovanje dece i učenika sa invaliditetom u redovnim školama (pristupačnost objekata) i uključivanjem i obezbeđivanjem kvalitetnog obrazovanja (inkluzivno obrazovanje) za decu i učenike sa invaliditetom. Ovu strategiju prati i *Akcioni plan za sprovođenje Strategije unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020-2024. godine* u periodu od 2021. do 2022. godine;

7) *Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine* ("Službeni glasnik RS", broj 21/20) uređuje razvoj digitalnih veština stanovništva sa ciljem korišćenja potencijala savremenih informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT). Za razvoj digitalnih veština i osposobljavanje za korišćenje potencijala savremenih IKT alata, sektor obrazovanja je prepoznat kao ključni sektor koji omogućava i doprinosi razvoju ovih kompetencija i veština putem formalnog i neformalnog obrazovanja. Zbog brzog napretka u oblasti IKT-a, ova strategija naglašava neophodnost kontinuiranog unapređivanja digitalnih kompetencija putem usaglašavanja programa nastave i učenja sa veštinama za 21. vek;

8) *Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine* ("Službeni glasnik RS", broj 11/20) uključuje i sektor obrazovanja, posebno u delu programa nastave i učenja, odnosno unapređivanje postojećeg izbornog programa nastave i učenja za medijsku pismenost i unapređivanje kompetencija nastavnika za realizaciju ovog programa, kao i kreiranje novih programa koji doprinose razvoju digitalne medijske pismenosti u okviru formalnog obrazovanja;

9) *Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine* ("Službeni glasnik RS", broj 22/15) kroz specifične ciljeve ukazuje na direktnu povezanost sa sektorom obrazovanja i to putem: unapređenih mogućnosti za ravnopravni pristup obrazovanju svima, posebno mladima iz osetljivih društvenih grupa pružanjem različitih vrsta podrške (npr. razvijanje programa za prevenciju ranog napuštanja školovanja i prepoznavanja mladih u riziku da napuste školovanje, razvijanje programa obuke za nastavnike u skladu sa principima inkluzivnog obrazovanja); obezbeđene podrške razvoju potencijala nadarenih i talentovanih mladih kroz bolju prilagođenost nastave potrebama i interesovanjima ovih učenika;

10) *Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine* ("Službeni glasnik RS", broj 26/16) naglašava važnost obrazovanja za ovu nacionalnu zajednicu i to

putem obezbeđivanja uslova za: punu uključenost dece i mladih iz romske zajednice u kvalitetno predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje; veći obuhvat Roma i Romkinja u studentskoj populaciji; pružanje podrške školovanju mladih i odraslih koji se nisu školovali ili su napustili školovanje, uz uvođenje delotvornih i efikasnih mehanizama za borbu protiv diskriminacije i ostvarivanje uslova za uživanje svih manjinskih prava za Rome i Romkinje u obrazovnom sistemu;

11) *Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine* ("Službeni glasnik RS", br. 18/21 i 36/21 - ispravka). Ovaj strateški dokument je donet u cilju uspostavljanja stabilnog i održivog rasta zaposlenosti zasnovanog na znanju i dostojanstvenom radu. Radi ostvarivanja opšteg cilja ovog dokumenta planirana je međusektorska saradnja kako bi se unapredila ponuda na tržištu rada, kako bi se planirane mere na kvalitetan i efikasan način sprovodile. Među prepoznatim sektorima jeste i sektor obrazovanja. Pored opšteg cilja, dokument sadrži posebne ciljeve i mere među kojima su i one koje su usmerene na unapređenje položaja žena, mladih, osoba sa invaliditetom, korisnika novčane socijalne pomoći, Roma i Romkinja, kao i mere koje se odnose na nezaposlene kojima je neophodna podrška u traženju posla. Radi unapređenja položaja nezaposlenih lica na tržištu rada, mere predviđene u strategiji odnose se na realizaciju mera aktivne politike zapošljavanja (APZ), na unapređenje njihovog sprovođenja, na kreiranje novih mera APZ kao i na unapređenje praćenja stanja i kretanja na tržištu rada i ishoda i uticaja mera APZ;

12) *Program ekonomskih reformi (ERP) za period 2021-2023.* sadrži srednjoročni okvir makroekonomske i fiskalne politike kao i detaljan prikaz strukturnih reformi koje treba da doprinesu povećanju konkurentnosti nacionalne ekonomije, stvaranju privrednog rasta i razvoja, kreiranju novih radnih mesta i uslova za bolji život. Strukturne reforme organizovane su u osam ključnih oblasti: reforma tržišta energije i transporta; poljoprivreda, industrija i usluge; poslovni ambijent i borba protiv sive ekonomije; istraživanje, razvoj i inovacije i digitalna ekonomija; trgovinske reforme; obrazovanje i veštine; zapošljavanje i tržište rada i socijalna zaštita i uključivanje;⁵

13) *Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period 2021-2025. godine* koja za cilj ima uspostavljanje efikasnih mera prevencije i zaštite od svih oblika nasilja prema ženama i devojčicama, nasilja u porodici i razvijanje sistema opštih i specijalizovanih usluga podrške žrtvama nasilja;⁶

14) *Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije* ("Službeni glasnik RS", broj 94/19) čijim sprovođenjem se štite nacionalne vrednosti i interesi Republike Srbije kao što je i nacionalni interes "ekonomski razvoj i ukupni prosperitet" u kome je jedan od ciljeva "unapređenje obrazovanja, naučni i tehnološki razvoj";

15) Akcioni plan za pregovaračko poglavlje 23 kojim je Republika Srbija postavila strateško opredeljenje unapređenja institucionalnog i zakonodavnog okvira u oblasti osnovnih ljudskih i manjinskih prava i sloboda i u kome se identifikuje potreba za unapređenjem položaja nacionalnih manjina i u sklopu koga se nalazi i Akcioni plan za ostvarivanje prava nacionalnih manjina.

Treba naglasiti i to da iako je važenje Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije⁷ i Strategije za rodnu ravnopravnost (2016-2020)⁸ isteklo, sadržaj i princip navedenih strategija uzeti su u obzir prilikom osmišljavanja ciljeva, mera i aktivnosti predviđenih SROVRS 2030.

Ustav Republike Srbije,⁹ kao najviši pravni akt, propisuje pravo na obrazovanje pod jednakim uslovima, kao i obavezno i besplatno osnovno obrazovanje i vaspitanje, besplatno srednje obrazovanje i vaspitanje, jednak pristup visokom obrazovanju, a Republika Srbija omogućava i besplatno visoko obrazovanje uspešnim, talentovanim učenicima slabijeg imovnog stanja. U nastavku su nabrojani zakoni i druga

dokumenta od važnosti za razvoj obrazovanja i vaspitanja, odnosno koji zajedno čine pravni okvir relevantan za SROVRS 2030.

1) *Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja* ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon, 10/19, 27/18 - dr. zakon i 6/20) je opšti zakon koji reguliše douniverzitetsko obrazovanje i vaspitanje. Propisuje, pored ostalog, pravo na obrazovanje, jezik obrazovanja, opšte ciljeve obrazovanja i vaspitanja, principe, ključne kompetencije za celoživotno učenje i opšte međupredmetne kompetencije. Ovaj zakon takođe reguliše ulogu zavoda i tela koja se staraju o kvalitetu obrazovanja i vaspitanja; ispite u sistemu douniverzitetskog obrazovanja i vaspitanja (završni ispit u osnovnom obrazovanju i vaspitanju, završne ispite na kraju srednjeg obrazovanja i vaspitanja - opšta, umetnička i stručna matura u četvorogodišnjem srednjem obrazovanju i vaspitanju i završni ispit u trogodišnjem srednjem stručnom obrazovanju i vaspitanju, specijalistički i majstorski ispit); prava i obaveze učenika i njihovih roditelja/staratelja, nastavnika, stručnih saradnika (psiholog, pedagog, defektolog), asistenata (pedagoški, andragoški) i rukovodilaca ustanova obrazovanja i vaspitanja; ulogu prosvetnih savetnika, savetnika - spoljnih saradnika i inspekcije i dr.;

2) *Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju* ("Službeni glasnik RS", br. 18/10, 101/17, 113/17 - dr. zakon, 95/18 - dr. zakon i 10/19) je poseban zakon koji reguliše predškolsko vaspitanje i obrazovanje, rad predškolskih ustanova, grupe u vrtićima, prava i obaveze zaposlenih u ovim ustanovama (vaspitači, medicinske sestre, rukovodioci, stručne službe) itd.;

3) *Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju* ("Službeni glasnik RS", br. 55/13, 101/17, 10/19 i 27/18 - dr. zakon) je poseban zakon koji reguliše obavezno osnovno obrazovanje i vaspitanje i kojim su, pored ostalog, propisani: ciljevi i ishodi ovog nivoa obrazovanja kao i opšte međupredmetne kompetencije; trajanje osnovnog obrazovanja i vaspitanja; vrste nastave (razredna i predmetna, celodnevna nastava i produženi boravak, nastava za učenike na kućnom i bolničkom lečenju, nastava kod kuće, nastava na daljinu) i dr.;

4) *Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju* ("Službeni glasnik RS", br. 55/13, 101/17, 27/18 - dr. zakon, 6/20 i 52/21) reguliše srednje obrazovanje i vaspitanje kojim su, pored ostalog, propisani: ciljevi i ishodi ovog nivoa obrazovanja kao i opšte međupredmetne kompetencije; vrste srednjih škola (gimnazija, stručna, umetnička, mešovita škola, škola za učenike sa smetnjama u razvoju); različiti programi među kojima i program karijernog vođenja i savetovanja, program zaštite životne sredine, program zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja i programi prevencije drugih oblika rizičnog ponašanja i dr.;

5) *Zakon o obrazovanju odraslih* ("Službeni glasnik RS", br. 55/13, 88/17 - dr. zakon, 27/18 - dr. zakon i 6/20 - dr. zakon) je poseban zakon koji reguliše obrazovanje odraslih putem formalnog i neformalnog obrazovanja i informalnog učenja;

6) *Zakon o učeničkom i studentskom standardu* ("Službeni glasnik RS", br. 18/10, 55/13, 27/18 - dr. zakon i 10/19) reguliše uslove pod kojima učenik može da bude smešten u učenički dom, dobije kredit ili stipendiju; uslove pod kojima student može da bude smešten u studentski dom, ostvari pravo na kredit ili stipendiju;

7) *Zakon o dualnom obrazovanju* ("Službeni glasnik RS", br. 18/10, 101/17 i 6/20) uređuje sadržaj i način ostvarivanja dualnog obrazovanja (model realizacije nastave u sistemu srednjeg stručnog obrazovanja i vaspitanja), uzajamna prava i obaveze učenika, roditelja/staratelja, škole i poslodavca, materijalno i finansijsko obezbeđenje učenika, kao i druga pitanja od značaja za dualno obrazovanje;

8) *Zakon o udžbenicima* ("Službeni glasnik RS", broj 27/18) uređuje pripremanje, odobravanje, izbor, izdavanje, povlačenje i praćenje udžbenika i udžbeničkog kompleta, priručnika i dodatnih nastavnih sredstava za osnovnu i srednju školu;

9) *Zakon o visokom obrazovanju* ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon, 73/18, 67/19 i 6/20) uređuje sistem visokog obrazovanja, uslove i način obavljanja delatnosti visokog obrazovanja, osnove finansiranja visokog obrazovanja, kao i druga pitanja od značaja za obavljanje ove delatnosti;

10) *Zakon o dualnom modelu studija u visokom obrazovanju* ("Službeni glasnik RS", broj 66/19) uređuje sadržaj i način ostvarivanja dualnog modela u visokom obrazovanju, uzajamna prava i obaveze studenata, visokoškolskih ustanova i poslodavaca, materijalno i finansijsko obezbeđenje studenata, kao i druga pitanja od značaja za realizaciju studija po dualnom modelu;

11) *Zakon o Nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije* ("Službeni glasnik RS", br. 27/18 i 6/20) propisuje Nacionalni okvir kvalifikacija Republike Srbije (NOKS), sistem za uređivanje kvalifikacija, njegovu svrhu, ciljeve i principe, vrste i nivoe kvalifikacija, način sticanja kvalifikacija, opis znanja, veština, sposobnosti i stavova, nivoe kvalifikacija, tela i organizacije nadležne za primenu i razvoj NOKS-a, obezbeđivanje kvaliteta u primeni NOKS-a i povezivanje sa Evropskim okvirom kvalifikacija (EOK). Na osnovu ovog zakona uspostavljena je Agencija za kvalifikacije, formiran je Savet za NOKS i obrazovana su sektorska veća (12);

12) *Zakon o prosvetnoj inspekciji* ("Službeni glasnik RS", broj 27/18) uređuje postupak i položaj inspekcije u oblasti obrazovanja, tj. obavljanje inspeksijskog nadzora nad primenom zakona i drugih propisa u oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja, obrazovanja odraslih, dualnog obrazovanja, visokog obrazovanja, udžbenika i učeničkog i studentskog standarda;

13) *Zakon o utvrđivanju nadležnosti Autonomne pokrajine Vojvodine* ("Službeni glasnik RS", br. 99/09, 67/12 - US i 18/20 - dr. zakon) utvrđuje nadležnost Autonomne pokrajine Vojvodine i uređuje druga pitanja od značaja za ovu pokrajinu. Zakonom su propisane nadležnosti pokrajine (čl. 33-38) u oblasti predškolskog i osnovnog obrazovanja i vaspitanja, srednjeg obrazovanja i vaspitanja, visokog obrazovanja, učeničkog i studentskog standarda, neformalnog obrazovanja odraslih i obrazovanja nacionalnih manjina;

14) *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina* ("Službeni list SRJ", broj 11/02, "Službeni list SCG", broj 1/03 - Ustavna povelja i "Službeni glasnik RS", br. 72/09 - dr. zakon, 97/13 - US i 47/18) uređuje način ostvarivanja individualnih i kolektivnih prava koja su Ustavom Republike Srbije i međunarodnim ugovorima zajemčena pripadnicima nacionalnih manjina. Propisuje i zaštitu nacionalnih manjina od svakog oblika diskriminacije u ostvarivanju individualnih prava i sloboda i obezbeđuje ostvarivanje kolektivnih prava nacionalnih manjina na samoupravu u kulturi, obrazovanju, obaveštavanju i službenoj upotrebi jezika i pisma. Čl. 13, 14. i 15. ovog zakona regulišu obrazovanje;

15) *Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina* ("Službeni glasnik RS", br. 72/09, 20/14 - US, 55/14 i 47/18) uređuje pravni položaj i ovlašćenja nacionalnih saveta nacionalnih manjina u oblasti kulture, obrazovanja, obaveštavanja i službene upotrebe jezika i pisma, postupak izbora nacionalnih saveta, njihovo finansiranje i dr. Propisuje i ovlašćenja nacionalnih saveta u oblasti obrazovanja (čl. 11-15) a koja se odnose na: osnivanje ustanova od posebnog značaja za nacionalnu manjinu, davanje mišljenja u postupku utvrđivanja mreže obrazovno-vaspitnih ustanova i otvaranja odeljenja na jezicima nacionalnih manjina za manje od 15 učenika, učešće u upravljačkim telima ustanova obrazovanja i vaspitanja, učešće u pripremi programa nastave i učenja od posebnog značaja za nacionalnu manjinu, odobravanju rukopisa udžbenika i dr.;

16) *Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom* ("Službeni glasnik RS", br. 33/06 i 13/16) uređuje opšti režim zabrane diskriminacije po osnovu invalidnosti, postupak zaštite osoba izloženih diskriminaciji i mere koje se preduzimaju radi podsticanja ravnopravnosti i socijalne uključenosti osoba sa invaliditetom;

17) *Zakon o mladima* ("Službeni glasnik RS", broj 50/11) uređuju mere i aktivnosti koje preduzimaju Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, a koje imaju za cilj unapređivanje društvenog položaja mladih i stvaranje uslova za ostvarivanje potreba i interesa mladih u svim oblastima koje su od interesa za mlade (obrazovanje je jedna od tih oblasti);

18) *Zakon o zaštiti podataka o ličnosti* ("Službeni glasnik RS", broj 87/18) obezbeđuje zaštitu osnovnih prava i sloboda fizičkih lica, a posebno prava na zaštitu podataka o ličnosti;

19) *Zakon o regulisanim profesijama i priznavanju profesionalnih kvalifikacija* ("Službeni glasnik RS", broj 66/19) uređuje minimalne uslove osposobljavanja u Republici Srbiji za pristup i obavljanje profesija doktora medicine, doktora medicine specijaliste, doktora dentalne medicine, doktora dentalne medicine specijaliste, medicinskih sestara opšte nege, babica, magistra farmacije, doktora veterinarske medicine, arhitekata, kao i priznavanje profesionalnih kvalifikacija, uključujući i sistem priznavanja profesionalnih kvalifikacija za obavljanje regulisanih profesija u RS u cilju ostvarivanja prava na poslovno nastanjenje, slobodu pružanja usluga na privremenoj i povremenoj osnovi u RS na osnovu profesionalnih kvalifikacija, kao i postupak priznavanja profesionalnih kvalifikacija;

20) *Zakon o naučnoistraživačkoj delatnosti* ("Službeni glasnik RS", br. 110/05, 50/06 - ispravka, 18/10, 112/15 i 49/19 - dr. zakon) koji reguliše Centar za promociju nauke;

21) *Zakon o nauci i istraživanjima* ("Službeni glasnik RS", broj 49/19) uređuje sistem nauke i istraživanja u Republici Srbiji, i to planiranje i ostvarivanje opšteg interesa u nauci i istraživanju, obezbeđivanje kvaliteta i razvoja naučnoistraživačkog rada, pravni položaj instituta, osnivanje i upravljanje institutima, sticanje zvanja istraživača, institucionalno finansiranje i finansiranje drugih programa od opšteg društvenog interesa, vođenje evidencije, kao i druga pitanja od značaja za sistem nauke i istraživanja;

22) *Zakon o inovacionoj delatnosti* ("Službeni glasnik RS", br. 110/05, 18/10 i 55/13) uređuje osnovna načela, ciljeve i organizaciju primene naučnih saznanja, tehničkih i tehnoloških znanja, inventivnosti i pronalazaštva, u funkciji stvaranja i realizacije, u odnosu na postojeću tehničko-tehnološku osnovu, novih i poboljšanih proizvoda, procesa i usluga;

23) *Zakon o Fondu za nauku Republike Srbije* ("Službeni glasnik RS", broj 95/18) uređuje osnivanje i rad Fonda za nauku u cilju obezbeđivanja uslova za kontinuirani razvoj naučnoistraživačkih i razvojnih aktivnosti u Republici Srbiji, neophodnih za napredak društva zasnovanog na znanju;

24) *Zakon o sportu* ("Službeni glasnik RS", broj 10/16) uređuje, između ostalog, i školski i univerzitetski sport i fizičko vaspitanje dece predškolskog uzrasta;

25) *Zakon o zabrani diskriminacije* ("Službeni glasnik RS", br. 22/09 i 52/21) definiše pojam diskriminacije, posredne diskriminacije, segregacije, oblike i slučajeve diskriminacije, ističe opštu zabranu diskriminacije kao i postupke zaštite od diskriminacije. Ovim zakonom se ističe da su svi jednaki i da treba da uživaju jednak položaj i jednaku pravnu zaštitu, bez obzira na lična svojstva, te da je svako dužan da poštuje načelo jednakosti, odnosno zabranu diskriminacije;

26) *Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom* ("Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori", broj 42/09) kojim se potvrđuje Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom Ujedinjenih nacija usvojena na 61. zasedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 2006. godine, čiji se član 24. odnosi na obrazovanje i koji ističe da države strane ugovornice priznaju pravo osoba sa invaliditetom na obrazovanje i da u cilju ostvarivanja ovog prava bez diskriminacije i na osnovu jednakih

mogućnosti, države strane ugovornice se obavezuju da će obezbediti inkluzivni sistem obrazovanja na svim nivoima i doživotno učenje;

27) *Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma* ("Službeni glasnik RS", br. 45/91, 53/93, 48/94, 101/05 - dr. zakon, 30/10, 47/18 i 48/18 - ispravka) propisuje da su u službenoj upotrebi u Republici Srbiji srpski jezik i ćirilčko pismo, kao i latiničko pismo na način utvrđen ovim zakonom. Između ostalog, ovaj zakon propisuje da na područjima Republike Srbije na kojima žive pripadnici nacionalnih manjina u službenoj upotrebi su, istovremeno sa srpskim jezikom, i jezici i pisma nacionalnih manjina, na način utvrđen ovim zakonom;

28) *Zakon o upotrebi znakovnog jezika* ("Službeni glasnik RS", broj 38/15) uređuje upotrebu znakovnog jezika, pravo na učenje znakovnog jezika i pravo na upotrebu usluge tumača za znakovni jezik, način upotrebe usluge tumača za znakovni jezik, mere za podsticanje primene i unapređenje upotrebe znakovnog jezika kroz informisanje i obrazovanje na znakovnom jeziku i druga pitanja od značaja za upotrebu znakovnog jezika. Ovim zakonom je omogućeno sprovođenje obrazovno-vaspitnog rada u ustanovama obrazovanja i vaspitanja i studija na visokoškolskoj ustanovi na znakovnom jeziku za gluve osobe, u skladu sa njihovim potrebama, sposobnostima i mogućnostima. Pomenuti obrazovno-vaspitni rad ostvaruje se na osnovu procene potreba za pružanjem dodatne obrazovne, zdravstvene i socijalne podrške interresorne komisije kroz program vaspitanja i obrazovanja dece, odnosno školski program i individualni obrazovni plan za učenike, u skladu sa zakonom;

29) *Zakon o potvrđivanju Marakeškog ugovora* ("Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori", broj 1/20) kojim se omogućava pristup objavljenim delima od strane lica koja su slepa, slabovidna ili na drugi način onemogućena da koriste štampane materijale;

30) *Zakon o rodnoj ravnopravnosti* ("Službeni glasnik RS", broj 52/21) uređuje uspostavljanje, unapređenje i održanje rodne ravnopravnosti sprovođenjem odredbi zakona, uključujući mere u obrazovanju, vaspitanju, nauci i tehnološkom razvoju;

31) *Zakon o sprečavanju nasilja u porodici* ("Službeni glasnik RS", broj 94/16) kojim se uređuje sprečavanje nasilja u porodici i postupanje državnih organa i ustanova u sprečavanju nasilja u porodici i pružanju zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici;

32) *Zakon o zaštiti životne sredine* ("Službeni glasnik RS", br. 135/04, 36/09, 36/09 - dr. zakon, 72/09 - dr. zakon, 43/11 - US, 14/16, 76/18, 95/18 - dr. zakon i 95/18 - dr. zakon) reguliše zaštitu životne sredine u Republici Srbiji - definiše da državni organi, naučne ustanove, ustanove u oblasti obrazovanja, zdravstva, informisanja, kulture i druge ustanove, kao i drugi oblici udruživanja u okviru svojih delatnosti podstiču, usmeravaju i obezbeđuju jačanje svesti o značaju zaštite životne sredine, što se obezbeđuje kroz sistem obrazovanja i vaspitanja, naučno-istraživačkog i tehnološkog razvoja, usavršavanje u procesu rada, javnog informisanja i popularizacije zaštite životne sredine.

Međunarodna dokumenta značajna za oblast obrazovanja:

1) Ciljevi održivog razvoja Agende 2030. dokument je koji se odnosi na globalnu razvojnu agendu za period nakon 2015. godine. U narednih 15 godina se od država potpisnica (Republika Srbija je jedna od potpisnica) očekuje da mobilišu sve resurse kako bi iskorenili siromaštvo, borili se protiv nejednakosti i našli odgovore na klimatske promene. Ciljevi održivog razvoja ciljaju na brojne društvene potrebe uključujući zdravlje, obrazovanje, socijalnu zaštitu i zdravu životnu sredinu i zajednice otporne na klimatske promene. Četvrti cilj je posvećen obrazovanju i glasi: "Kvalitetno obrazovanje: obezbediti inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja";**10**

2) Strategija za Zapadni Balkan (*Strategy for the Western Balkans*)¹¹ koja ima fokus na sveobuhvatnim reformama, a posebno je naglašeno šest vodećih inicijativa među kojima je i digitalna agenda;

3) Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (*The Universal Declaration of Human Rights*)¹² članom 26. propisuje pravo na obrazovanje;

4) Konvencija o pravima deteta (*Convention on the Rights of the Child*)¹³ koju je Republika Srbija ratifikovala i tako preuzela obavezu da primenjuju mere za sprečavanje nasilja nad decom i obezbedi zaštitu deteta od svih oblika nasilja u porodici, ustanovama, institucijama i široj društvenoj sredini;

5) Povelja Evropske unije o osnovnim pravima (*Charter of fundamental rights of the European Union - 2016/C 202/02*)¹⁴ u članu 14. propisuje pravo na obrazovanje;

6) Preporuka saveta o ključnim kompetencijama za celoživotno učenje od 22. maja 2018. (*Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning*)¹⁵ u kojoj su navedene revidirane ključne kompetencije za celoživotno učenje i gde se navodi da je za razvoj kompetencija važan interdisciplinarni pristup;

7) Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina koja je usvojena na sastanku Komiteta ministara Saveta Evrope ratifikovana 1998. godine i koja u svom članu 12. sadrži obavezu države da preuzme mere u oblasti obrazovanja i istraživanja kako bi se negovala kultura, jezik i vera nacionalnih manjina i većine, da obezbede odgovarajuće mogućnosti za obuku nastavnika i dostupnost nastavnih učila, da olakšaju kontakte između učenika i nastavnika različitih zajednica i da obezbede jednaku mogućnost pristupa obrazovanju na svim nivoima za pripadnike nacionalnih manjina. Članom 14. istog međunarodnog ugovora predviđeno je pravo pripadnika nacionalnih manjina da svaki pripadnik nacionalne manjine ima pravo da uči svoj maternji jezik, a u oblastima naseljenim pripadnicima nacionalnih manjina tradicionalno ili u znatnom broju, ako ima dovoljno zahteva, država će nastojati da obezbedi, u meri u kojoj je to moguće i u okviru svojih obrazovnih sistema, da pripadnici tih manjina imaju odgovarajuće mogućnosti da uče jezik manjine ili da se obučavaju na tom jeziku;

8) Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima je ratifikovana 2005. godine, čime je država preuzela obavezu zaštite manjinskih jezika. Za obrazovanje je naročito važna primena člana 8. stav 1. a (iii), a (iv), b (iv), c (iv), d (iv), e (ii), f (iii), g za albanski, bosanski, bugarski, mađarski, romski, rumunski, rusinski, slovački, ukrajinski i hrvatski jezik, kao i član 7. (II deo ove povelje) koji se odnosi na ciljeve i načela koje države potpisnice treba da poštuju pri zaštiti različitih jezika;

9) Strategija obrazovanja za održivi razvoj UNECE koja se u celini bavi održivim obrazovanjem i čiji glavni cilj jeste da motiviše i podrži države članice UNECE regiona da rade na razvoju obrazovanja za održivi razvoj i na integraciji ovog vida obrazovanja u formalni obrazovni sistem, kroz sve relevantne predmete, kao i kroz neformalne vidove obrazovanja.

SROVRS 2030 ima u vidu i posvećenost Republike Srbije procesu evropskih integracija pa tako, gde god je to kontekstualno moguće i opravdano, referiše na vrednosti, strateške prioritete, ciljeve i pokazatelje koji se odnose na Evropski prostor obrazovanja do 2030. godine. Imajući to u vidu, SROVRS 2030 oslanja se i na:

1) *Rezoluciju o novom strateškom okviru u oblasti obrazovanja i obuka do 2030. godine*¹⁶ (*ET 2030*) gde se definiše vizija budućnosti obrazovanja i obuka kroz uspostavljanje pet glavnih strateških ciljeva koji se odnose na poboljšanje kvaliteta, pravednosti, uključenosti i uspeha za sve u obrazovanju i obukama; ostvarivanje celoživotnog učenja i mobilnosti za sve; poboljšanje kompetencija i motivacije u nastavničkoj

profesiji; jačanje evropskog visokog obrazovanja; podrška zelenoj i digitalnoj tranziciji u obrazovanju i obukama;

2) *Stub socijalnih prava EU i pripadajući Akcioni plan*¹⁷ gde se navodi 20 ključnih principa i prava od suštinskog značaja za ravnopravna i funkcionalna tržišta rada i sisteme socijalne zaštite;

3) *Evropsku agendu za veštine*¹⁸ koja predstavlja petogodišnji plan da se pomogne pojedincima i preduzećima da razviju više veština koje će biti kvalitetnije i da ih primene, kroz jačanje održive konkurencije, osiguranje društvene ravnopravnosti, pristup obrazovanju, obukama i celoživotnom učenju za sve i izgradnju otpornosti kao reakcije u kriznim situacijama, na osnovu naučenih lekcija tokom pandemije kovida 19;

4) *Evropsku digitalnu strategiju i Akcioni plan za digitalno obrazovanje 2021-2027.*¹⁹ u kojoj se daje prikaz vizije Evropske komisije za kvalitetno, inkluzivno i pristupačno digitalno obrazovanje u Evropi;

5) *Evropski prostor visokog obrazovanja i Bolonjski proces*²⁰ koji su zasnovani na zajedničkom skupu obaveza i ključnih vrednosti kao što su sloboda izražavanja, autonomija institucija, nezavisna studentska udruženja, akademska sloboda, slobodno kretanje studenata i zaposlenih;

6) *Strateški okvir EU za Rome do 2030. godine* koji predstavlja novi desetogodišnji plan, koji sadrži predlog za Preporuku Saveta, kako bi se pružila podrška Romima u EU;²¹

7) *Ekonomsko-investicioni plan za Zapadni Balkan*²² koji predviđa posvećivanje veće pažnje važnosti obrazovanja i zapošljavanja, posebno kroz višesektorske instrumente kao što je uvođenje Garancije za mlade;

8) *Okvire kompetencija EU* (preduzetništvo, digitalne kompetencije, kvalifikacije).

Ostala dokumenta od značaja za SROVRS 2030 su:

1) Opšti komentar Komiteta za prava deteta broj 4, koji definiše inkluzivno obrazovanje;

2) Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (čl. 2, 11, 18, 19, 21, 22, 24, 25. i 27);

3) Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (čl. 2, 9, 11, 12, 13. i 14);

4) UNESCO Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju (čl. 1, 3, 4. i 5);

5) Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (čl. 2, 5, 10. i 14);

6) Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (čl. 2, 3, 5. i 7);

7) Konvencija o statusu izbeglica (član 22);

8) UN Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom kao i relevantni opšti komentari/preporuke UN Komiteta za prava osoba sa invaliditetom, Komiteta za prava deteta i Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena;

9) Deklaracija o pravima lica koja pripadaju nacionalnim ili etničkim, verskim i jezičkim manjinama (čl. 2. i 4);

- 10) Konvencija MOR broj 182, o najgorim oblicima dečijeg rada (čl. 3, 7. i 8);
  - 11) UNESKO izjava iz Salamanke i okvir za delovanje;
  - 12) Evropska socijalna povelja (revidirana);
  - 13) Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima (član 8);
  - 14) Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (čl. 12, 13. i 14);
  - 15) Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (posebno član 10);
  - 16) Opšte preporuke Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena, a posebno Opšta preporuka broj 36. o pravu devojaka i žena na obrazovanje;
  - 17) Opšta preporuka broj 35. o rodno zasnovanom nasilju nad ženama;
  - 18) Opšta preporuka broj 24. u vezi sa članom 12. - Žene i zdravlje;
  - 19) Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju nasilja prema ženama i nasilja u porodici (posebno član 14. - Obrazovanje);
  - 20) Zaključna zapažanja u vezi sa Četvrtim periodičnom izveštajem Republike Srbije Komiteta za eliminisanje diskriminacije žena (posebno paragraf 33. i 34. - obrazovanje, kao i paragraf 37. a) i b) i paragraf 38. a));
- GREVIO osnovni izveštaj o primeni mera u vezi sa Konvencijom Saveta Evrope o sprečavanju nasilja prema ženama i nasilja u porodici u Srbiji (posebno u vezi sa članom 14. Obrazovanje, paragrafi 70-75).

4 <http://www.mpn.gov.rs/strategije-2020/>

5 <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/program-ekonomskih-reformi-erp/>

6 <https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/ostalo/sektor-za-socijalnu-zastitu/strategija-za-sprecavanje-i-borbu-protiv-rodno-zasnovanog-nasilja-prema-zenama-i-nasilja-u-porodici-za-period-2021-2025-godine>

7 <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sr/dokumenti/strategije-i-akcioni-planovi/strategija-prevencije-i-zastite-od-diskriminacije>

8 <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sr-Latn/dokumenti/strategije/nacionalna-strategija-za-rodnu-ravnopravnost-za-period-od-2016-do-2020-godine>

9 Ustav Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", broj 98/06).

10 <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Agenda-UN-2030.pdf>.

11 https://ec.europa.eu/commission/news/strategy-western-balkans-2018-feb-06_en

12 <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html>.

13 <https://www.unicef.org/child-rights-convention>

14 Official Journal of the European Union C 202/389 - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=EN>

15 Official Journal of the European Union C 189/1 - [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=LT).

16 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021G0226(01))

17 https://ec.europa.eu/info/files/european-pillar-social-rights-action-plan_en

18 *Communication on a European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and*

resilience

19 https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en

20 <https://ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communications>

21 https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en

22 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1811

3. OPIS POSTOJEĆEG STANJA - KLJUČNI PODACI I ANALIZA

U okviru priprema za izradu SROVRS 2030, a prema Zakonu o planskom sistemu Republike Srbije, izrađena je sveobuhvatna *ex-post* analiza²³ sa ciljem identifikovanja ostvarenosti strateških ciljeva predviđenih prethodnom strategijom. Pored *ex-post* analize, sprovođenje SROS 2020 i pratećeg Akcionog plana je bilo predmet tri izvještaja²⁴ o ostvarenosti aktivnosti predviđenih pomenutim Akcionim planom (AP) za period od usvajanja Akcionog plana (2015) do sredine 2020. godine.

S obzirom na obim pomenutih dosadašnjih dokumenata javnih politika i izrađenih izvještaja, što je posledica kompleksnosti i obimnosti sistema obrazovanja i njegovih nivoa i oblasti, u odeljku 3.1. je dat sažeti pregled postojećeg stanja, ostvarenih rezultata i ključnih pokazatelja, a prema strukturi SROS 2020 (nivoi, opšti ciljevi²⁵ i sveprožimajuće teme). U odeljku 3.2. su dodatni zaključci analize stanja na osnovu evaluacije ostvarenosti SROS 2020, koji se odnose na jednu ili više nivoa/oblasti obrazovanja.

Sve što je prepoznato u analizi trenutnog stanja, uključujući i dodatne zaključke analize stanja, uzeto je u razmatranje pri kreiranju opštih i posebnih ciljeva SROVRS 2030, jer služi kao svojevrsna "naučena lekcija".

²³ *Ex post* analiza sprovođenja Strategije razvoja obrazovanja u Republici Srbiji (SROS) do 2020. godine - http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2021/02/3-Ex-post-analiza_0202.pdf

²⁴ *Izveštaj za period od usvajanja akcionog plana (2015) do 2018.* - <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2018/08/AP-SROS-IZVESTAJ-15jun.pdf>; *Izveštaj za 2018. godinu* - <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2019/08/izvestaj.pdf>; *Izveštaj za 2019. godinu* - <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/10/Izvestaj-o-Realizaciji-Akcionog-Plana-za-Sprovođenje-Strategije-Razvoja-Obrazovanja-u-Srbiji-do-2020.-godine-za-2019.-godinu.pdf>

²⁵ *Opšti ciljevi SROS 2020 su obuhvat, kvalitet, relevantnost i efikasnost obrazovanja.*

3.1. Pregled i analiza postojećeg stanja po nivoima obrazovanja

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje

Na nivou predškolskog vaspitanja i obrazovanja (PVO), uprkos različitim sprovedenim aktivnostima i ostvarenom napretku i bez obzira na to što je, na osnovu podataka RZS-a, ukupan procenat obuhvata dece predškolskog uzrasta u stalnom porastu (2002. godine 32%, 2009. godine 47,37%, 2011. godine 48,05%, 2012/2013. godine 49,72%, 2014/2015. godine 47,45%, 2015/2016. godine 49,62%, 2016/2017. godine 52,30%, 2017/2018. godine 56,04%), i dalje je prisutna razlika u obuhvatu u zavisnosti od starosne grupe dece. Ta razlika je posebno vidljiva u Tabeli 1. u kojoj su predstavljeni najnoviji podaci o obuhvatu dece PVO razvrstano po starosnim grupama.

Tabela 1. Obuhvat dece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem u 2020. godini (%)²⁶

Deca uzrasta od 6 meseci do 3 godine	33,51%
--------------------------------------	--------

Deca uzrasta od 3 godine do 5,5 godina	65,96%
Deca pripremnim predškolskim programom	97,36%
Deca predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem	57,38%

Na osnovu predstavljenih podataka, možemo zaključiti da obuhvat ciljan SROS 2020 (iako je u stalnom porastu) nije ostvaren.

Iako pokazatelji nisu u potpunosti uporedivi, komparacija Republike Srbije sa zemljama EU pokazuje da Republika Srbija nije ni blizu EU proseka. Odnosno, kada je u pitanju učešće dece 4+ godina u predškolskom obrazovanju, prosek zemalja EU 2018. godine je bio 94,8% što je veoma blizu postavljenog cilja u EU 2020. - 95%. Međutim i među zemljama EU ima razlike, pa je taj procenat za Grčku 75,2, Hrvatsku 81, Slovačku 82,2, Bugarsku 82,4 i Rumuniju 86,3. Treba istaći i to da je kao i u Srbiji, i u zemljama EU obuhvat dece iz osetljivih grupa manji.²⁷

Prema podacima RZS-a, u 2019/20. godini 6.902 dece je ostalo neupisano zbog potpunosti kapaciteta, uprkos značajnom povećanju kapaciteta predškolskih ustanova (PU) i povećanog broja objekata. U kontekstu pravednosti i dalje su приметne dve negativne pojave: razlike između jedinica lokalne samouprave (JLS) u pogledu obuhvata dece uopšte i obuhvata dece iz romskih naselja u Republici Srbiji koja su u najmanjoj meri uključena u PVO.

Što se tiče osiguranja kvaliteta unutar PVO, stanje je bolje - od 2017. do danas doneto je više podzakonskih akata koji definišu nacionalne standarde za vrednovanje kvaliteta rada predškolske ustanove; uslove za početak rada i obavljanje delatnosti predškolske ustanove (prostor, oprema, didaktička sredstava i zaposleni); ostvarivanje ostalih delatnosti ustanove (nega i preventivno-zdravstvena zaštita, ishrana i socijalna zaštita dece), kao i kompetencije zaposlenih (vaspitača, stručnih saradnika i direktora). Važan reformski impuls u delatnosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja predstavlja usvajanje nove programske koncepcije (Pravilnik o osnovama programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja),²⁸ na osnovu osmišljenog plana za njeno sukcesivno uvođenje i obezbeđivanja mehanizama podrške za njenu primenu. U okviru programa podrške implementaciji nove koncepcije,²⁹ razvija se i sistem njegovog praćenja i vrednovanja, u cilju unapređivanja sistema podrške, sagledavanja ostvarenih rezultata i njihove održivosti i po završetku projektnih aktivnosti.

Analizom trenutnog stanja primećuje se i nedovoljno razvijena svest građana o vaspitnoj i obrazovnoj ulozi PVO, jer se PVO još uvek u većoj meri posmatra kao "sistem za čuvanje dece" predškolskog uzrasta nego kao deo vaspitno-obrazovnog sistema RS.

Razvoj diversifikovanih programa PVO još uvek nije zadovoljavajući - JLS još uvek nisu preuzele odgovornost za razvoj kratkih visokokvalitetnih diversifikovanih programa, često zbog nedostatka finansijskih sredstava ali i zbog nerazumevanja važnosti ovih programa za povećanje obuhvata i pravednosti PVO.

Što se tiče efikasnosti i relevantnosti sistema PVO, neke od ključnih aktivnosti su intenziviranje, ali tek od 2018. godine, te još uvek nema konkretnih rezultata i efekata.

Kada je u pitanju uspostavljanje mehanizama za koordinisano sprovođenje strateških politika i mera na nacionalnom i lokalnom nivou, pre svega u smislu prikupljanja relevantnih podataka o deci i formiranju validne obrazovne statistike koja će omogućiti donošenje odluka zasnovano na podacima (planiranje razvoja PVO, optimizaciju mreže, programa i usluga itd.), stanje jeste unapređeno (harmonizacija regulative, utvrđivanje metodologije itd.), međutim proces uspostavljanja JISP-a još uvek nije okončan.

Analiza stanja ističe da za sledeće oblasti nisu postignuti rezultati - definisanje oblika PVO koji će biti besplatni, unapređivanje istraživačke prakse u cilju donošenja odluka zasnovanih na podacima i uspostavljanje nacionalnog sistema indikatora za praćenje.

26 Izvor - MPNTR

27 *Education and Training Monitor 2020* - <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

28 "Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik", broj 16/18.

29 *Stručna podrška predškolskim ustanovama u primeni novih Osnova programa obezbeđuje se u okviru projekta inkluzivnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja (iz sredstava Međunarodne banke za obnovu i razvoj).*

Osnovno obrazovanje i vaspitanje

Osnovno obrazovanje i vaspitanje, na osnovu vrednosti kvantitativnih pokazatelja, delimično je doseglo stremljenja koja je postavila SROS 2020.

Što se tiče obuhvata osnovnim obrazovanjem i vaspitanjem, postavljeni cilj nije ostvaren - planirano je najmanje 98%, a prema podacima RZS-a iz 2020. godine obuhvat je iznosio 97%. Ipak, važno je da se pomene da ima pomaka u odnosu na 2009. godinu kada je obuhvat iznosio 94,4%. S druge strane, ciljane vrednosti u vezi sa stopom završavanja osnovne škole su postignute - stopa završavanja osnovne škole je bila 97%³⁰ (planirano najmanje 95%), a i stopa osipanja učenika u toku osnovnog obrazovanja je smanjena (prema podacima RZS-a iz 2019. iznosi 0,6%). Međutim, važno je da se naglasi da je stopa završavanja osnovne škole učenika iz romskih naselja znatno niža i iznosi samo 64% (2019).

Rast kvaliteta obrazovnog sistema izražen kroz PISA postignuća nije ostvaren.³¹ Postignuća učenika iz Republike Srbije na PISA 2018. testiranju su i dalje ispod OECD proseka - na skali čitalačke pismenosti 439 bodova (OECD prosek - 487), na skali matematičke pismenosti 448 bodova (OECD prosek - 489) i na skali naučne pismenosti 440 bodova (OECD prosek - 489). Odnosno, svaki treći učenik u Srbiji ne dostiže osnovni nivo pismenosti jer rezultati pokazuju da se na skali čitalačke pismenosti to odnosi na 38% učenika, na skali matematičke pismenosti na 40% učenika i na skali naučne pismenosti na 38% učenika. Ovakvi podaci mogu da ukazuju i na to da su sprovedene aktivnosti koje se tiču unapređivanja kvaliteta nastave, iako po sadržaju i relevantnosti jako važne, započele kasno da bi njihovi efekti bili merljivi PISA rezultatima. Treba imati u vidu da ni zemlje EU nisu ostvarile pomak u merenim oblastima, te da 21,7% učenika ne postiže osnovni nivo čitalačke pismenosti, 22,4% u oblasti matematičke pismenosti i 21,6% u oblasti naučne pismenosti i da su neke od država EU nedavno pokrenule reforme u pravcu koncipiranja obrazovanja zasnovanog na kompetencijama, te da su neke od država članica pristupile i preispitivanju sistema ocenjivanja i vrednovanja u cilju povećanja funkcionalne pismenosti svojih učenika.³²

Istovremeno, Republika Srbija postiže rezultate bolje od proseka na TIMSS istraživanju - u istraživanju sprovedenom 2019. godine prosek poena koje je postigla Srbija u oblasti matematike je bio 508 poena, a 518 iz prirodnih nauka, dok je TIMSS prosek za obe oblasti bio 500 poena.³³

Što se tiče ostalih mera unapređivanja kvaliteta osnovnog obrazovanja i vaspitanja, ostvareni su mnogi rezultati - revidirani su vaspitno-obrazovni programi da bi se obezbedila njihova savremenost, funkcionalnost i socijalna relevantnost; ojačana je autonomija škole kroz pedagošku autonomiju u sprovođenju kurikuluma, fleksibilan sistem spoljašnjeg vrednovanja i testiranja, autonomiju nastavnika, jači odnos sa lokalnom zajednicom i osnaživanje učeničkog parlamenta, uvedena je izborna nastava, koncipirana

prema potrebama i uslovima, koja doprinosi realizaciji vaspitno-obrazovnih ciljeva škole i realizaciji misije osnovnog obrazovanja i vaspitanja; vrednovanje rada škole obuhvata i vannastavne programe itd.

Treba naglasiti i to da važni strateški ciljevi poput revizije planova i programa nastave i učenja nisu bili obuhvaćeni Akcionim planom za sprovođenje SROS 2020, ali je od 2017. započet proces reforme planova i programa nastave i učenja (npr. urađena je revizija planova i programa za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja uvođenjem tri nova nastavna predmeta - Informatika i računarstvo, Tehnika i tehnologija i Fizičko i zdravstveno vaspitanje, čija primena je počela od školske 2017/2018. godine, a od školske 2018/2019. godine sukcesivno se uvodi novi plan i program nastave i učenja zasnovan na ishodima učenja u osnovnom i opštem srednjem obrazovanju i vaspitanju), što svakako treba da bude jedan od daljih pravaca razvoja.

Na kraju osnovnog obrazovanja polaže se završni ispit - mala matura, čije su glavne funkcije da se napravi nacionalni bilans efekata osnovnog obrazovanja i vaspitanja, čime je ostvaren jedan od ciljeva SROS 2020. S druge strane, nakon višegodišnje primene završnog ispita, došlo se do izvesnih uvida koji nameću potrebu za preispitivanjem njegovog kvaliteta, svrsishodnosti, kao i prednosti i nedostataka. Ovo se pre svega odnosi na kombinovani test. Mišljenja stručne javnosti, nastavnika i direktora, ukazuju na to da koncept kombinovanog testa u ovom obliku nema kapacitet da ostvari svoj puni potencijal i svrhu i da su izmene neminovne. Nastavnici se slažu u proceni da je ovaj test slabije koncipiran u odnosu na ostala dva testa i da postoji prostor za njegovo unapređivanje. Roditelji i učenici zastupaju stanovište da treći test predstavlja veliko i nepotrebno opterećenje koje dovodi do stanja preteranog stresa, anksioznosti i zabrinutosti. Rezultati koji su dobijeni u petogodišnjoj primeni kombinovanog testa, zajedno sa podacima iz kvalitativnih istraživanja ZVKOV-a, ukazuju na potrebu da se razmotre i uvedu određene promene koje se odnose na treći test na završnom ispitu.

Prilikom daljeg rada na nacionalnim testiranjima, treba imati u vidu da je svrha nacionalnih testiranja u Evropi raznorodna, od sertifikacije do daljeg usmeravanja učenika za nastavak školovanja, ali značajan broj zemalja rezultate nacionalnih testiranja koristi za praćenje i vrednovanje obrazovnog sistema. Najčešće se testiraju maternji jezik, matematika i još jedan (nasumično odabran) predmet i testira se primena znanja, odnosno, matematička, jezička i naučna kompetencija.

Delimično je ostvareno planirano u oblasti unapređenja pozicije direktora, s obzirom na to da je obuka za direktore usmerena ka profesionalizaciji ove pozicije u ustanovi, ali je uočena potreba za dodatnim radom u ovoj oblasti, posebno imajući u vidu da se direktori škola sve više prepoznaju kao nosioci i facilitatori promena. Takođe, delimično je ostvareno i uvođenje jednosmernog rada u školama i organizovanje raznolikih oblika kvalitetnih vannastavnih školskih programa za učenike - jednosmerni rad je uveden fazno: u prvoj godini u 204 osnovne škole, a u drugoj (2020/21) u ukupno 405 škola, od čega je uveden u 47 srednjih škola.

Kada je u pitanju ostvarenost razvijanja vaspitne funkcije škole na različite načine (predviđene u SROS 2020), nije moguće dati procenu ostvarenosti, s obzirom na uopštenost formulacije ovog cilja u SROS 2020, ali i zato što nedostaju relevantni podaci i istraživanja o osećanju dobrobiti učenika u školi, o školskoj klimi i pravilima itd., na osnovu kojih se može meriti napredak i doprinos donetih podzakonskih akata u ovoj oblasti.

Kada je reč o korišćenju prednosti informaciono-komunikacionih tehnologija i različitih oblika učenja u onlajn okruženju, kao i mera za vrednovanje kvaliteta udžbenika i instruktivnih materijala na osnovu validnih i proverenih standarda kvaliteta udžbenika i pristupačnosti nastavnih sredstava učenicima (elektronski, audio i drugi oblici udžbenika), možemo govoriti o delimičnoj ostvarenosti. Mnogo toga je urađeno ili pokrenuto, ali ima i dosta prostora za unapređenje.³⁴ Naročitu relevantnost ovim ciljevima i

merama daje i situacija sa kovidom 19 koja je počela u martu 2020. godine, u kojoj je obrazovni sistem Republike Srbije reagovao pravovremeno u smislu obezbeđivanja praćenja nastave na daljinu.³⁵

U oblasti povećanja efikasnosti i relevantnosti obrazovanja, ostvarena je fleksibilnost programa, te nastavnici imaju autonomiju u izboru dela nastavnog sadržaja koji bi trebalo da prilagode karakteristikama uslova u kojima rade. Doneti su pravilnici o planu i programu nastave i učenja za sve razrede osnovne škole koji se sukcesivno uvode od školske 2018/2019. godine, a programi nastave i učenja orijentisani su na ishode učenja i razvoj kompetencija učenika. Treba naglasiti i to da dobra međunarodna praksa pokazuje da je važno da programi nastave i učenja treba da imaju hijerarhijski uređen okvir kompetencija i ishoda te da je polazište za razvoj programa nastavnih predmeta njihova relevantnost za svakodnevni život. Takođe, važno je imati specifikovano na koje načine opšte i međupredmetne kompetencije mogu da se integrišu u nastavni predmet.

Sprovođenje optimizacije mreže osnovnih škola koja u najvećoj meri uvažava pedagoške, kulturne i šire društvene razloge i koja će garantovati ostvarivanje prava na obrazovanje svih kategorija stanovništva, a takođe će biti ekonomski najracionalnija, samo je delimično ostvarena - iako je donet podzakonski akt (Uredba o kriterijumima za donošenja akta o mreži javnih predškolskih ustanova i akta o mreži javnih osnovnih škola, 2018), i iako su pokrenute druge aktivnosti, uočeno je da sve JLS nisu donele akt o mreži javnih osnovnih škola (oko jedne četvrtine JLS), kao i da postoje JLS koje su donele akt o mreži osnovnih škola, ali nisu u potpunosti postupile u skladu sa navedenom uredbom.

³⁰ DevInfo baza podataka.

³¹ Iako PISA istraživanje obuhvata učenike prvog razreda srednjih škola, relevantan je pokazatelj za kvalitet osnovnog obrazovanja i vaspitanja.

³² Education and Training Monitor 2020 - <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

³³ <https://timss2019.org/reports/>

³⁴ Za potpunije informacije pogledati sledeće izveštaje - Izveštaj za period od usvajanja akcionog plana (2015) - <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2018/08/AP-SROS-IZVESTAJ-15jun.pdf>; Izveštaj za 2018. godinu - <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2019/08/izvestaj.pdf>; Izveštaj za 2019. godinu - <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/10/Izvestaj-o-Realizaciji-Akcionog-Plana-za-Sprovođenje-Strategije-Razvoja-Obrazovanja-u-Srbiji-do-2020.-godine-za-2019.-godinu.pdf>

³⁵ Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Institut za psihologiju i UNICEF (2020). Praćenje načina učešća i procesa učenja učenika iz osetljivih grupa tokom ostvarivanja obrazovno-vaspitanog rada učenjem na daljinu - Prvi izveštaj na osnovu istraživačkih nalaza - <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/06/4.b-Prvi-izveštaj-osetljive-grupe-učenje-na-daljinu.pdf>

Srednje obrazovanje i vaspitanje

Obuhvat srednjim obrazovanjem i vaspitanjem, prema podacima RZS-a iz 2020. godine, iznosi 80%. Stopa upisa srednje škole iznosi 98% (2020), što predstavlja uspeh u odnosu na postavljeni cilj da najmanje 95% onih koji su završili osnovnu školu upisuje neku od srednjih škola. Ipak, treba imati u vidu da je efektivna stopa prelaska u srednju školu učenika iz romskih naselja 55% (2019). Stopa završavanja srednje škole iznosi 88% (2020), dok stopa završavanja srednje škole učenika iz romskih naselja iznosi 61% (2019). Stopa osipanja iz srednjeg obrazovanja i vaspitanja iznosi 1,1% (2019) što je značajno bolja situacija nego u zemljama članicama EU gde 10,2% mladih rano napušta obrazovanje ili obuku (cilj EU 2020 je bio 10%).

Neobaveznost srednjeg obrazovanja i vaspitanja ima negativne posledice na obuhvat, ali i na završavanje školovanja učenika u srednjem, a posebno u srednjem stručnom obrazovanju i vaspitanju (SSOV). S tim u

vezi je važno naglasiti da uvođenje srednjeg obrazovanja kao obaveznog zahteva promenu u Ustavu Republike Srbije.³⁶ Ono što jeste urađeno u periodu od 2012. je izrada Studije izvodljivosti o uvođenju obaveznog srednjeg obrazovanja (UNICEF) koja daje dobru osnovu za dalje razmatranje ovog pitanja.

36 Član 71. Ustava Republike Srbije navodi da je osnovno obrazovanje obavezno i besplatno, dok za srednje obrazovanje navodi samo da je besplatno, pa tako je potrebno izmeniti Ustav u smislu navođenja da je i srednje obrazovanje obavezno i besplatno.

Srednje opšte i umetničko obrazovanje i vaspitanje

Postavljeni cilj povećanja obuhvata učenika u opštem i umetničkom obrazovanju i vaspitanju nije postignut - od planiranih 39%, obuhvat učenika iznosi 29,1% (26,7% u opštem i 2,4% u umetničkom), mada je primetan trend blagog rasta u odnosu na 2010/2011. godinu kada je iznosio ukupno 25,38%.

Što se tiče omogućavanja učenicima iz porodica sa niskim socio-ekonomskim statusom (SES) da se školuju u gimnazijama i umetničkim srednjim školama, iako se u izveštajima konstatuje da postoji niz sprovedenih aktivnosti (podzakonski akti o učeničkom i studentskom standardu, afirmativna akcija, Fond za mlade talente itd.), nije moguće precizno proceniti ostvarenost jer i dalje ne postoje sveobuhvatni podaci i istraživanja o uključivanju dece iz osetljivih grupa u ovaj deo srednjeg obrazovanja i vaspitanja. Sa sličnim izazovom se susreću i različite zemlje članice EU (npr. Mađarska, Rumunija, Bugarska, Luksemburg, Slovačka, Francuska itd.), dok je u Nemačkoj, Danskoj, Francuskoj i Portugalu vidno veće zaostajanje u čitanju učenika migrantskog porekla. Kako bi smanjila nejednakosti, Francuska je povećala plate nastavnici koji rade u školama koje pohađa veliki broj učenika iz osetljivih grupa, dok se Austrija odlučila za model ciljanog finansiranja škola koje su u nepovoljnom položaju.³⁷

Unapređivanje kvaliteta i specifičnosti školovanja u ovom delu srednjeg obrazovanja i vaspitanja samo je delimično ostvareno, a kao jedna od predviđenih mera nije realizovana predviđena modularizacija programa koja omogućava individualizaciju nastave i rad na različitim nivoima težine, niti je kreiran poseban dokument o umetničkom obrazovanju od predškolskog do univerzitetskog nivoa. Prilagođen sistem vrednovanja ovog vida obrazovanja takođe nije razvijen.

Unapređivanje kvaliteta obrazovno-vaspitnih programa putem uvođenja novih programa, izborne nastave,³⁸ uvođenje internacionalnih gimnazija, transdisciplinarnosti i slično, može se smatrati ostvarenim, jer su u okviru ovog specifičnog cilja ostvarene prve veće promene u okviru gimnazijskog obrazovanja u poslednjih 20 godina.³⁹ Konceptualizacija ključnih aktivnosti je ostvarena do 2020. godine (promena kurikularne paradigme, izbornost, interdisciplinarnost itd.), ali njihova primena podrazumeva sukcesivno uvođenje kako bi se promena odnosila na sve učenike. Uvođenju novog gimnazijskog programa prethodilo je anketiranje svih nastavnika gimnazija o trenutnom stanju u gimnazijama. Istraživanjem koje je sproveo ZVKOV u saradnji sa Filozofskim fakultetom ispitivani su stavovi učenika o izbornim programima i ovaj deo kurikuluma je kod učenika ocenjen najvišim ocenama.

Većina postavljenih ciljeva u vezi sa kvalitetom opšteg i umetničkog srednjeg obrazovanja su samo delimično ostvareni, te analiza pokazuje da se opšte srednje obrazovanje i vaspitanje nalazi pred velikim izazovima koji se tiču osiguranja uspostavljenog kvaliteta, ali i pred izazovima koji se tiču kontinuiranog razvoja. Ključni započeti reformski pravci uvode se sukcesivno, pa samim tim zahtevaju kontinuitet.

Ciljevi koji uopšte nisu ostvareni u oblasti kvaliteta tiču se uvođenja jednosmernog rada, dok za unapređivanje vaspitne funkcije škole nije moguće dati procenu ostvarenosti, jer nedostaju podaci na sistemskom nivou, kao i istraživanja i evaluativne studije.

Sličan nivo ostvarenosti je i u vezi sa merama za povećanje relevantnosti i efikasnosti, odnosno uglavnom su samo delimično ostvarene, dok one u vezi sa razvijanjem specifičnih sistema vrednovanja u umetničkim školama nisu ostvarene.

37 *Education and Training Monitor 2020* - <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

38 *Doneta je odluka o uvođenju izbornih programa i povećanja nedeljnog fonda časova za dva.*

39 *Prva generacija gimnazijalaca će školovanje u skladu s aktuelnom reformom završiti školske 2021/2022. godine.*

Srednje stručno obrazovanje i vaspitanje

Što se tiče obuhvata srednjim stručnim obrazovanjem, SROS 2020 je postavio cilj da stručne četvorogodišnje profile upisuje ne više od 39% generacije, dok ostalo srednje stručno obrazovanje upisuje 10% generacije. I ovaj cilj je delimično ostvaren - po poslednjim dostupnim zvaničnim podacima RSZ-a stopa obuhvata četvorogodišnjim profilima iznosi 55% i čak je nešto veća nego 2012. godine, dok se stopa obuhvata trogodišnjim obrazovanjem kreće u okviru procenta planiranog SROS 2020 - nešto manje od 10%.

Obezbeđivanje različitih oblika podrške deci iz osetljivih grupa koji su predviđeni SROS 2020 nije u potpunosti ostvareno, odnosno neophodne su dalje aktivnosti kako bi se došlo do održivih rešenja. Posebno je važno pružiti podršku učenicima koji pohađaju trogodišnje profile u srednjem stručnom obrazovanju jer su postignuća ovih učenika na PISA 2018. istraživanju niža za 140 poena u poređenju sa učenicima gimnazija, što znači da više od 80% učenika ovih profila ne dostiže osnovni nivo pismenosti.

Razvoj Nacionalnog modela dualnog obrazovanja proizašao je iz relevantnih podataka o potrebama privrede za koje se smatralo da mogu da budu podržane od strane obrazovnog sistema. Odnosno, dualni model realizacije nastave uveden je da bi se obezbedila saradnja između obrazovnog i privrednog sistema, a u pogledu prepoznavanja potreba tržišta rada, kao i mogućnosti sagledavanja savremenih tehnoloških procesa koji učenici mogu u najvećoj meri da usvajaju u kompanijama. Takođe, dualno obrazovanje kao platforma primenjuje se radi uspostavljanja sinergije između znanja, veština, sposobnosti i stavova, odnosno sticanja kompetencija koje su neophodne da bi mladim ljudima obezbedile bržu tranziciju ka svetu rada. Koristi koje se ostvaruju ovakvim modelom postoje za sve zainteresovane strane. Mladi u sistemu formalnog obrazovanja stiču i znanja, ali i veštine. Kompanija dobija kreativne i obrazovane kadrove, između ostalog i sa razvijenim "mekim veštinama", koji privredu za budućnost čine ne samo održivom nego i inovativnom. Zainteresovanost kompanija za sve veći broj postojećih obrazovnih profila raste, a istovremeno raste i broj učenika i škola koje se uključuju u ovu vrstu srednjeg stručnog obrazovanja. Kvalitet dualnog obrazovanja se, između ostalog, osigurava i kroz akreditaciju kompanija, obuku i licenciranje instruktora. Partner MPNTR u različitim procesima vezanim za dualno obrazovanje je Privredna komora Srbije. Benefiti Nacionalnog modela dualnog obrazovanja ogledaju se, između ostalog, u izrađenim savremenim standardima kvalifikacija i planovima i programima nastave i učenja u kojima su precizno definisani ishodi, koji se uz pomoć licenciranih instruktora realizuju u procesu učenja kroz rad u kompaniji. Broj dualnih obrazovnih profila školske 2018/2019. iznosio je 33, 2019/2020. - 37, 2020/2021. - 47, dok je za školsku 2021/2022. planirano ukupno 52 dualna profila, i postoji tendencija povećanja u skladu sa novim potrebama privrede. Izazovi u dualnom obrazovanju mapiraju se i prate kroz Master plan implementacije Zakona o dualnom obrazovanju, koji je izrađen na projektu sa Švajcarskom agencijom za razvoj i saradnju. Komisija za razvoj i sprovođenje dualnog obrazovanja Vlade osnovana je na osnovu Zakona o dualnom obrazovanju 2018. godine radi sprovođenja i unapređivanja dualnog obrazovanja i trogodišnjih vrednovanja ostvarenih rezultata.**40**

Analiza pokazuje značajan napredak u regulisanju i unapređivanju praktične nastave i profesionalne prakse iako se na primenu regulative još čeka.

Dodatno, u vezi sa kvalitetom SSOV postavljeni ciljevi su delimično ostvareni - razvijanje planova i programa na osnovu standarda kvalifikacija je u toku, a standardi rada ustanova treba da se dopune na takav način da odgovaraju specifičnostima različitih tipova škola.

Takođe, eksterna stručna matura i završni ispiti su delimično ostvareni - pripremljen je koncept i model državne mature koji podrazumeva trostruku funkciju (sertifikacionu, selekcionu/kvalifikacionu i evaluativnu), ali takođe zahteva precizniju operacionalizaciju s ciljem uspešne primene u praktičnim okvirima, a naročito da bi postala vrsta evaluacije celog srednjoškolskog obrazovnog ciklusa. Funkcija nacionalnih testiranja u smislu korišćenja rezultata nacionalnih testiranja za podršku učenicima i unapređivanja kurikuluma još uvek nije dovoljno snažna, tim pre što nije uspostavljen ni kontinuitet ovih ispitivanja.

Što se tiče efikasnosti, ostvaren je postavljeni cilj da se 40% do 50% onih koji su završili četvorogodišnje srednje stručne škole upisuju u visoko obrazovanje - prema poslednjim dostupnim zvaničnim podacima iz 2019. godine, stopa učenika koji nastavljaju obrazovanje je bila oko 89%. Cilj u vezi sa tim da četvorogodišnje srednje stručne škole završava minimalno 95% upisanih nije ostvaren - prema poslednjim dostupnim zvaničnim podacima iz školske 2018/2019. godine, stopa učenika koji završavaju četvorogodišnje obrazovne profile u stručnom obrazovanju je bila oko 85%. Treba istaći i to da se stopa završavanja školovanja razlikuje među područjima rada i da se kreće od 99% u području rada Zdravstvo i socijalna zaštita, do 70% u području rada Hidrometeorologija.

Optimizacija mreže srednjih škola je u toku, ali još uvek se ne sprovodi adekvatnim tempom. Kapaciteti lokalnih samouprava za planiranje upisa zasnovani na donetim kriterijumima nisu dovoljno snažni, a dugoročna regionalna, odnosno perspektiva na nivou JLS, je nedostajuća, u smislu okvirnog planiranja upisa za nekoliko narednih godina, uzimajući u obzir razvoj i potrebe privrede. Svakako je nužno napomenuti i to da povećanje efikasnosti mreže škola treba da se ostvari na takav način da se ne naruši dostupnost i pravednost obrazovanja.

Karijerno vođenje i savetovanje (KViS) je važan sistem koji još uvek nije podjednako dostupan za učenike, studente i za odrasle tokom celog obrazovnog puta, a ne samo prilikom odluke o izboru obrazovnog profila ili obuke, a postojeća sistemska podrška primenom standarda usluga KViS-a još uvek ne podstiče u dovoljnoj meri na celoživotno učenje.

---

40 *Dualno obrazovanje nije bilo postavljeno kao jedan od ciljeva SROS 2020, ali je u međuvremenu postalo jedan od prioriteta Vlade.*

Visoko obrazovanje

Što se tiče cilja u vezi sa učešćem visokoobrazovanih u generaciji od 30 do 34 godina, on je skoro ostvaren - od planiranih 35%, ostvareno je 33,5%, što je povećanje od preko 8 procentnih poena u odnosu na 2012. godinu. Ipak, taj procenat je još uvek manji od proseka EU zemalja gde je broj visokoobrazovanih u ovoj starosnoj grupi 40,3% (cilj EU 2020. je bio 40%).⁴¹

Cilj da 95% onih koji su završili opšte srednje obrazovanje i 40% do 50% onih koji su završili četvorogodišnje srednje stručno obrazovanje školovanje nastavlja na visokom obrazovanju, delimično je ostvaren - na osnovu poslednjih dostupnih podataka RZS-a, u 2019. godini bilo je 25,5% generacije (od 19

do 30 godina) koja je obuhvaćena visokim obrazovanjem, a stopa nastavljanja obrazovanja nakon završenog srednjeg obrazovanja je iznosila 88,7% (RZS). Treba naglasiti da zvanična statistika ne omogućava u potpunosti adekvatnu procenu kvantitativnih indikatora, pa su korišćeni oni koji su dostupni.

Kao posledica negativnih demografskih trendova, broj studenata u Republici Srbiji je smanjen za oko 15% u poslednjih osam godina. Ipak, obuhvat mladih koji nastavljaju visoko obrazovanje i procenat populacije sa visokim obrazovanjem u stalnom je porastu - prema poslednjim dostupnim podacima Republičkog zavoda za statistiku obuhvat visokim obrazovanjem se povećao sa 48% u 2015, na 54,7% u 2019. godini, a kontinuirano raste i procenat populacije sa visokim obrazovanjem - sa 18,7% u 2015. na 20,4% u 2019. godini (EUROSTAT).

U okviru visokog obrazovanja (VO) načinjeni su pomaci u raznim oblastima, na primer kroz uvođenje istraživanja u strukovne studije, reformu organizacione strukture ustanova strukovnog obrazovanja, unapređivanje očekivanih ishoda studija, unapređivanje kompetencija nastavnog kadra na strukovnim studijama, jačanjem saradnje visokog obrazovanja sa privredom, povećavanjem broja doktora nauka itd. Sproveden je niz ključnih aktivnosti za unapređenje evaluacije kvaliteta doktorskih studija (svaka doktorska disertacija postaje javno dostupna u onlajn repozitorijumu). Vršiti se osiguravanje i jačanje dostupnosti na sva tri nivoa studija studentima iz osetljivih grupa. Povećan je udeo visokoobrazovanih koji se bave istraživanjima i inovacijama u visokoškolskim ustanovama (VŠU), institutima i preduzećima.

Dostizanje ravnopravnog sistema visokog obrazovanja, sa pravičnim i jednakim pristupom za sve grupe u društvu, jedan je od prioriteta u svim zemljama koje učestvuju u Bolonjskom procesu, u kome svaki građanin treba da ima pristup obrazovanju visokog kvaliteta, bez obzira na socijalnu ili ekonomsku pozadinu, rasu, religiju ili pol. Međutim, u Republici Srbiji je još uvek primetno da su određene socijalne grupe u visokom obrazovanju nedovoljno zastupljene, a izveštaji o socijalnoj dimenziji u primeni Bolonjskog procesa u Republici Srbiji⁴² pokazuju smanjeno učešće mladih ljudi iz najsiromašnijih porodica, iz porodica sa najnižim stepenom obrazovanja, iz porodica romske nacionalnosti i osoba sa invaliditetom. Segregacija polova je takođe prisutna. Stoga se može zaključiti da, iako su u visokom obrazovanju u Republici Srbiji stvoreni neophodni uslovi za ostvarenje principa "jednak pristup za sve", taj proces nije završen i zahteva definisanje dodatne regulative, definisanje socijalne dimenzije problema i, konačno, definisanje finansijskog okvira.

Izostale su i sistemske mere koje se odnose na jače finansiranje visokog obrazovanja sa ciljem povećavanja broja mesta za studente u visokom obrazovanju iz sredstava budžeta Republike Srbije.

Jedna od mera u SROS 2020 koja je potpuno ostvarena, odnosila se na povećanje broja doktora nauka (godišnje najmanje 200 doktoranada na milion stanovnika završi studije u predviđenom roku) - u 2016. godini je proglašeno skoro 10 puta više doktora nauka nego 2012. godine. Međutim, u svetlu prioriteta MPNTR da iskoreni korupciju i osigura integritet obrazovanja na svim nivoima, mere ovoga tipa u SROVRS 2030 bi trebalo dodatno razmotriti, jer samo povećanje broja doktora nauka ne osigurava i kvalitet doktorskih studija.

Zvanična statistika ne omogućava adekvatnu procenu kvantitativnih indikatora u visokom obrazovanju, što ukazuje da je neophodno razviti i ojačati sisteme za praćenje i evaluaciju visokog obrazovanja. Nerazvijenost indikatora praćenja je u korelaciji sa odsustvom sprovođenja ključnih mera za unapređivanje obuhvata, kvaliteta, relevantnosti i efikasnosti u visokom obrazovanju, jer sprovođenje mera i projekata uvek za sobom povlači i praćenje rezultata. Ova nerazvijenost i slabost nacionalne statistike koja ne pokriva niti prati najvažnije indikatore kvaliteta, obuhvata, relevantnosti i efikasnosti visokog obrazovanja, zabrinjavajuća je i ukazuje na niz problema koji postoje u visokom obrazovanju i netransparentnost visokog obrazovanja koja dugo traje.

Iako su učinjeni značajni pomaci u sistemu osiguranja kvaliteta visokog obrazovanja osnivanjem Nacionalnog akreditacionog tela (NAT), Evropska asocijacija za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju (ENQA) je u februaru 2018. godine donela odluku da (tadašnji) KAPK gubi status punopravnog člana i postaje "član u razmatranju" u narednom dvogodišnjem periodu, jer su utvrđeni nedostaci u sistemu osiguranja kvaliteta i akreditacije ustanova i programa u Republici Srbiji. Iz tog razloga NAT je upravo primenu nove metodologije procesa akreditacije i provere kvaliteta u Republici Srbiji postavio kao svoj prioritet, sa glavnim ciljem postizanja što potpunije internacionalizacije, pozicioniranja u prostoru visokog obrazovanja, dobijanja punopravnog statusa u Evropskoj asocijaciji za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju (ENQA) i registracije u odgovarajućem registru. Poseta predstavnika ENQA koji su imali zadatak da prikupe informacije o načinu na koji je NAT uklonio prethodne zamerke i sastave izveštaj prema kom bi se odlučivalo o vraćanju statusa punopravnog člana NAT u ENQA, dogodila se krajem 2019. godine. Na osnovu nalaza, odbor ENQA razmatrao je u februaru 2020. godine zahtev RS i doneo odluku da, i pored očiglednog napretka na polju osiguranja kvaliteta, još uvek nisu otklonjene neke suštinske zamerke, te se NAT-u nije odobrilo punopravno članstvo; stoga je odlučeno da se pristupi izmenama i dopunama Zakona o visokom obrazovanju koji će, nakon usvajanja, omogućiti punopravno članstvo Republike Srbije u ENQA.

Takođe, uočeno je da celokupni sistem visokog obrazovanja, kao i same VŠU, još uvek ne prolaze proces transformacije ka savremenom i društveno odgovornom univerzitetu koji je zasnovan na primeni akademskih principa i vrednosti u realizaciji njihovih osnovnih funkcija (obrazovanje i istraživanje) i novih funkcija (transfer tehnologija i inovacija, kontinuirano učenje, angažovanje kroz saradnju u rešavanju društvenih izazova lokalne i/ili šire zajednice). Odnosno, izostaje Treća misija visokog obrazovanja, u kojoj posebno mesto zauzima pitanje društvene odgovornosti univerziteta koja obavezuje univerzitet na aktivno uključivanje u socijalni, ekonomski i privredni, politički i kulturni razvoj društva.

Reforme ovog nivoa obrazovanja treba posmatrati u svetlu sveopštih reformi u oblasti visokog obrazovanja koje se dešavaju širom Evrope i koje se, između ostalog, baziraju na osnaživanju sistema osiguranja kvaliteta u VO (Slovačka, Holandija, Grčka), uvođenju modela finansiranja VO na osnovu uspešnosti (npr. Grčka), unapređivanju sistema podrške studentima (npr. Italija i Mađarska), povećanju obuhvata studenata iz osetljivih grupa (Luksemburg), podršci internacionalizaci VO (Grčka, Slovačka, Poljska i Francuska), povećanju relevantnosti VO u skladu sa potrebama tržišta rada (Kipar, Češka) itd.⁴³

⁴¹ *Education and Training Monitor 2020* - <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

⁴² *EQUIED Tempus Project: Equal access for all: Strengthening the social dimension for a stronger european higher education area, Contract No 517119-TEMPUS-1-2011-RS-TEMPUS-SMGR*

⁴³ *Education and Training Monitor 2020* - <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

Obrazovanje odraslih

Kada je u pitanju obrazovanje odraslih (OO), iako su određeni pomaci u pogledu dostupnosti obrazovanja odraslih identifikovani, nije u dovoljnoj meri unapređen obuhvat - glavni strateški cilj koji se odnosio na participaciju odraslih u programima obrazovanja odraslih (7% prema Anketi o radnoj snazi) nije ispunjen - podaci RZS-a pokazuju da je stopa učešća odraslih u obrazovanju i obukama u 2019. godini u Republici Srbiji na nacionalnom nivou iznosila 4,2% ali ne postoji podatak o tome koliko od njih je nezaposleno.

Podaci RZS-a pokazuju i to da je stopa onih koji nisu u procesu obrazovanja ili obuke, a koji nisu zaposleni (od 15 do 29 godina) iznosila 18,9% u 2019. godini. Taj procenat je značajno veći u odnosu na zemlje EU

gde je procenat mladih u ovoj grupi u istoj godini bio 10,2% što je veoma blizu postavljenog strateškog cilja za 2020. godinu - 10% mladih između 18 i 24 godine koji nisu u obrazovanju i/ili obuci, a koji nisu zaposleni.⁴⁴ Ipak, iako nema zvaničnih podataka, može se očekivati da se broj nezaposlenih odraslih koji učestvuju u stručnom obrazovanju povećava, jer se povećavaju mogućnosti koje nezaposleni odrasli imaju za stručno obrazovanje u smislu povećanja broja JPOA, a NSZ nudi i mogućnosti da ostvari određene obuke za koje postoji potreba na tržištu rada ukoliko za njih nema programa koje nude JPOA. Takođe, poslednjih godina, uvidom u godišnje nacionalne akcione planove za zapošljavanje, može se zaključiti da se povećavaju izdvajanja za obrazovanje nezaposlenih u okviru aktivnih mera za zapošljavanje i drugih mera koje sprovodi NSZ.

Dodatni podaci koji se prikupljaju Anketom o obrazovanju odraslih (AOO) pokazuju da je Srbija daleko od proseka EU - stopa učešća odraslih u nekom obliku formalnog ili neformalnog obrazovanja ili obuka, na nacionalnom nivou iznosila je 19,8% za 2016. godinu (što je nešto više nego 2011. kada je iznosila 16,5%), ali je i znatno niže od proseka zemalja članica Evropske unije koji je 2016. godine iznosio 45,2%. Prema podacima AOO, obrazovanje odraslih nije dostupno svim kategorijama, odnosno mreža ustanova nije funkcionalna i još uvek postoje značajne systemske barijere za njeno efikasno funkcionisanje. Ako se u obzir uzmu podaci RZS-a (Anketa o radnoj snazi), situacija je još nepovoljnija - stopa učešća odraslih u obrazovanju i obukama (25-64 godine) 2019. godine bila je samo 4,3% što Srbiju stavlja u grupu zemalja sa stopom učešća manjom od 5% u koju od EU zemalja spadaju Hrvatska, Bugarska, Rumunija i Slovačka. Prosečna stopa učešća odraslih u obrazovanju i obukama za zemlje EU je u 2019. godini bila 10,8% (EU 2020 cilj je 15%). Ipak, treba naglasiti i to da je samo sedam država članica EU uspela da ostvari cilj naveden u EU 2020.⁴⁵

Za stremljenje u vezi sa tim da više od 5% populacije odraslih nezaposlenih lica pohađa neki od oblika SSOV nije moguće proceniti ostvarenost, jer ne samo što nije jasno definisan cilj, nego je nejasno i da li je u pitanju formalno ili neformalno stručno obrazovanje odraslih.

Uočeni su izazovi i u vezi sa efikasnošću procesa akreditacije, a mere u vezi sa uspostavljanjem kratkih ciklusa na VŠU, učenjem na daljinu i elektronskim učenjem itd., nisu ostvareni za vreme trajanja SROS 2020.

Postoje i izazovi u pogledu organizacije i kvaliteta formalnog obrazovanja odraslih, s obzirom na veliki stepen osipanja polaznika programa funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih (FOOO), a uočeni su i problemi obezbeđenja prevoza, odliva i kompetencije kadrova, problem realizacije stručnih obuka u okviru FOOO, uspostavljanje okvira za praćenje i vrednovanje itd. Uočeno je da Republika Srbija ne učestvuje u Programu međunarodnog ocenjivanja kompetencija odraslih, što je nedostatak, s obzirom na to da učešće može da pruži doprinos unapređenju politike OO.

Obrazovanje odraslih kroz SSOV još uvek nije relevantno i prilagođeno potrebama, odnosno nisu prepoznate sve formalne prepreke za priznavanje kvalifikacije, za prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju, čijim bi otklanjanjem mogao da bude povećan broj korisnika.

U domenu efikasnosti, nema dovoljne ponude pružalaca usluga obrazovanja koji odgovaraju na različite potrebe odraslih, kao ni modela finansiranja kako bi obrazovanje odraslih bilo dostupno svima. Dodatno, ne postoji jedinstvena baza, odnosno registar dostupnih obuka i institucija u obrazovanju odraslih. Primetan je pomak u ponudi programa, koje realizuju javno priznati organizatori aktivnosti obrazovanja odraslih (JPOA), a koji odgovaraju na potrebe tržišta rada, ali je prema izveštajima o sprovođenju Godišnjih planova obrazovanja odraslih vidljivo da programa nema dovoljno, te da programi ne odgovaraju u potpunosti na potrebe tržišta rada (npr. broj polaznika programa prekvalifikacije, dokvalifikacije i specijalizacije je nizak i postoji ogromna disproporcija između broja planiranih i upisanih polaznika što je, između ostalog, rezultat

planiranja koje nije usklađeno sa potrebama tržišta rada). Takođe, nema promocije akreditacije JPOA i neformalnog obrazovanja odraslih, kao fleksibilnog načina prilagođavanja obrazovanja brzim tehnološkim promenama i potrebama tržišta rada, informisanje privrednika o uslovima, prednostima i značaju sticanja statusa JPOA, unapređivanje standarda, odnosno uslova za obavljanje aktivnosti obrazovanja odraslih (prilagođavanje zakonske i podzakonske regulative), pružanje podrške JPOA u primeni i unapređivanju sistema kvaliteta, osnivanje regionalnih trening centara i ponuda obuka/treninga koji su u skladu sa potrebama tržišta rada sa ciljem poboljšanja kvalifikacione strukture aktivnog stanovništva (zaposlenih i nezaposlenih lica). Dodatno, ne posvećuje se dovoljna pažnja kompetentnosti edukatora (predavača i trenera) u smislu osmišljavanja mehanizama provere i unapređenja njihovih kompetencija u cilju obezbeđenja stalne usklađenosti njihovih kompetencija sa potrebama tržišta rada.

Usvajanje procesa priznavanja prethodnog učenja (PPU) izostaje u dosadašnjem razvoju politike celoživotnog učenja.

---

44 *Education and Training Monitor 2020* - <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>
45 *Ibid.*

3.2. Pregled i analiza postojećeg stanja - sveprožimajuće teme

Inkluzija

Usvajanje Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (ZOSOV) još 2009. godine označilo je prekretnicu u uvođenju inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja, sa naglaskom na jednako pravo na obrazovanje, bez diskriminacije i segregacije, za svu decu, učenike i odrasle. Sprovedene su reformske mere usmerene na razvoj celokupnog institucionalnog i obrazovno-političkog okvira, mehanizama i procedura za inkluziju na lokalnom nivou i nivou ustanova, koje su obuhvatale izgradnju kapaciteta nastavnika i ustanova, uspostavljanje timova za inkluzivno obrazovanje u ustanovama, promenu politike upisa u osnovne škole, uvođenje individualnih obrazovnih planova (IOP) i pedagoških asistenata, obezbeđivanje usluge ličnog pratioca za decu, odnosno personalnog asistenta za odrasle, uspostavljanje lokalnih interresornih komisija (IRK) za dodatnu obrazovnu, zdravstvenu i socijalnu podršku deci, učenicima i odraslima u obrazovnom procesu, mere sprečavanja osipanja iz obrazovanja itd. U periodu od 2017. do 2019. godine, usvojen je set novih i/ili izmenjenih i dopunjenih zakona i podzakonskih akata iz oblasti obrazovanja, sa većinom odredbi posvećenih daljem razvoju inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja, uključujući unapređenje ravnopravnog pristupa PVO, jasniji mandat interresornih komisija i prikupljanje i upravljanje podacima.**46**

Specifični cilj SROS 2020 koji se odnosi na uspostavljanje tima u MPNTR za praćenje i izveštavanje o stanju u obrazovanju i vaspitanju na selu i u osetljivim kategorijama dece (obuhvat, osipanje, završavanje škole i kvalitet školovanja), može se smatrati delimično ostvarenim zato što nije formirana, kao posebna grupa, jedinica koja bi pratila i izveštavala o obrazovanju dece na selu, jer zakon ne prepoznaje kao posebnu kategoriju obrazovanje dece na selu. Ipak, kako zakon prepoznaje pravedno, dostupno, relevantno i kvalitetno obrazovanje za svu decu i učenike, ustanovljen je Odsek za ljudska i manjinska prava u obrazovanju kao posebna unutrašnja jedinica MPNTR.**47**

Donet je i Pravilnik o kriterijumima i standardima za finansiranje ustanove koja obavlja delatnost osnovnog obrazovanja i vaspitanja,**48** koji propisuje kriterijume i standarde za finansiranje (cena usluga) ustanova osnovnog obrazovanja i vaspitanja, kao i veličinu škole - najmanje 16 odeljenja od prvog do osmog razreda. Navedeni pravilnik specifikuje izuzetke za formiranje odeljenja za škole na prigraničnom i planinskom području, kad zbog malog broja učenika, nepostojanja putne mreže (kojom se mogu kretati putnička vozila)

i velike udaljenosti između naselja nije moguće, na racionalan i ekonomičan način, organizovati odeljenja na pomenuti način. Međutim, Pravilnik ne specifikuje posebne mere finansiranja za četvororazredne škole kako je predviđeno SROS 2020.

Međutim, nakon 10 godina sprovođenja inkluzivnog obrazovanja, kapaciteti za sprovođenje još uvek nisu dostigli nivo zakonskih novina i promena. Napredak je ostvaren na svim nivoima, ali kapacitet nastavnika i ustanova da usvoje i primenjuju nove prakse i znanje značajno varira, što je rezultiralo nedostacima u pogledu pravednosti. Iako je ukupna stopa učešća u obrazovanju u Republici Srbiji visoka, značajan broj dece je u riziku da bude isključen, a posebno su u riziku deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, deca romske nacionalnosti, deca iz veoma siromašnih domaćinstava i seoskih područja, a naročito deca iz brdsko-planinskih i pograničnih područja.

Analizom je uočeno da uvođenje inkluzivnog obrazovanja zahteva promene na nacionalnom, lokalnom i nivou ustanova, uključujući i reformu finansiranja obrazovanja i upravljanja obrazovanjem, te da u sistemu nedostaju: adekvatno finansiranje i mehanizmi finansiranja inkluzivnog obrazovanja; obezbeđivanje odgovarajućeg finansiranja i modela fleksibilnog finansiranja za ciljne mere koje se odnose na povećanje efikasnosti, efektivnosti i pravednosti u obrazovanju, uključujući i modele intersektorskog finansiranja integrisanih dodatnih usluga podrške za decu.

U poslednjih deset godina razvijen je i pravni okvir relevantan za pristupačnost u obrazovnom sistemu uređivanjem pristupačnosti i različitim prilagođavanjima u obrazovanju, u skladu sa članom 9. Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i Opštim komentarom Komiteta broj 2. (2014) o pristupačnosti.

Ipak, analize pokazuju da obrazovanje dece i učenika kojima je maternji jezik srpski znakovni jezik, nemaju adekvatan pristup obrazovanju i vaspitanju u celini na svom maternjem jeziku, niti imaju adekvatnu podršku. Takođe, iako se zakonom o visokom obrazovanju predviđa mogućnost studiranja na srpskom znakovnom jeziku, njime nije definisano ko je obavezan da ga obezbedi, stoga brojne generacije gluvih studenata i pored nastojanja da tu neophodnu podršku dobiju, ne uspevaju u tome. To uzrokuje, kako slabije rezultate gluvih studenata, koji ostanu u sistemu obrazovanja, tako i, u najvećem broju, njihovo odustajanje od visokog obrazovanja.

Pravni okvir relevantan za obrazovanje dece romske nacionalne pripadnosti u prethodnom periodu je unapređen tako što su propisane različite mere za upis i podršku obrazovanju i prevenciju osipanja (kao što su kampanje za upis, upis bez obaveze podnošenja dokumentacije, unapređeno korišćenje IOP-a, pedagoška asistencija i afirmativne mere za upis u srednju školu). Međutim, uključenost dece romske nacionalne pripadnosti u osnovno obrazovanje još uvek je niža od opšteg proseka, a stopa osipanja znatno veća u odnosu na druge učenike. Takođe, uprkos jasnim antidiskriminacionim odredbama u obrazovanju, i dalje ima slučajeva segregisanih škola ili odeljenja u kojima većinu učenika čine učenici romske nacionalne pripadnosti.

Tokom prethodnog perioda, značajan napredak je postignut kada je reč o upisu i učešću dece izbeglica i migranata u obrazovanju. Podaci Komesarijata za izbeglice i migracije i Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja za januar 2021. godine, pokazuju da su deca izbeglice i migranti osnovnoškolskog uzrasta uključena u osnovno obrazovanje skoro u potpunosti, ali da je samo 12% dece srednjoškolskog uzrasta upisano u srednje obrazovanje.

Započete su i aktivnosti sa ciljem uspešnijeg korišćenja postojećih resursa za razvijanje partnerskog odnosa između obrazovnih ustanova i roditelja, razvoj resurs centara i uspostavljanje profesionalne saradnje između škola za obrazovanje učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom i redovnih škola.

46 Postoji i nekoliko obuka za stručno usavršavanje nastavnika koje se fokusiraju na teme relevantne za inkluzivno obrazovanje, sa fokusom na borbu protiv diskriminacije, sprečavanja osipanja iz obrazovnog sistema i izradu i primenu IOP, dok je MPNTR započelo dijalog o inicijalnom obrazovanju nastavnika koji bi trebalo da dovede do promene univerzitetskog kurikuluma i standarda kompetencija nastavnika, a zatim da rezultira promenama u inicijalnom obrazovanju nastavnika kako bi se odgovorilo na potrebe učenika i učenica u skladu sa trenutnom reformom kurikuluma.

47 Tokom 2015. godine je osnovana Grupa za socijalnu inkluziju (kasnije Grupa za obrazovanje manjina, socijalnu inkluziju i zaštitu od nasilja i diskriminacije (GSI), čiji je zadatak bio dodatni razvoj i koordinacija sprovođenja inkluzivnog obrazovanja).

48 "Službeni glasnik RS", br. 73/16, 45/18 i 106/20.

Obrazovanje nastavnika

Trenutno stanje govori o tome da izostaje sprovođenje mera koje se odnose na unapređivanje inicijalnog obrazovanja nastavnika, izgradnju prilagođenog sistema profesionalnog usavršavanja i vrednovanja rada nastavnika, obezbeđivanje uslova za zapošljavanje nastavnika koji su prethodno stekli odgovarajuće obrazovanje za profesiju nastavnika, kao i obezbeđivanje uslova za prepoznavanje značaja i unapređivanje položaja profesije nastavnika.

Takođe, u prethodnom periodu je izostao i niz drugih važnih aktivnosti i mera: nisu preduzimate konkretne mere za privlačenje najboljih kandidata na studentske programe za obrazovanje nastavnika, iako se projekcije potreba za zapošljavanjem nastavnika objavljuju na internet stranici MPNTR-a i podrazumevaju liste slobodnih radnih mesta, liste zaposlenih sa nepunim radnim vremenom i liste tehnoloških viškova; ne postoje garancije za zapošljavanje pri upisu kandidata - upis kandidata i rangiranje definisano Zakonom o visokom obrazovanju i podzakonskim aktom koji se odnosi na standarde i postupke akreditacije VŠU (standard 8); ne postoji sistem dodele stipendija studentima koji studiraju deficitarne nastavničke profile itd.

Što se tiče unapređivanja kvaliteta, iako je unapređen zakonodavni okvir, još uvek nije urađena početna analiza primene standarda profesionalnih kompetencija za nastavnike u douniverzitetskom obrazovanju, te postojeći standardi nisu unapređeni.

Profesionalni razvoj nastavnika i saradnika u toku rada ostvaruje se kroz različite programe stručnog usavršavanja u cilju sticanja profesionalnih kompetencija koje su potrebne za efikasno obavljanje nastavničke funkcije u određenoj obrazovnoj ustanovi i za profesionalno napredovanje nastavnika, a unapređen je i zakonodavni okvir za uvođenje u posao (konceptija pripravničkog staža, uslovi za sticanje i održavanje licence), što svakako pozitivno utiče i na efikasnost. Važno je napomenuti da povećanju efikasnosti, između ostalog, doprinosi i to što je MPNTR definisalo četiri prioritetne oblasti⁴⁹ stručnog usavršavanja nastavnika u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju. Kada je u pitanju oblast profesionalnog usavršavanja nastavnika, nedostaje unapređivanje sistema akreditacije programa stručnog usavršavanja, posebno u delu organizatora programa (precizno definisati kriterijume ko može da bude organizator i sa kojim referencama, što uključuje i realizatore), kao i precizno definisanje kriterijuma za izbor članova komisija koje rade na odobravanju programa stručnog usavršavanja, sa posebnim akcentom na reference svakog pojedinačnog člana, a u cilju obezbeđivanja kvalitetnih programa stručnog usavršavanja. U svetlu strateškog opredeljenja inkluzivnom obrazovanju, važno je da se istakne značaj podrške nastavnicima i obrazovnim ustanovama u pružanju diversifikovane dodatne podrške svakom detetu kojem je podrška potrebna - u eksternom vrednovanju ustanova utvrđeno je da gotovo jedna četvrtina osnovnih škola i jedna trećina srednjih škola ne ispunjavaju standarde kvaliteta ustanova koji se odnose na podršku deci iz osetljivih grupa, što ukazuje na to da bi trebalo proširiti već razvijene i dokazane mehanizme podrške ustanovama (npr. mreža profesionalaca, ugledne ustanove za IO, horizontalno učenje) i da su potrebne

dotatne mere podrške, poput uspostavljanja i razvoja resurs centara za podršku obrazovanju dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom. Nastavnici ne razumeju u dovoljnoj meri značenje, karakteristike i upotrebu IOP-a i nedostatke u izradi IOP-a, i nisu im dovoljno razvijene pedagoške veštine, što upućuje na potrebu jače direktne podrške za razvoj profesionalnih kompetencija za individualizaciju i diferencijaciju nastave.

Pored toga, nije dovoljno unapređen sistem horizontalnog učenja (koji se u zemljama EU pokazao kao efikasan mehanizam za profesionalni razvoj nastavnika), a neophodna je i finansijska analiza i projekcija koja se odnosi na napredovanje nastavnika i sticanje zvanja da bi se rekonceptualizovao i sistem napredovanja u zvanjima nastavnika u douniverzitetском obrazovanju i vaspitanju.

Važno je istaći da novi i unapređeni programi nastave i učenja zahtevaju i profesionalno osnažene nastavnike, nastavnike koji će proces nastave i učenja realizovati primenom savremenih pristupa, metoda i tehnika rada u cilju razvijanja kompetencija i veština učenika i podizanja kvaliteta, pa se obučavanje nastavnika u ovoj oblasti vidi kao prioritet koji još uvek nije potpuno ostvaren.

Profesionalno napredovanje nastavnika u douniverzitetском obrazovanju ostvaruje se na osnovu zakonskih odredbi po nivoima i vrstama napredovanja, uz odgovarajuće povećanje plate.

U obrazovanju i razvoju nastavnika, kao posebno evaluiranoj oblasti definisanoj u SROS 2020, pored ostalog, uočeno je da nedostaje razvoj fleksibilnih puteva za sticanje inicijalnog obrazovanja nastavnika, kroz integrisane interdisciplinarnе studije, programe učenja tokom čitavog života/kratke cikluse, master studije za obrazovanje nastavnika; programi za inicijalno obrazovanje nastavnika kao odgovora na zahteve obrazovanja za 21. vek oslonjenih na naučna saznanja iz oblasti psihologije, pedagogije i metodike, savremene tendencije u obrazovnim politikama i pedagoškoj praksi; programi koji se zasnivaju na principu interdisciplinarnosti, a razvijaju i sprovode se kroz međufakultetskusaradnju, kao i saradnja između škola i predškolskih ustanova sa visokoškolskim ustanovama. Opšti zaključak je da nije urađeno dovoljno na građenju profesionalnog identiteta nastavnika - reflektivnih praktičara, koji u saradnji sa ostalim akterima školskog života i lokalne zajednice preispituju i istražuju svoju praksu i razvijaju je u skladu sa tim.

Analizirani izveštaji ukazuju na sledeće nedostajuće oblasti razvoja u inicijalnom obrazovanju:

- 1) Razvoj standarda kvalifikacije za profesiju nastavnik;
- 2) Unapređivanje sistema akreditacije programa inicijalnog obrazovanja nastavnika;
- 3) Podrška VŠU za razvoj, praćenje i sprovođenje programa inicijalnog obrazovanja nastavnika;
- 4) Obezbeđivanje podrške centrima pri univerzitetima i/ili fakultetima matičnim za oblast obrazovanja za razvoj i realizaciju programa obrazovanja za profesiju nastavnik na srpskom i na jezicima nacionalnih manjina, za one koji su se opredelili za nastavnički poziv nakon završenih osnovnih studija;
- 5) Podrška istraživanjima i razvoju oblasti metodike nastave pojedinih nastavnih predmeta kao interdisciplinarnе naučne oblasti;
- 6) Preispitivanje i rekonceptualizacija koncepcije profesionalnog razvoja i razvijanje prioriternih oblasti stručnog usavršavanja u skladu sa izvršenom analizom potreba sistema, realizacijom akreditovanih programa i međunarodnim trendovima u obrazovanju.

Dodatno, izostaje kontinuirano praćenje potreba i dugoročno ulaganje u razvoj nastavnika i institucionalne kapacitete u visokom obrazovanju.

Izostalo je definisanje standarda profesionalnih kompetencija nastavnika u VŠU (kompetencije koje se odnose na nastavničku profesiju i koje su jedan od uslova za izbor u zvanje), kao i planirani univerzitetski centri za razvoj obrazovanja.

Izostalo je i osmišljavanje i sprovođenje mera za unapređivanje položaja i prepoznavanje značaja i uloge nastavnika i mera za informisanje i motivisanje kandidata za upis na studijske programe za obrazovanje nastavnika.

Planirano definisanje profesije nastavnika za sve nivoe obrazovanja u NOKS-u je delimično ostvareno - donet je pravni okvir, ali i dalje nije definisana profesija nastavnika u nacionalnom dokumentu.

---

49 Razvijanje i jačanje kompetencija za IKT, metode rada sa decom kojoj je potrebna posebna podrška, planiranje procesa nastave i učenja, jačanje vaspitne uloge škole.

Nacionalni okvir kvalifikacija

Što se tiče kvaliteta obrazovanja, kao veoma važna novina, donet je Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije, 2018. godine, kojim je nacionalni sistem kvalifikacija (NOKS) uspostavljen, s tim što je važno da se naglasi i da je SROS 2020 predvideo kontinuirano ažuriranje na osnovu potreba privrede i društva u celini, te je deo cilja koji je u vezi sa uspostavljanjem ostvaren. Usvojen je i Zakon o regulisanim profesijama i priznavanju profesionalnih kvalifikacija koji će se primenjivati od dana pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji. Tokom 2019. godine obezbeđeni su neophodni uslovi za nesmetano funkcionisanje Agencije za kvalifikacije. NOKS je tokom 2019. godine postao zvanično povezan sa Evropskim okvirom kvalifikacija tj. pozitivno je ocenjena usaglašenost NOKS sa evropskim okvirom kvalifikacija na osnovu Izveštaja o samoproceni NOKS-a u oblasti visokog obrazovanja. U okviru MPNTR funkcioniše jedinstvena baza kvalifikacija koje se mogu steći u Republici Srbiji, kao i internet sajt posvećen NOKS-u. U bazi kvalifikacija koja se nalazi na sajtu NOKS evidentirano je 34 kvalifikacija na trećem nivou NOKS i 61 kvalifikacija na četvrtom nivou NOKS. Sve evidentirane kvalifikacije, sa ova dva nivoa, imaju izrađen standard kvalifikacije. Doneto je nekoliko relevantnih podzakonskih i drugih akata i pokrenute su različite inicijative u smislu usklađivanja obrazovanja i obuke sa potrebama tržišta rada. Formiran je Savet za NOKS.

Značajno je i da je 12 sektorskih veća osnovano krajem 2018. godine, što ne utiče samo na kvalitet već i na relevantnost SSOV. Ovo je naročito važno sa aspekta uključivanja poslodavaca u proces razvoja i usvajanja standarda kvalifikacija, ali nisu zabeležene značajne aktivnosti jačanja članova sektorskih veća za sve nadležnosti kojima treba da se bave.

Obrazovanje i vaspitanje pripadnika nacionalnih manjina

Celokupan obrazovno-vaspitni rad u Republici Srbiji se ostvaruje na srpskom i osam jezika nacionalnih manjina (albanski, bosanski, bugarski, mađarski, rumunski, rusinski, slovački i hrvatski jezik).

Napredak je uočljiv kod cilja koji se tiče dodatnog finansiranja specifičnih troškova obrazovanja nacionalnih manjina (udžbenici i drugi nastavni materijali se štampaju na jeziku i pismu nacionalne manjine, razvoj obrazovanja na jezicima nacionalnih manjina, regulisanje pravnog okvira, osnovan Centar za niskotiražne udžbenike u okviru Javnog preduzeća "Zavoda za udžbenike" itd.), kao i kod ciljeva koji se

tiču odgovarajućeg predstavljanja u organima upravljanja i rukovođenja obrazovno-vaspitnim ustanovama i prava učešća u donošenju odluka o mreži OVU kada je to važno za prava nacionalnih manjina na obrazovanje.

Programi za maternji jezik (albanski, bosanski, bugarski, mađarski, rumunski, rusinski, slovački i hrvatski jezik) i dodatni sadržaji za obavezne nastavne predmete od posebnog interesa za nacionalnu manjinu (Svet oko nas, Priroda i društvo, Istorija, Muzička i likovna kultura) sastavni su deo objavljenih programa nastave i učenja za osnovno i srednje obrazovanje i dostupni su na internet stranici MPNTR. Sastavni deo objavljenih programa nastave i učenja su i izborni programi za Maternji jezik - govor sa elementima nacionalne kulture (albanski, bosanski, bugarski, bunjevački, vlaški, mađarski, makedonski, nemački, romski, rumunski, rusinski, slovački, slovenački, ukrajinski, hrvatski i češki) i Verska nastava (Pravoslavni katehizis, Islamska vjeronauka - ilmudin, Katolički vjeronauk, Evangeličko-luteranski vjeronauk slovačke evangeličke crkve a. v, Versko vaspitanje Reformatske hrišćanske crkve, Veronauka evangeličke hrišćanske crkve a. v, Veronauka - judaizam), a u srednjem obrazovanju i vaspitanju Maternji jezik - govor sa elementima nacionalne kulture ima status fakultativnog programa.

Izborni program Maternji jezik - govor sa elementima nacionalne kulture realizuje se na 16 jezika (albanski, bosanski, bugarski, bunjevački, vlaški, mađarski, makedonski, nemački, romski, rumunski, rusinski, slovački, slovenački, ukrajinski, hrvatski i češki). Nastavnici koji realizuju nastavu na jeziku i pismu nacionalne manjine pohađaju i programe stručnog usavršavanja na srpskom jeziku.

Pedagoški zavod Vojvodina realizuje stručno usavršavanje nastavnika na maternjem jeziku, a odobreni su programi za stručno usavršavanje na češkom, mađarskom, hrvatskom, makedonskom, romskom, rumunskom, rusinskom i slovačkom jeziku, a MPNTR i PZV su kreirali obuku za razvoj jezičkih kompetencija nastavnika koji realizuju nastavu na jeziku nacionalne manjine. Uočen je izostanak akreditacija programa stručnog usavršavanja na jezicima nacionalnih manjina koje žive na prostoru izvan Vojvodine.

MPNTR je uspostavilo saradnju sa ministarstvima zaduženim za obrazovanje u Bugarskoj, Albaniji, Mađarskoj i Rumuniji,⁵⁰ a u proceduri usaglašavanja je bilateralni sporazum između Republike Albanije i Republike Srbije u oblasti obrazovanja.

Iako su napravljeni određeni pomaci u smislu podržavanja obrazovanja nastavnika u državama maticama (potpisani sporazumi), primena je dosta spora.

Kao važan korak u unapređivanju obrazovanja i vaspitanja nacionalnih manjina, prepoznato je i pružanje podrške nastavnicima iz redova nacionalnih manjinskih zajednica da pišu udžbenike i priručnike.

Obrazovanje nastavnika na maternjem jeziku nije u celosti pokriveno mrežom visokoškolskih ustanova. U najboljem položaju su nastavnici koji realizuju nastavu maternjeg jezika (Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru - studijska grupa bosanski jezik i bošnjačka književnost). Nastavnici koji realizuju nastavu drugih nastavnih predmeta obrazovanje stiču na srpskom jeziku ili na univerzitetima u državama maticama.

Dalje unapređivanje inicijalnog obrazovanja nastavnika na maternjem jeziku putem akreditacije studijskih programa na VŠU za obrazovanje nastavnika na jeziku nacionalne manjine, a radi obezbeđivanja kvalifikovanog nastavnog kadra, prepoznato je kao jedan od važnih poduhvata u narednom periodu, kao i razvijanje studijskih programa za Srpski kao nematernji jezik i Srpski kao strani jezik na univerzitetima (npr. Niš, Novi Pazar, Subotica), a radi obezbeđivanja kvalifikovanog kadra.

Finansiranje obrazovanja

Jedan od najvažnijih ciljeva SROS 2020 koji se odnosi na povećanje javnog finansiranja obrazovanja, sa tekućih 4,5% (podatak iz 2012. godine) na 6% bruto društvenog proizvoda nije ostvaren. Naprotiv, prema podacima iz 2018. godine, ovaj procenat je opao (npr. na samo 3,1% u 2018. godini, do 4% u 2019. godini).⁵¹ Pitanje koje treba dalje razmotriti jeste da li su trenutna finansijska ulaganja u obrazovanje dovoljna da se obezbedi željeni i održivi društveni i ekonomski razvoj. Ovo je od posebnog značaja ako se ima u vidu da je Republika Srbija u 2017. godini izdvajala samo 3,7% BDP za obrazovanje, što je ispod proseka za grupu zemalja sa istim prihodima (4,7%), ali i u odnosu na prosek ulaganja u zemljama regiona (4,6%).⁵² Takođe, treba imati u vidu i to da su se poslednjih godina u gotovo svim zemljama EU povećala izdvajanja za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, dok su se izdvajanja za visoko obrazovanje neznatno smanjila. Ipak, rezultati zemalja članica EU pokazuju to da veća potrošnja po učeniku nije po automatizmu proizvodila bolje ishode obrazovanja, te da su neke zemlje (npr. Malta i Luksemburg) radije odlučile da unapređuju eksterno vrednovanje i prikupljaju podatke o razlikama u rezultatima među školama da bi ustanovile izvore povećanja kvaliteta, a neke druge su se posvetile konsolidaciji mreže škola i postavljanju uslova za minimalnu veličinu škole i razreda. Uz rad na optimizaciji mreže škola, Hrvatska se opredelila i za povećanje broja nastavnih sati.⁵³

U budućnosti je neophodno povećanje finansijskih sredstava namenjenih obrazovanju, odnosno smanjenje ulaganja budžetskih sredstava u obrazovanje ne bi trebalo da se dešava, jer je obrazovanje od strateške važnosti za dalji ekonomski i društveni razvoj RS.

Lokalnim samoupravama nedostaju resursi za planiranje i finansiranje obrazovne politike (finansijski, ljudski resursi); decentralizacija i dalje postavlja izazove. Dodatna podrška u obrazovanju dece je u primarnoj nadležnosti jedinica lokalne samouprave, a nivo ekonomskog razvoja jedinice lokalne samouprave ima direktan i značajan uticaj na to da li će i u kojoj meri biti pružena dodatna podrška. S druge strane, međusektorsko finansiranje nije uvedeno ni na nacionalnom, ni na lokalnom nivou, što posebno negativno utiče na sprovođenje inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja.

---

⁵⁰ Navedeni sporazumi se, pored ostalog, odnose i na uspostavljanje kontinuirane saradnje radi stručnog usavršavanja zaposlenih u obrazovno-vaspitnim ustanovama kao i priznavanje stečenih bodova nadležnih institucija u obe države.

⁵¹ DevInfo baza podataka.

⁵² Serbia: Human Capital and Jobs, World bank - www.worldbank.org/humancapital

⁵³ Education and Training Monitor 2020 - <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

Podaci

Ono što je prepoznato još 2012. godine i što zauzima važno mesto u SROS 2020 jeste odsustvo uvremenjenih, objektivnih i relevantnih podataka o učesnicima u sistemu i efektima obrazovnih politika, iako jesu korišćeni različiti analitički izveštaji kao osnova za razvoj određenih obrazovnih politika (npr. OECD evaluacija iz 2019. godine koja je poslužila za definisanje određenih strateških ciljeva u oblasti obrazovanja nastavnika i inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja, PISA rezultati koji služe kao oslonac za reviziju standarda i međupredmetnih kompetencija, Studija o mogućnostima racionalizacije mreže škola koja je finansirana iz sredstava Svetske banke itd.). Zbog toga su poslednjih godina aktivnosti u ovoj oblasti intenzivirane - razvoj Jedinственog informacionog sistema prosvete značajno napreduje i uskoro se očekuje njegova puna funkcionalnost. Ipak, u ovoj oblasti još uvek treba sprovoditi relevantne mere i aktivnosti da bi se obezbedilo praćenje i vrednovanje započetih ključnih reformskih procesa, bolje osmislile i fokusirale

mere podrške u obrazovnom sistemu, te da bi se unapredilo donošenje obrazovnih politika zasnovanih na dokazima. U tom smislu, važna aktivnost u narednom periodu trebalo bi da bude razvoj metodologije za praćenje učenika tokom školovanja, kako bi se ispratilo koliko tačno učenika napusti obrazovanje, a koji u toku školovanja menjaju odabrani obrazovni profil, i praćenje nakon školovanja, kako bi se procenili efekti školovanja na zapošljivost.

Statistika u obrazovanju i drugim sistemima još uvek ne daje dovoljne i uporedive podatke koji se odnose na obrazovanje učenika iz osetljivih grupa i potrebu za pružanjem dodatne podrške. Podaci se prikupljaju u različite svrhe i kroz različite metodologije, tokom različitih vremenskih perioda, a to često sprečava objedinjavanje podataka i stvaranje sveobuhvatnijeg pogleda na kvalitet inkluzivnog obrazovanja i faktore koji na njega utiču. Ne postoje sistematizovani podaci o potrebama za dodatnim merama i uslugama podrške, kvalitetu postojećih mera i usluga dodatne podrške, raspoloživim ljudskim resursima i njihovim kompetencijama za rad u inkluzivnom okruženju. Pored toga, praćenje kvaliteta inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja je dodatno otežano zbog nemogućnosti razvrstavanja podataka prema različitim grupama učenika. Praćenje sistematizovanih podataka o stanju u oblasti fizičke i informatičke dostupnosti kroz razvijene indikatore u okviru JISP sistema i njihovo unapređenje u pogledu digitalne dostupnosti, obezbediće veću dostupnost i pravičnost obrazovnog sistema za sve njegove učesnike. Nadalje, imajući u vidu novo zakonodavstvo o zaštiti podataka o ličnosti, postoji potreba za daljim usklađivanjem zakonodavstva za prikupljanje i razmenu podataka između različitih institucija i ministarstava u cilju boljeg planiranja i praćenja pružanja dodatne podrške deci.

Jačanje vaspitne funkcije ustanova obrazovanja i vaspitanja i dalje se može smatrati prioritarnim pravcem razvoja. Uočava se potreba za akreditacijom većeg broja kvalitetnih programa obuka usmerenih na jačanje kompetencija nastavnika za osnaživanje vaspitne funkcije obrazovno-vaspitnih ustanova kao i kontinuitet prilikom prikupljanja primera dobrih praksi.

Primetna je i potreba za uvođenjem i primenom sistema u kome bi škole unapređivale svoj rad u odnosu na rezultate samovrednovanja, spoljašnjeg vrednovanja i završnih ispita (polazište je doneti Pravilnik o vrednovanju kvaliteta rada ustanova iz 2019). Kreiranje politika u vezi sa unapređivanjem kvaliteta obrazovanja i vaspitanja treba da bude zasnovano i na rezultatima učeničkih postignuća, a izveštaji ZVKOV-a ukazuju na potrebu za korenitim reformama, odnosno da je potrebno da se uspostavi sistem gde se podaci o postignućima škola koriste kao smernice za unapređivanje kvaliteta. Takođe, potrebno je razviti metodologiju i standarde spoljašnjeg vrednovanja i samovrednovanja rada JPOA, u cilju unapređivanja kvaliteta neformalnog obrazovanja.

Digitalizacija obrazovanja

Iako nije poseban deo SROS 2020, važno je naglasiti da onlajn učenje u sistemu obrazovanja ima funkciju dodatne vrednosti ili pristupa koji omogućava: prevazilaženje određenih barijera, podizanje kvaliteta i organizaciju usluga na način koji je primeren savremenim potrebama njegovih korisnika. Pored tradicionalnog načina realizacije obrazovnog procesa, u Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja još od 2017. godine predviđena je mogućnost da se učenici obrazuju na daljinu. Na osnovu člana 14. stav 4. važećeg ZOSOV-a, koji glasi: "Nastava može da se ostvaruje i kao nastava kod kuće i nastava na daljinu u skladu sa posebnim zakonom." i člana 89, zaključuje se da nastavu na daljinu može da organizuje svaka škola koja za takvu organizaciju nastave ima uslove. S druge strane, hibridna nastava jeste integralni deo savremenog obrazovnog iskustva učenika. To je fleksibilan pristup organizaciji nastave koji podrazumeva kombinovanje neposrednog rada u školi i onlajn nastave. U normalnim uslovima rada škola, ovaj vid nastave i učenja omogućava produženi obrazovni kontakt nastavnika i učenika van školskog vremena i predstavlja snažnu podršku učenju. Sekundarna dobrobit koja proizlazi iz praktikovanja hibridnog modela nastave i učenja jeste jačanje digitalnih kapaciteta nastavnika i učenika, kao i davanje smisla

korišćenju tehnologije (otklon od zabave i potenciranje učenja). Imajući to u vidu, stečena iskustva za vreme pandemije ukazuju da je empirijski utvrđen veliki značaj i uloga onlajn nastave koju treba dalje razvijati i analizirati ostvarene efekte.

Treba naglasiti i to da je Vlada osnovala Javnu informaciono-komunikacionu ustanovu "Akademska mreža Republike Srbije - AMRES" radi izgradnje, razvoja i upravljanja obrazovnom i naučno-istraživačkom računarskom mrežom Republike Srbije. Navedena mreža obrazovnim i naučno-istraživačkim organizacijama i drugim korisnicima obezbeđuje pristup i korišćenje interneta i informatičkih servisa u zemlji, kao i veze sa nacionalnim i internacionalnim mrežama. AMRES predstavlja jedan od najznačajnijih resursa naučno-istraživačkog i obrazovnog rada i nosilac je razvoja informatičkog društva.

4. VIZIJA RAZVOJA OBRAZOVANJA I VASPITANJA U REPUBLICI SRBIJI

Vizija razvoja obrazovanja i vaspitanja jeste u tome da obezbedi kvalitetno obrazovanje za postizanje punog potencijala svakog deteta, mlade i odrasle osobe u Republici Srbiji.

Misija obrazovanja je da se obezbedi obrazovanje visokog kvaliteta koje služi razvoju pojedinca, a time i društva u celini.

Vizija i misija, kao i predstavljena željena stanja, služe donosiocima odluka, ali i svim drugim učesnicima u procesu obrazovanja i vaspitanja, kao smernica budućeg razvoja obrazovnog sistema Republike Srbije i kao okosnica svih ciljeva, mera i aktivnosti koji će biti zastupljeni u akcionim planovima u narednoj deceniji.

Budućnost svake zemlje zavisi od spremnosti njenih građana za što uspešnije savladavanje izazova koje nose 21. vek, ubrzani tehnološki razvoj, uznapredovala globalizacija i poremećaji velikih razmera (npr. pandemija i klimatske promene), a koji se pre svega ogledaju u neizvesnosti. S obzirom na to da je jedino izvesna i predvidiva upravo nepredvidivost promena i napretka u narednoj deceniji, sistem obrazovanja mora uspešno da gradi kapacitete mladih ljudi, tako da po izlasku iz sistema obrazovanja budu kompetentni za život i rad u 21. veku.⁵⁴

Za ostvarivanje vizije neophodno je da se razvija kultura celoživotnog učenja, transformacija učenja i podučavanja u pravcu razvoja kritičkog mišljenja, medijske i informatičke pismenosti, obrazovanje usklađeno sa dostignućima nauke, tehnike i tehnologije, održivog razvoja i participativnosti na svim nivoima obrazovnog procesa.

Budući razvoj svakako bi trebalo da podrazumeva i jačanje međusektorskog pristupa i uspostavljanje mehanizama na nacionalnom i lokalnom nivou za koordinisano sprovođenje politika i mera koje se direktno ili indirektno tiču obrazovanja i vaspitanja - uspostavljanje intersektorskog pristupa, to jest jačih veza između sektora obrazovanja i drugih sektora kao što su sektori nadležni za socijalnu politiku i zapošljavanje, omladinu, privredu, kulturu, finansije itd.

Vizija razvoja podrazumeva dalji rad na izgradnji društva zasnovanog na znanju, društva koje neguje vrednosti poput kritičkog mišljenja, kreativnosti, radoznalosti, solidarnosti, međusobnog poštovanja, ličnog integriteta, odgovornosti, uvažavanja i jačanja inkluzivnog pristupa u obrazovanju koji omogućava kvalitetno obrazovanje za sve i ekonomije koja će biti konkurentna na evropskom, ali i na svetskom ekonomskom tržištu. Odnosno, težiće se izgradnji modernog i prepoznatljivog obrazovnog sistema koji će biti među sistemima najvišeg ranga u pogledu kvaliteta obrazovnih programa, nastavnih aktivnosti, istraživanja i stručnog rada, povećanju ugleda obrazovanja u društvu i državi i usklađivanju sistema obrazovanja sa neposrednim razvojnim potrebama pojedinaca, ali i ekonomskog, socijalnog, kulturnog konteksta kroz povećanje kvaliteta procesa i dostizanje ishoda obrazovanja.

Vizija razvoja obrazovanja i vaspitanja i celokupne SROVRS 2030 zasnovana je na željenim promenama u različitim oblastima i aspektima obrazovanja, kao i na različitim nivoima, a najvažnije od njih su navedene u narednim redovima. Republika Srbija je potpisnik i UN Agende Ciljevi održivog razvoja do 2030. godine, u okviru koje su definisani i ciljevi u oblasti obrazovanja, a koji između ostalog podrazumevaju da svako dete ili mlada osoba treba da ovlada barem osnovnim nivoima čitalačke, matematičke i naučno-tehnološke pismenosti, što znači posvećenost ostvarivanju ovih ciljeva.

Negativni demografski trend i dugoročne projekcije govore o smanjenju broja učenika i studenata, a dok se to ne promeni, sistem obrazovanja i vaspitanja trebalo bi balansirano da alocira resurse radije u povećanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, umesto samo u racionalizaciju.

Jedna od važnih novina koju donosi SROVRS 2030 jeste celovita programska perspektiva koja uvažava kontinuitet obrazovanja kroz sve nivoe obrazovanja i sve oblasti, od predškolskog vaspitanja i obrazovanja do visokog obrazovanja i celoživotnog učenja - nefragmentisan pristup razvoju obrazovanja neophodan je za povećanje uspešnosti i kvaliteta obrazovanja i razvijanje ključnih kompetencija u 21. veku i u tom smislu naročito je važno uskladiti sisteme praćenja i procenu pokazatelja, uvažavajući specifičnosti svakog nivoa obrazovanja. Iz tog razloga, željeno stanje neće biti predstavljeno samo kroz nivoe obrazovanja već i kroz programske oblasti koje su zajedničke za sve, ili za većinu nivoa obrazovanja.

SROVRS 2030 ostaje privržen povećanju obuhvata, kvaliteta, efikasnosti i relevantnosti obrazovanja (koji su u SROS 2020 prepoznati kao "stubovi" obrazovanja) i smatra ih strateškim pravcima kojima moderno obrazovanje mora da teži u 21. veku, ali dodaje programsku perspektivu radi efektivnije i efikasnije operacionalizacije ciljeva, što podrazumeva i da institucije sistema pružaju kvalitetne usluge obrazovanja svim građanima Republike Srbije, primenjuju u svom radu principe dobrog upravljanja (npr. odgovornost, transparentnost, efikasnost itd.) i postižu visok nivo koordinacije i saradnje, kako sa akterima koji deluju u oblasti obrazovanja, tako i sa akterima iz drugih sektora kada je to potrebno.

SROVRS 2030 prepoznaje osetljive društvene grupe⁵⁵ u obrazovanju i u okviru njih podrazumeva sledeće grupe: deca, učenici i studenti čije porodice imaju nizak socio-ekonomski status;⁵⁶ pripadnici romske nacionalnosti, a naročito oni koji žive u romskim naseljima; osobe sa smetnjama u razvoju i invaliditetom; stanovnici ruralnih područja, a naročito stanovnici brdsko-planinskih i pograničnih područja itd.

Jedna od odlika SROVRS 2030 jeste u tome što ne izdvaja obrazovanje nacionalnih manjina, jer je obrazovanje nacionalnih manjina integralni deo obrazovanja Republike Srbije, i u tom smislu sva unapređivanja koja su predviđena za obrazovanje na srpskom jeziku važe i za obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina (unapređivanje inicijalnog obrazovanja nastavnika na maternjem jeziku, razvijanje studijskih programa Srpski kao nematernji jezik i Srpski kao strani jezik, stalno stručno usavršavanje nastavnika itd.). Obrazovanje Roma, s obzirom na to da se ne ostvaruje nastava na romskom jeziku, tretira se posebno, u smislu da se prate različiti pokazatelji tamo gde je primećeno da postoje velike razlike u odnosu na većinsko stanovništvo (obuhvat, stope završavanja itd.). Potrebno je da se razvijaju modeli nastave u osnovnom i srednjem obrazovanju i vaspitanju predviđeni Evropskom poveljom o regionalnim ili manjinskim jezicima (obrazovanje na manjinskom jeziku, značajan deo obrazovanja na manjinskom jeziku, učenje manjinskog jezika kao nastavnog predmeta), koji se ostvaruju uz saglasnost nacionalnih saveta, da se obezbedi da kroz programe nastave i učenja učenici većinskog naroda upoznaju kulturu nacionalnih manjina koje žive na prostoru Republike Srbije, kao i da se omoguće uslovi za razvoj interkulturalnog obrazovanja putem primene međupredmetnog pristupa u redovnoj nastavi i u vannastavnim aktivnostima.

Željeno stanje 2030. godine podrazumeva da su unapređeni nastava i učenje, na svim nivoima obrazovanja. To znači da su učenici i studenti u centru obrazovnog procesa i da završavaju određeni nivo obrazovanja opremljeni znanjima, veštinama i stavovima, odnosno kompetencijama koje su relevantne za različite realne

kontekste i situacije u kojima će se naći i u kojima će moći da funkcionalno primenjuju ono što su usvojili tokom svog obrazovanja. Promena paradigme nastave i učenja nastavlja se i u periodu SROVRS 2030, jer podrazumeva obrazovanje koje je zasnovano na ishodima i kompetencijama učenika umesto na pukoj reprodukciji znanja. Želimo da bar tri četvrtine svih škola ostvaruje visoke ocene na spoljašnjem vrednovanju u oblasti Nastava i učenje, a to znači, između ostalog, da nastavnik efikasno upravlja procesom učenja na času, usmerava interakciju među učenicima tako da je ona u funkciji učenja, da prilagođava rad na času obrazovno-vaspitnim potrebama svakog učenika, da daje povratnu informaciju učenicima i jasne preporuke o daljim koracima, da podstiče intelektualnu radoznalost i slobodno iznošenje mišljenja, da pokazuje poverenje u mogućnosti učenika i da ima pozitivna očekivanja u pogledu uspeha i drugo, a da učenici stiču znanja, usvajaju vrednosti, razvijaju veštine i kompetencije na času, da kritički procenjuju i analiziraju ideje, da iznose originalna i kreativna rešenja, da svaki učenik ima priliku da bude uspešan.

Roditelje smatramo značajnim partnerima u obrazovno-vaspitnom procesu, bez čije podrške teško da možemo zamisliti ostvarivanje postavljenih ciljeva, naročito onih koji se odnose na vaspitnu funkciju ustanova.

Željeno stanje 2030. godine podrazumeva da su razvijeni novi i unapređeni postojeći standardi kvalifikacija i standardi postignuća, kao i programi nastave i učenja na svim nivoima obrazovanja. To znači da je sadržaj koji se usvaja u svim ustanovama obrazovanja i vaspitanja, na svim nivoima, usklađen sa potrebama pojedinca, tržišta rada i razvoja društva u celini. Takođe, razvoj programa podrazumeva da su programi osetljivi na rodnu perspektivu i da doprinose rodnoj ravnopravnosti a ne diskriminaciji i stereotipizaciji bilo koje vrste. SROVRS 2030 ne daje primat "ekonomizaciji" znanja u smislu prilagođavanja trenutnim potrebama tržišta rada, već se oslanja na obrazovanje koje razvija ljudski kapital koji promišlja i kreira društvo budućnosti. U tom smislu jasno je prepoznato da je, osim tehničkih, i razvoj društveno-humanističkih nauka od neprocenjivog značaja, kako za negovanje nacionalnog i kulturnog identiteta, proevropskih vrednosti i interkulturalnosti, tako i za obrazovanje građanina sa visokorazvijenim kritičkim mišljenjem i razvijanje modernog društva. Zaposleni u obrazovanju treba da ostvaruju i vaspitnu funkciju, uključujući i sadržaje o održivom razvoju i kolektivnoj dobrobiti, koja podrazumeva i filantropiju.

Željeno stanje 2030. godine podrazumeva unapređen sistem za osiguranje kvaliteta, što u najkraćem znači da se svi važni aspekti obrazovanja i vaspitanje prate i vrednuju i da se na osnovu rezultata sprovede korekcije. Predviđene mere osiguranja kvaliteta ne odnose se samo na formalno obrazovanje, već i na neformalno obrazovanje koje je jako važno za celoživotno učenje. Na osnovu ujednačenog postupanja i obrasca za brzu proveru usklađenosti rada ustanova sa važećim propisima, očekuje se smanjenje broja nezakonitih postupanja, odnosno delatnost obrazovanja i vaspitanja dobiće viši kvalitet. Republika Srbija će nastaviti da učestvuje u međunarodnim istraživanjima (PISA, TIMSS itd.), priključiće se i novim istraživanjima (npr. PIRLS, ICCS, ICILS), a dobijene rezultate će koristiti za kontinuirano unapređivanje obrazovanja i vaspitanja i donošenje odluka zasnovano na podacima.

Uvođenjem opšte, stručne i umetničke mature, obezbediće se kontinuirano praćenje kvaliteta srednjoškolskog obrazovanja, ali i veća prohodnost učenika na visoko obrazovanje kroz vrednovanje rezultata državne mature prilikom upisa na visokoškolske ustanove.

Željeno stanje 2030. podrazumeva i razvijeno digitalno obrazovanje, što znači da su nastavnici digitalno kompetentni i da primenjuju inovativne pedagoške pristupe kojim integrišu IKT u obrazovni proces - jedan od osnovnih trendova u narednim godinama trebalo bi da bude intenzivna digitalizacija procesa obrazovanja koja se ogleda kroz pedagošku primenu informaciono-komunikacionih tehnologija. Dodatno, obrazovni sistem mora da bude spreman za organizovanje obrazovanja na daljinu, u slučaju kada je obustavljen neposredni rad sa učenicima, trebalo bi da postoji definisan set pokazatelja za dugoročno praćenje razvoja digitalnog obrazovanja itd. Ono što je obrazovni sistem dugo čekao, a što će biti u funkciji tokom 2021.

godine, jeste Jedinstveni informacijski sistem u prosveti koji će, između ostalog, omogućiti korišćenje niza podataka za donošenje odluka o obrazovanju.

Željeno stanje je i unapređena dostupnost, pravednost i otvorenost obrazovanja. Vizija daljeg unapređenja inkluzije i pravednosti je da do 2030. godine sva deca uče i razvijaju svoje kompetencije kroz kvalitetno inkluzivno obrazovanje koje doprinosi njihovom blagostanju i podstiče njihovo aktivno učešće u zajednici. Obrazovanje u Republici Srbiji mora biti obezbeđeno za svu decu, učenike i odrasle podjednako, na principu socijalne pravde i principu jednakih šansi bez diskriminacije. Obrazovni sistem mora pružiti jednaka prava i pristup obrazovanju svoj deci, učenicima i odraslima, bez diskriminacije i razdvajanja bilo koje vrste. Za ostvarivanje ove vizije, pažnja će biti posvećena daljem razvoju i punom sprovođenju pravnog i strateškog okvira i njegovog usklađivanja sa potvrđenim međunarodnim ugovorima i opšteprihvaćenim standardima u oblasti inkluzivnog obrazovanja, daljem razvoju upravljanja i finansiranja inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja; održavanju i unapređenju sistema dodatne podrške za dečake i devojčice romske nacionalne pripadnosti, decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, decu sa teškoćama u učenju, decu u nepovoljnom položaju, decu koja žive u romskim naseljima, decu iz porodica niskog socio-ekonomskog statusa, decu iz ruralnih područja, decu u pokretu, sa fokusom na ključne tranzicione procese iz jednog obrazovnog nivoa u sledeći; jačanju ljudskih kapaciteta za sprovođenje i praćenje inkluzivnog obrazovanja; daljem održivom ulaganju u poboljšanje kompetencija nastavnika; poboljšanju fizičke, komunikacione i informatičke dostupnosti obrazovnog sistema; promovisanju dugoročnog uticaja inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja; promovisanje rodne ravnopravnosti i dalju promociju i podršku aktivnoj ulozi roditelja u obrazovanju.

Obrazovno-vaspitne ustanove u Republici Srbiji u narednom periodu imaju zadatak da nadgrađuju kulturu u kojoj je svako uvaženo i poštovano, kao i kulturu solidarnosti. Ovaj pristup podrazumeva i uključivanje dece sa invaliditetom i smetnjama u razvoju na način koji odgovara njihovim mogućnostima i koji im omogućava kvalitetno obrazovanje kao pripremu za budući rad, nastavak školovanja i celoživotno učenje. Strateško opredeljenje Vlade i MPNTR, kao dela Vlade, jeste da obezbedi kvalitetno obrazovanje za sve građane kroz otvorenost, pravednost, dostupnost i demokratičnost obrazovanja, uvažavajući i panevropsku inicijativu Saveta Evrope - Referentni okvir kompetencija za demokratsku kulturu.

Naročita pažnja će biti posvećena obezbeđivanju jednakih šansi za svu decu. Pružanje sistemске podrške učenicima tokom njihove obrazovne putanje je prioritet MPNTR, sa akcentom na one koji dolaze iz nestimulativnih sredina i osetljivih društvenih grupa. To će biti jedino moguće ako se ojača međusektorska saradnja, unaprede uspostavljeni mehanizmi za pružanje podrške učenicima i ojačaju ljudski kapaciteti u obrazovno-vaspitnim ustanovama i drugim relevantnim institucijama.

Iako je započet proces transformacije uloga škola za obrazovanje učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, u narednom periodu je neophodno definisati dugoročnu viziju i smernice na nacionalnom nivou za razvoj ovog dela obrazovnog sistema, tako da se osigura progresivno sprovođenje inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja. To ne znači da će škole za obrazovanje učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom nestati iz sistema obrazovanja Republike Srbije, već da će se raditi na uspostavljanju jake veze između tipičnih i škola za učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, što podrazumeva fleksibilno horizontalno kretanje učenika u skladu sa potrebama i najboljim interesom učenika. Odnosno, dalje unapređenje inkluzivnosti sistema će se sprovoditi kroz "izgradnju mostova" između redovnog i specijalnog sistema i pripremu dece za inkluziju u redovne škole, i kroz transformaciju nekih škola učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom u resurs centre koji pružaju podršku inkluzivnom obrazovanju uz ulaganje resursa u izgradnju ljudskih i materijalnih kapaciteta škola za obrazovanje učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom koji su neophodni za ostvarivanje njihove nove uloge. Posebno je potrebno rešiti mesto i ulogu defektologa u obrazovanju i unaprediti efikasnost stručne podrške u redovnim školama. Pored toga, potrebno je usklađivanje sa politikama iz oblasti socijalne i zdravstvene zaštite. Treba naglasiti i to da

sve mere koje se tiču rada tipičnih škola, važe i za škole za učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, i u tom smislu se škole za učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetomne tretiraju zasebno.

Inicijalno obrazovanje nastavnika i vaspitača trebalo bi da bude unapređeno, uključujući kvalitet studijskih programa, koncepcije pripravnštva i uvođenja u posao nastavnika i vaspitača. Cilj programa inicijalnog obrazovanja nastavnika jeste postavljanje osnove za kontinuirano oblikovanje profesionalnog identiteta nastavnika - reflektivnih praktičara, koji u saradnji sa ostalim akterima školskog života i lokalne zajednice osmišljavaju, istražuju i preispituju svoju praksu i svoju društvenu ulogu, odgovornost i liderstvo u obrazovno-vaspitnom procesu i razvijaju ih u skladu sa tim. Sistem stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika, uključujući i upravljačke strukture (npr. direktore) trebalo bi da bude rekonceptualizovan i kontinuirano ostvarivan.

Trebalo bi da su odnos prema srpskom jeziku i status srpskog jezika značajno bolji - sektor obrazovanja, u saradnji sa drugim sektorima, ima jako važnu ulogu u negovanju srpskog jezika i razvoju jezičkih kompetencija, kako učenika i studenata, tako i svih ostalih građana. Unapređen odnos prema srpskom jeziku i razvoj jezičkih kompetencija će doprineti i razvoju višejezičnosti, kao jednoj od ključnih kompetencija za celoživotno učenje.

Celoživotno učenje 2030. godine trebalo bi da bude redovnost, a ne retki izuzetak. Iako je sistem značajno unapređen donošenjem Nacionalnog okvira kvalifikacija (2018), neophodno je i usavršiti sistem u smislu jasnih procedura u priznavanju prethodnog učenja, transparentnosti i uporedivosti sistema kvalifikacija, kao i ostvariti dijalog i razvoj socijalnog partnerstva itd.

Željeno stanje 2030. godine je uspostavljanje mreža ustanova obrazovanja i vaspitanja, kao i ustanova učeničkog i studentskog standarda (npr. smeštajni kapaciteti) koja je usklađena sa potrebama, moderna i tehnički opremljena. To isto važi i za mrežu pružalaca usluga u neformalnom obrazovanju.

Željeno stanje u oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja podrazumeva dalji razvoj sistema PVO u susret potrebama dece i porodice kao podrške dobrobiti i celovitom razvoju dece predškolskog uzrasta, a u skladu sa principima PVO (dostupnost, demokratičnost, otvorenost, autentičnost, razvojnost) kroz:

- 1) obezbeđivanje šire dostupnosti različitih programa i oblika vaspitno-obrazovnog rada sa decom ranog uzrasta, a prema utvrđenim potrebama dece i porodica i mogućnostima lokalne zajednice;
- 2) pružanje podrške svim porodicama u ostvarivanju vaspitne funkcije i dalje razvijanje sistema dodatne podrške deci i porodicama kojima je ona potrebna;
- 3) podršku jačanju profesionalnih kompetencija stručnog kadra za reflektivnu praksu i pedagoške inovacije, u skladu sa polazištima i vrednostima koncepcije PVO (u okviru sistema inicijalnog obrazovanja kao i sistema stručnog usavršavanja i profesionalnog razvoja zaposlenih);
- 4) ostvarivanje blagih prelaza, odnosno obezbeđivanje kontinuiteta iskustava dece i porodice u obrazovnom kontekstu i razvijanje odnosa sa drugim delovima u sistemu obrazovanja (škola), zajednicom (institucijama kulture, zdravlja, socijalne zaštite), lokalnom samoupravom i širom društvenom zajednicom;
- 5) stvaranje nediskriminatornog, podsticajnog okruženja u kome se razvija demokratska kultura;
- 6) kontinuirano unapređivanje sistema praćenja, vrednovanja, podrške i izveštavanja na nivou predškolske ustanove i sistema u celini.

Osnovno obrazovanje i vaspitanje ima funkciju da obezbedi bazično/osnovno kvalitetno obrazovanje za sve, ostvarivanjem opštih principa, ciljeva i ishoda obrazovanja i vaspitanja i da omogući razvijanje ključnih kompetencija za celoživotno učenje - funkcionalna znanja i veštine, motivacija za učenje, stavovi i vrednosti neophodni za formiranje nacionalnog i kulturnog identiteta, uz uvažavanje specifičnosti multikulturalne sredine, neophodni su za aktivan i konstruktivan život u savremenom društvu. Sveobuhvatne i intenzivne reformske mere i aktivnosti, oslanjajući se na rezultate mera i aktivnosti prethodnog strateškog ciklusa, uz puno uvažavanje realnog stanja u obrazovno-vaspitnom sistemu i dobre postojeće obrazovno-vaspitne prakse, ostvarivaće se u pravcu razvoja, sprovođenja i praćenja primene programa nastave i učenja zasnovanih na savremenim pedagoškim konceptima sa dokazanim pozitivnim efektima i u pravcu daljeg razvoja sistema za osiguranje i vrednovanje kvaliteta procesa i rezultata obrazovno-vaspitanog rada, pri čemu će posebna pažnja biti posvećena razvoju i napredovanju svakog pojedinca, pružanjem optimalne podrške zasnovane na uvažavanju različitosti, u bezbednom i podsticajnom okruženju, uz upotrebu savremenih oblika i metoda nastave i učenja i savremenih obrazovnih tehnologija.

Željeno stanje u srednjem obrazovanju i vaspitanju se ogleda u neophodnosti da ono, pored razvoja kompetencija učenika koje su im potrebne za zapošljavanje, izgrađuje ključne kompetencije mladih ljudi koje su važne i za nastavak obrazovanja na tercijarnom nivou što se, između ostalog, postiže utvrđivanjem standarda kvalifikacija, za opšte i stručne kvalifikacije, na nacionalnom nivou. Kompetencije potrebne za zapošljavanje svakako bi trebalo da budu u skladu sa tehnološkim razvojem i potrebama privrede, ali je neophodno da mladi ljudi izađu iz sistema SSOV i sa kompetencijama koje zahteva aktivno građanstvo u 21. veku. Srednje obrazovanje i vaspitanje mora da bude obavezno za mlade odgovarajućeg uzrasta, odnosno do nivoa sticanja stručne kvalifikacije koja se stiče po završetku trogodišnjeg stručnog obrazovanja i vaspitanja. Dodatno, aktivnosti sprečavanja osipanja treba sprovoditi na nivou srednjoškolskog obrazovanja i vaspitanja i to najintenzivnije upravo za učenike koji su u trogodišnjim obrazovnim profilima iz razloga najveće prisutnosti osipanja.

Visoko obrazovanje bi trebalo da direktno doprinosi održivom razvoju kritičkog mišljenja, pravednog društva, zasnovanog na znanju i inovacijama, razvoju kulture, tehnologije, kao i negovanju kulturne raznolikosti. S obzirom na značaj obrazovanja za celokupni privredni i društveni razvoj i na relativno nepovoljnu obrazovnu strukturu stanovništva, i dalje je potrebno sprovoditi aktivnosti kojima se doprinosi povećanju broja visokoobrazovanih građana. Naročita novina SROVRS 2030 je sistem praćenja i vrednovanja visokog obrazovanja, koje bi između ostalog trebalo da doprinese proceni kvaliteta, relevantnosti i pravednosti visokog obrazovanja.

Pažnja će biti posvećena i unapređivanju, kako školskog, tako i univerzitetskog sporta u cilju razvoja zdravih životnih stilova građana.

I na kraju, kako na vrednosne sudove mladih na svim nivoima značajno utiču opšte okolnosti, pa tako i modeli ponašanja i komunikacije u javnom životu, obrazovanje i vaspitanje mora da doprinese negovanju društveno prihvatljivog javnog diskursa u medijima i institucijama.

U narednoj tabeli su date projekcije željenog stanja za 2030. godinu, po najvažnijim pokazateljima.

Pokazatelji ostvarenosti Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine

Tabela 2: Pokazatelji efekata za opšte ciljeve 1 i 2

Pokazatelji na nivou opšteg cilja (pokazatelj efekta):	Početna vrednost i bazna godina	Ciljana vrednost 2030. godine	Izvori provere
--	---------------------------------	-------------------------------	----------------

Broj poena prosečnog postignuća na PISA testovima (sve oblasti)	442,3 (2018)	471,6 (2028)	Izveštaji OECD-a po ciklusima istraživanja
Broj poena prosečnog postignuća na PISA testovima u oblasti čitalačke pismenosti	439 (2018)	471 (2028)	Izveštaji OECD-a po ciklusima istraživanja
Broj poena prosečnog postignuća na PISA testovima u oblasti matematičke pismenosti	448 (2018)	474 (2028)	Izveštaji OECD-a po ciklusima istraživanja
Broj poena prosečnog postignuća na PISA testovima u oblasti naučne pismenosti	440 (2018)	470 (2028)	Izveštaji OECD-a po ciklusima istraživanja
Procenat funkcionalno nepismenih (PISA, sve oblasti)	38,6% (2018)	18,6% (2028)	Izveštaji OECD-a po ciklusima istraživanja
Procenat funkcionalno nepismenih u oblasti čitalačke pismenosti	38% (2018)	18% (2028)	Izveštaji OECD-a po ciklusima istraživanja
Procenat funkcionalno nepismenih u oblasti matematičke pismenosti	40% (2018)	18% (2028)	Izveštaji OECD-a po ciklusima istraživanja
Procenat funkcionalno nepismenih u oblasti naučne pismenosti	38% (2018)	20% (2028)	Izveštaji OECD-a po ciklusima istraživanja
Prosečno postignuće na TIMSS testovima iz matematike	508 (2019) 57	Iznad OECD proseka	Izveštaji IEA po ciklusima
Prosečno postignuće na TIMSS testovima iz prirodnih nauka	517 (2019)	Iznad OECD proseka	Izveštaji IEA po ciklusima
Prosečno postignuće na PIRLS testovima iz jezičke pismenosti	Približno OECD proseku (2021-2022) 58	Nivo OECD proseka (2026-2027)	Izveštaji IEA po ciklusima
Postignuće na testovima završnog ispita iz matematike	10,71 (2014)	11,50 (2027)	Izveštaji ZVKOV-a
Postignuće na testovima završnog ispita iz srpskog, odnosno maternjeg jezika	11,51 (2014)	13,50 (2027)	Izveštaji ZVKOV-a
Postignuće na testovima završnog ispita na kombinovanom testu	12,21 (2014)	13,50 (2027)	Izveštaji ZVKOV-a
Obuhvat dece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem (PVO) od 6 meseci do treće godine	33,51% (2020)	38%	Godišnji izveštaji RZS-a
Obuhvat dece PVO uzrasta od 3 do 5,5 godina	65,96% (2020)	75%	Godišnji izveštaji RZS-a
Obuhvat dece u godini pred polazak u školu	97,36% (2020)	98%	Godišnji izveštaji

(PPP)			RZS-a
Obuhvat dece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem (PVO)	57,38% (2020)	67%	Godišnji izveštaji RZS-a
Obuhvat osnovnim obrazovanjem i vaspitanjem	98,1% (2019)	98,7%	Godišnji izveštaji RZS-a
Obuhvat srednjim obrazovanjem i vaspitanjem	87,4% (2019)	93% (2030)	Godišnji izveštaji RZS-a
Stopa osipanja iz osnovnog obrazovanja i vaspitanja	0,6% (2019)	0,3%	RZS baza podataka
Stopa osipanja iz srednjeg obrazovanja i vaspitanja	1,1% (2019)	0,7%	RZS baza podataka
Stopa završavanja osnovne škole	97,1% (2019)	99%	Godišnji izveštaji RZS-a
Stopa nastavljanja obrazovanja nakon osnovnog obrazovanja i vaspitanja	98, 2% (2019)	99,5%	Godišnji izveštaji RZS-a
Stopa završavanja srednjeg obrazovanja i vaspitanja	87% (2019)	92%	Godišnji izveštaji RZS-a
Stopa završavanja osnovne škole učenika iz romskih naselja	64 % (2019)	78%	MIKS
Efektivna stopa prelaska u srednju školu učenika iz romskih naselja	55% (2019)	60%	MIKS
Stopa završavanja srednje škole učenika iz romskih naselja	61% (2019)	65%	MIKS
Stopa završavanja osnovne škole učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom	Podaci se prikupljaju kroz JISP. Bazna vrednost će biti poznata 2022.	Bazna vrednost povećana za 1%	JISP
Stopa prelaska u srednju školu učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom	Podaci se prikupljaju kroz JISP. Bazna vrednost će biti poznata 2022.	Bazna vrednost povećana za 1%	JISP
Stopa završavanja srednje škole učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom	Podaci se prikupljaju kroz JISP. Bazna vrednost će biti poznata 2022.	Bazna vrednost povećana za 1%	JISP
Stopa učešća učenika izbeglica i migranata u obrazovanju	80% (2019)	85%	Izveštaji MPNTR
Stopa učešća odraslih u obrazovanju i obukama (25-64 godine)	4,3% (2019)	7%	Godišnji izveštaji RZS-a
Stopa onih koji nisu u procesu obrazovanja ili obuke, a koji nisu zaposleni (15-24 godine)	15,3% (2019)	10%	Godišnji izveštaji RZS-a

Procenat funkcionalno nepismenih na ICILS testovima	40% (2023)	Najviše 35% 59	Izveštaji IEA po ciklusima
Procenat mladih uzrasta 18-24 godina koji su rano napustili obrazovanje i obuku	6,6 % (2019)	4%	Eurostat baza podataka
Nastavnici koji su zadovoljni statusom profesije u društvu - TALIS	20% (2013)	25% (2026)	Izveštaji OECD-a po ciklusima istraživanja
Nastavnici koji učestvuju u stručnom usavršavanju - TALIS	70% (2013)	75% (2026)	Izveštaji OECD-a po ciklusima istraživanja
Nastavnici koji dobijaju povratne informacije o svom radu od drugih nastavnika - TALIS	38% (2013)	50% (2026)	Izveštaji OECD-a po ciklusima istraživanja
Nastavnici koji imaju potrebu za stručnim usavršavanjem u oblasti inkluzije - TALIS	35% (2013)	20% (2026)	Izveštaji OECD-a po ciklusima istraživanja
Obuhvat dece i učenika kojima je pružena dodatna podrška (od ukupnog broja dece i učenika kojima je predložena mera dodatne podrške)	Podaci se prikupljaju kroz JISP. Bazna vrednost će biti poznata 2022.	Bazna vrednost povećana za 5%	JISP
Procenat visokoobrazovanih u populaciji 25-34 godina	33,5% 60 (2020)	40%	Godišnji izveštaji RZS-a
Procenat generacije od 19 do 30 godina obuhvaćene visokim obrazovanjem	25,5% (2019)	50%	Godišnji izveštaji RZS-a
Procenat studenata koji završavaju studije za najviše godinu dana duže nego što je predviđeno studijskim programom	Sistem tek treba da počne da prikuplja ovaj podatak	70%	Izveštaji VŠU/JISP
Procenat studenata koji napušta studije	Sistem tek treba da počne da prikuplja ovaj podatak	10%	Izveštaji VŠU/JISP
Procenat studenata koji po završetku osnovnih studija nastavljaju školovanje na master studijama	27,3% (2017)	30%	Godišnji izveštaji RZS-a
Procenat studenata koji upisuju strukovne studije	21% (2020)	25%	Godišnji izveštaji RZS-a
Procenat studenata koji su se zaposlili u struci (najviše tri godine) nakon završetka studija	Sistem tek treba da počne da prikuplja ovaj podatak	70%	JISP
Procenat studenata iz osetljivih društvenih grupa koji završavaju osnovne studije	Sistem tek treba da počne da prikuplja ovaj podatak	Povećanje od 5% u odnosu na baznu vrednost	Izveštaji VŠU/JISP
Procenat studenata iz osetljivih društvenih grupa koji završavaju master studije	Sistem tek treba da počne da prikuplja ovaj podatak	Povećanje od 5% u odnosu na	Izveštaji VŠU/JISP

	podatak	baznu vrednost	
Procenat studenata iz osetljivih društvenih grupa koji završavaju doktorske studije	Sistem tek treba da počne da prikuplja ovaj podatak	Povećanje od 5% u odnosu na baznu vrednost	Izveštaji VŠU/JISP
Broj dolaznih mobilnosti nastavnika, gostujućih profesora, studenata i istraživača	800 (godina)	8.000	Izveštaji VŠU
Broj odlaznih mobilnosti nastavnika, gostujućih profesora, studenata i istraživača	500 (godina)	10.000	Izveštaji VŠU

54 Glavni fokus vizije razvoja obrazovanja i vaspitanja je na deci i mladima, ali treba imati u vidu da SROVRS 2030 i prateći AP obuhvataju i aktivnosti koje doprinose razvoju potencijala odraslih osoba.

55 Osetljive društvene grupe se nalaze pod većim rizikom od društvene isključenosti i siromaštva i pod osetljivim društvenim grupama se uglavnom smatraju: osobe sa invaliditetom, deca, mladi, žene, starije osobe, Romi i Romkinje, LGBTI zajednica, neobrazovana lica, nezaposleni, izbegla i interno raseljena lica i stanovništvo koje živi u ruralnim sredinama.

56 Socio-ekonomski status je kombinacija faktora - prihoda, stečenog nivoa obrazovanja i zanimanja - i umnogome utiče na društvenu ne/uključenost, odnosno na stepen u kom će pojedinac/porodica ravnopravno učestvovati u svim aktivnostima društva za koje su zainteresovani. Socio-ekonomski status utiče i na zdravlje i dobrobit pojedinca.

57 OECD prosek je 500, i za testove iz matematike i za testove iz prirodnih nauka.

58 Gde god još uvek ne postoje podaci, data je aproksimacija. Aproksimacija za PIRLS je data prema rezultatima TIMSS-a, s obzirom na to da Republika Srbija prvi put učestvuje u PIRLS.

59 Aproksimacija data u odnosu na EU target koji je najviše 15% 2025.

60 Pokazatelj je usklađen sa najnovijim pokazateljem EU, ali se bazna vrednost odnosi na populaciju starosti 30-34 godine jer nacionalna statistika još uvek ne prati ovaj pokazatelj na populaciji 25-34 godina.

5. CILJEVI STRATEGIJE RAZVOJA OBRAZOVANJA I VASPITANJA U REPUBLICI SRBIJI DO 2030. GODINE

SROVRS 2030 ima dva opšta cilja - prvi cilj se odnosi na douniverzitetsko, a drugi cilj na visoko obrazovanje, kao i nekoliko posebnih ciljeva⁶¹ u okviru svakog opšteg cilja.

Opšti cilj 1: *Povećani kvalitet nastave i učenja, pravednost i dostupnost douniverzitetskog obrazovanja i vaspitanja i ojačana vaspitna funkcija obrazovno-vaspitnih ustanova.*

Opšti cilj 2: *Unapređeni dostupnost, kvalitet, relevantnost i pravednost visokog obrazovanja.*

Ostvarenost opštih ciljeva prati se na osnovu pokazatelja efekata koji u SROVRS 2030 i pratećem Akcionom planu predstavljaju kombinaciju podataka koji se prikupljaju u nacionalnom sistemu, ali i pokazatelja koji se odnose na međunarodna istraživanja, koji pružaju dragocene podatke za utvrđivanje efikasnosti sistema obrazovanja i praćenja njegovog razvoja. Takav pristup i metodologiju prepoznaje i prihvata veliki broj zemalja. Svi ovi pokazatelji omogućavaju kreatorima obrazovnih politika da uoče posledice sprovođenja određenih praksi i politika, preispitaju postojeća verovanja i pretpostavke ugrađene u njihove obrazovne sisteme i razmotre obrazovne koncepte koji nisu korišćeni u njihovim zemljama, čime se doprinosi i ostvarenju cilja vezanog za donošenje politika zasnovanih na dokazima.

Ostvarenost posebnih ciljeva prati se na osnovu pokazatelja ishoda koji su, takođe, navedeni u ovom dokumentu.

Ostvarenost mera prati se na osnovu pokazatelja rezultata i oni su sastavni deo akcionog plana.

5.1. Opšti cilj 1

Opšti cilj 1 proizlazi iz vizije SROS 2020 da obezbedi kvalitetno obrazovanje za postizanje punog potencijala svakog deteta, mlade i odrasle osobe u Republici Srbiji.

Pokazatelji efekata na nivou Opšteg cilja 1 SROVRS 2030 su:

- 1) Povećanje prosečnog postignuća na PISA testovima za sve oblasti;
- 2) Povećanje prosečnog postignuća na PISA testovima na matematičkoj pismenosti, čitalačkoj pismenosti i naučnoj pismenosti, odnosno smanjenje procenata funkcionalno nepismenih učenika u oblastima čitalačke, matematičke i naučne pismenosti;
- 3) Povećanje prosečnog postignuća na TIMSS testovima na postignuću iz matematike i iz prirodnih nauka;
- 4) Prosečno postignuće na PIRLS testovima iz jezičke pismenosti koje je na nivou proseka OECD zemalja;
- 5) Povećanje postignuća na završnom ispitu iz matematike, srpskog jezika, odnosno maternjeg jezika i na kombinovanom testu;
- 6) Povećanje obuhvata dece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem (PVO) od 6 meseci do treće godine;
- 7) Povećanje obuhvata dece PVO uzrasta od 3 do 5,5 godina;
- 8) Povećanje obuhvata dece u godini pred polazak u školu (PPP);
- 9) Povećanje obuhvata dece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem (PVO);
- 10) Povećanje obuhvata osnovnim i srednjim obrazovanjem i vaspitanjem;
- 11) Smanjenje stope odustajanja iz osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja;
- 12) Povećanje stope završavanja osnovne škole;
- 13) Povećanje stope nastavljanja obrazovanja nakon osnovnog obrazovanja;
- 14) Povećanje stope završavanja srednjeg obrazovanja;
- 15) Povećanje stope završavanja osnovne škole učenika iz romskih naselja;
- 16) Povećanje efektivne stope prelaska u srednju školu učenika iz romskih naselja;
- 17) Povećanje stope završavanja srednje škole učenika iz romskih naselja;
- 18) Povećanje stope završavanja osnovne škole učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom;

- 19) Povećanje stope prelaska u srednju školu učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom;
- 20) Povećanje stope završavanja srednje škole učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom;
- 21) Povećanje stope učešća učenika izbeglica i migranata u obrazovanju;
- 22) Povećanje stope učešća odraslih u obrazovanju i obukama (25-64 godine);
- 23) Smanjenje stope onih koji nisu u procesu obrazovanja ili obuke, a koji nisu zaposleni (15-24 godine);
- 24) Smanjenje procenta funkcionalno nepismenih na ICILS testovima;
- 25) Smanjenje procenta mladih uzrasta 18-24 godina koji su rano napustili obrazovanje i obuku;
- 26) Povećanje procenta nastavnika koji su zadovoljni statusom profesije u društvu i nastavnika koji učestvuju u stručnom usavršavanju (TALIS);
- 27) Povećanje procenta nastavnika koji dobijaju povratne informacije o svom radu od drugih nastavnika i nastavnika koji imaju potrebu za stručnim usavršavanjem u oblasti inkluzije (TALIS);
- 28) Povećanje obuhvata dece i učenika kojima je pružena dodatna podrška (od ukupnog broja dece i učenika kojima je predložena mera dodatne podrške).

Rezultati međunarodnih istraživanja postignuća učenika koriste se radi praćenja napretka ostvarivanja ciljeva koji su postavljeni na svetskom ili evropskom nivou. Republika Srbija je potpisnik UN Agende Ciljevi održivog razvoja do 2030. godine. U okviru ove agende definisani su ciljevi koji se odnose i na obrazovanje, a koji između ostalog podrazumevaju da svako dete ili mlada osoba treba da ovlada barem osnovnim nivoima čitalačke i matematičke pismenosti. Evaluacione studije PIRLS i TIMSS pružaju ove dragocene podatke za praćenje napretka ka ostvarivanju UN ciljeva razvoja održivog razvoja. Takođe, rezultati o pismenosti učenika (matematička, čitalačka i naučna) kojim se bavi PISA studija koju realizuje OECD predstavljaju neke od indikatora praćenja kvaliteta obrazovanja u zemljama Evropske Unije.

Testovi koji se koriste u ovim istraživanjima proveravaju nivo razvijenosti određenih kompetencija. Kompetencija se može odrediti kao kapacitet osobe da u različitim situacijama integriše i uposli svoja znanja, veštine i stavove da bi odgovorila na izazove sadašnjeg i budućeg obrazovanja, profesije i odraslog doba. U tom smislu, može se govoriti o univerzalnoj potrebi društva da obezbedi uslove da učenici dobijaju obrazovanje koje ih čini pre svega funkcionalno pismenim, odnosno da ih pored usvajanja predmetnih sadržaja osposobljava da oni ta usvojena znanja primene u svakodnevnom životu i radu. Sistem koji je zasnovan na razvoju i kontinuiranoj proveru ostvarenog nivoa razvijenih kompetencija kod učenika jeste sistem koji ulaže u njihovu budućnost, a time i u budućnost ekonomije naše zemlje.

Podaci koji će se prikupiti kroz TALIS istraživanje pružiće donosiocima odluka uvid u uslove za učenje i podučavanje s obzirom na to da su učesnici ovog međunarodnog istraživanja nastavnici i direktori škola.

Procena efikasnosti obrazovnog sistema će se, takođe, zasnivati na nacionalnim standardima postignuća učenika. To je do sada ostvarivano sporadično, ali je Strategijom 2030, planirano uspostavljanje osnove za nacionalni sistem nacionalnih testiranja čime će se obezbediti kontinuitet ove vrste provere efikasnosti.

Svi pokazatelji koji se odnose na povećanje obuhvata na svim nivoima douniverzitetskog obrazovanja i pokazatelji koji se odnose na smanjenje odustajanja od školovanja govore nam koliko smo uspeli da

unapredimo dostupnost i pravednost našeg obrazovnog sistema i koliko je naš sistem spreman da odgovori na raznolike potrebe onih koji se obrazuju i pruži kvalitetno obrazovanje za sve učenike, ali i za odrasle.

Za dostizanje Opšteg cilja 1 utvrđeni su posebni ciljevi koji su dati u nastavku.

---

61 Iako Zakon o planskom sistemu Republike Srbije (član 13, stav 2) podrazumeva da svaka nacionalna sektorska strategija treba da ima jedan opšti cilj i do pet posebnih ciljeva, s obzirom na kompleksnost i obimnost sektora obrazovanja, SROVRS 2030 ima dva opšta cilja i više od pet posebnih ciljeva.

Posebni cilj 1.1: Unapređeni nastava i učenje u douniverzitetkom obrazovanju i vaspitanju

Pokazatelji ishoda na nivou ovog posebnog cilja podrazumevaju - povećanje procenta osnovnih škola koje na spoljašnjem vrednovanju dobijaju ocenu 4 na opštem kvalitetu; smanjenje procenta osnovnih škola koje na spoljašnjem vrednovanju dobijaju ocenu 1 i 2 na opštem kvalitetu, te povećanje procenta osnovnih škola koje na spoljašnjem vrednovanju ostvaruju ocene 3 i 4 u oblasti kvaliteta Nastava i učenje; povećanje procenta srednjih škola koje na spoljašnjem vrednovanju dobijaju ocenu 4 na opštem kvalitetu; smanjenje procenta srednjih škola koje na spoljašnjem vrednovanju dobijaju ocenu 1 i 2 na opštem kvalitetu, te povećanje procenta srednjih škola koje na spoljašnjem vrednovanju ostvaruju ocene 3 i 4 u oblasti kvaliteta Nastava i učenje.

Dostizanje ovog posebnog cilja podrazumeva ostvarivanje aktivnosti u okviru mera namenjenih razvijanju novih i unapređivanju postojećih standarda kvalifikacija i standarda postignuća, programa nastave i učenja u douniverzitetkom obrazovanju i vaspitanju (mera 1.1.1); razvijanju uslova i pružanju podrške obrazovno-vaspitnim ustanovama u unapređivanju nastave i učenja u douniverzitetkom obrazovanju i vaspitanju (mera 1.1.2); pružanju podrške obrazovno-vaspitnim ustanovama u jačanju vaspitne funkcije (1.1.3).

Konkretnije, neophodno je da se douniverzitetko obrazovanje i vaspitanje ostvaruje na osnovu kvalitetnih programa nastave i učenja zasnovanih na ishodima koji vode ka razvijanju kompetencija učenika koji su utvrđeni nacionalnim standardima kvalifikacija.

Prvi korak podrazumeva reviziju ključnih, međupredmetnih, opštih i specifičnih predmetnih kompetencija/standarda kompetencija, na osnovu kojih će se raditi na razvoju novih i unapređivanju programa nastave i učenja u osnovnom, opštem srednjem, umetničkom, srednjem stručnom i dualnom obrazovanju i vaspitanju. Polazište za unapređivanje obrazovnih standarda čini dokument Ključne kompetencije za celoživotno učenje - Evropski referentni okvir (2018) kojim je definisano osam ključnih kompetencija na osnovu kojih će se razvijati predmetne kompetencije. Oslonac za reviziju standarda čine i rezultati PISA istraživanja iz 2018. godine koji su pokazali da su postignuća učenika iz Republike Srbije i dalje ispod OECD proseka.

Kompetencijski pristup standardima stavlja u prvi plan svrhu učenja i funkcionalnost znanja koja učenici tokom svog obrazovanja stiču i aktivno primenjuju u mnogobrojnim situacijama školskog i svakodnevnog života. Revidirani obrazovni standardi definišaće predmetna znanja, načine saznavanja, kao i primenu znanja u različitim aspektima ličnog života učenika. Revidirani obrazovni standardi biće formulisani tako da svim učesnicima obrazovnog procesa, nastavnicima, učenicima i roditeljima bude jasno koja su fundamentalna znanja određenog nastavnog predmeta i koje veštine i umenja se razvijaju kroz određeni nastavni predmet. Obrazovni standardi su temelj na kome se zasnivaju predmetni planovi i programi koji će zahvaljujući inoviranom pristupu značajno unaprediti razvoj učeničkih kompetencija koje uključuju transferna znanja i razvoj transverzalnih kompetencija.

Istovremeno, sa revizijom obrazovnih standarda, biće urađena i evaluacija postojećih ishodno orijentisanih programa nastave i učenja u gimnazijama, čija će primena biti završena tokom školske 2021/22. godine. Sve navedeno će neminovno dovesti do revizije programa nastave i učenja, ali i do značajnih novina u izradi udžbenika, digitalnih materijala i ostalih didaktičkih sredstava. Osim što se očekuje da će programi afirmisati kompetencijski pristup učenju i dovesti do redukovanja sadržaja - činjeničnog materijala koji afirmiše reproduktivna znanja, prilikom izrade i standarda i programa, u obzir će biti uzete i teme koje u prethodnom periodu nisu bile dovoljno prepoznate kao važne u smislu neophodnog fundusa znanja i veština za 21. vek i za dalji razvoj Republike Srbije i njenih građana. Među tim temama koje treba da razvijaju i željene vrednosti nalaze se: održivi razvoj i ekološka svest i pismenost, očuvanje mentalnog, fizičkog i reproduktivnog zdravlja, rodna ravnopravnost, zaštita podataka o ličnosti, inkluzivno društvo, nacionalni identitet i interkulturalnost.

Ovaj proces će podrazumevati i izradu novih i unapređivanje postojećih programa nastave i učenja na jeziku i pismu nacionalnih manjina, primenu i unapređivanje programa i nastave Srpskog kao maternjeg jezika, a pristupiće se i razvijanju novih programa za Maternji jezik/govor sa elementima nacionalne kulture.

U ovom trenutku standardi kvalifikacija su zasnovani na zanimanjima i opisu rada do uspostavljanja zakonodavnog, institucionalnog i metodološkog okvira za razvoj standarda zanimanja od strane MRZBSP. Donošenje okvira za razvoj standarda zanimanja usloviće promene u već uspostavljenom sistemu razvoja standarda kvalifikacija, pre svega uključivanjem sektorskih veća u postupak razvoja standarda zanimanja, čime će se dva sistema povezati funkcionalno i operativno, što je značajno strateško opredeljenje. Taj proces će pratiti unapređivanje zakonodavnog, institucionalnog i metodološkog okvira za razvoj standarda kvalifikacija zasnovanih na standardima zanimanja.

Treba napomenuti da SROVRS 2030 prepoznaje nužnost da novi programi u douniverzitetkom obrazovanju i vaspitanju budu osetljivi na pitanja rodne ravnopravnosti i specifičnosti različitih društvenih grupa, uključujući one koje nisu zastupljene u dovoljnoj meri, u skladu sa vrednostima na kojima počiva demokratsko društvo, kao i da budu usklađeni sa standardima dokumenata javnih politika u Republici Srbiji, standardima potvrđenih međunarodnih ugovora o ljudskim pravima i relevantnim preporukama međunarodnih tela koja prate primenu međunarodnih ugovora. Ovaj pristup će biti primenjen i u aktivnostima koje se odnose na razvoj udžbenika i unapređivanje kapaciteta zaposlenih u obrazovanju.

U isto vreme je neophodno da se na nivou douniverzitetskog obrazovanja i vaspitanja obezbede uslovi i podrška obrazovno-vaspitnim ustanovama u unapređivanju nastave i učenja kroz razvoj ljudskih kapaciteta. Konkretnije, biće pružena podrška predškolskim ustanovama u razvijanju različitih oblika vaspitno-obrazovnog rada u skladu sa Osnovama programa PVO; akcenat će se staviti na osnaživanje ljudskih resursa za ostvarivanje novih i unapređenih programa nastave i učenja u osnovnom, opštem srednjem, umetničkom, srednjem stručnom i dualnom obrazovanju i vaspitanju.

Radiće se na obezbeđivanju uslova za sticanje kvalifikacija nastavnika za realizaciju izbornog programa Maternji jezik/govor sa elementima nacionalne kulture (posebno za realizaciju programa Romski jezik sa elementima nacionalne kulture); razvijaće se, akreditovati i sprovesti programi stalnog stručnog usavršavanja nastavnika na jezicima nacionalnih manjina na kojima se ostvaruje obrazovno-vaspitni proces. Kontinuirano će se obezbeđivati udžbenici prilagođenog fonta/formata u skladu sa zahtevima škola i potrebama učenika u osnovnoj školi, uključujući i obezbeđivanje prilagođenih udžbenika u video formatu na srpskom znakovnom jeziku za potrebe gluvih učenika i stvaraće se uslovi za obezbeđivanje prilagođenih udžbenika za srednje škole, kao i pomoćnih nastavnih sredstava i didaktičkih pomagala za uspešnije učenje i aktivnije učešće učenika sa složenim i višestrukim smetnjama u razvoju u osnovnim i srednjim školama. SROVRS 2030 predviđa i obezbeđivanje digitalnih obrazovnih sadržaja/digitalnih udžbenika za učenike

osnovnih škola i nastavak obezbeđivanja besplatnih udžbenika za odgovarajuće grupe učenika osnovnih škola (svako treće i naredno dete u porodici, primaoci socijalne pomoći itd.).

Ulagaće se i u obogaćivanje bibliotečkog fonda biblioteka osnovnih škola.

Unapređivaće se kapaciteti prosvetnih savetnika, eksternih evaluatora i savetnika spoljnih saradnika za praćenje primene novih standarda postignuća i praćenje na koji način i u kojoj meri nastavnici podržavaju i prate razvoj ključnih kompetencija kod učenika, a sve u cilju pružanja podrške nastavnicima.

Težiće se razvijanju autentičnih školskih modela sa programima i aktivnostima koje će se ostvarivati u školama sa jednosmenskom organizacijom.

Nastaviće se sa primenom obuka za razvijanje kompetencija za demokratsku kulturu na osnovu Referentnog okvira za kompetencije za demokratsku kulturu Saveta Evrope.

Tokom perioda na koji se odnosi ova strategija, doći će i do preispitivanja statusa i pozicije predmeta Građansko vaspitanje u obrazovno-vaspitnom sistemu i redefinisane načina stručnog osposobljavanja nastavnika građanskog vaspitanja.

Planirane su i aktivnosti osnaživanja struktura koje prate ostvarivanje prava deteta u obrazovno-vaspitnom sistemu kroz različite obuke prosvetnih inspektora (republičkih, pokrajinskih i opštinskih), spoljnih savetnika, prosvetnih savetnika o pravima deteta.

Pored direktora škola, psiholozi i pedagozi kao deo stručnih saradnika u obrazovanju i vaspitanju, najčešće su prepoznati kao facilitatori reformskih promena i koordinatori mnogobrojnih aktivnosti na unapređivanju vaspitne i obrazovne funkcije ustanova. Njihova uloga i značaj, osim boljeg prepoznavanja na nivou zakona, treba u narednom periodu da bude i adekvatno nagrađena, a u sklopu promena u nagrađivanju koje proizlaze iz uvođenja platnih razreda i napredovanja u zvanju svih zaposlenih u prosveti. Započeta revizija standarda kompetencija psihologa i pedagoga trebalo bi da rezultira i novim podzakonskim aktima kojima se bliže uređuje oblast njihovog rada.

Obrazovno-vaspitne ustanove imaju važnu javnu i kulturnu funkciju, a neophodno je reafirmisati i ojačati njihovu vaspitnu ulogu. Ostvarivanju javne i kulturne funkcije i jačanju vaspitne uloge doprineće i aktivnosti razvoja i osnaživanja kapaciteta zaposlenih u obrazovanju u oblastima koje će dovesti do razvijanja školskog ambijenta koji afirmiše vrednosti savremenog demokratskog društva, međusobno poštovanje i uvažavanje, nenasilje i antidiskriminaciju, negovanje i razvijanje nacionalne kulture i kulturnog nasleđa, kulture nacionalnih manjina i svetske kulturne baštine. Pristupiće se izradi kodeksa etičkog ponašanja zaposlenih u obrazovanju i formiranju etičkog odbora, razvijanju i ostvarivanju programa obuke, informativnih radionica i priručnika koji će služiti osnaživanju predstavnika obrazovno-vaspitnih ustanova za sprovođenje preventivnih i interventnih aktivnosti i informisanju roditelja i učenika u oblasti zaštite od nasilja i diskriminacije, rodno zasnovanog nasilja, očuvanja mentalnog zdravlja, rodne ravnopravnosti, negovanja odgovornog odnosa prema zdravlju, unapređenja reproduktivnog zdravlja i prevencije rizičnih oblika ponašanja, a osnaživaće se i učenici i roditelji da učestvuju u navedenim aktivnostima. Uspostaviće se sistem praćenja fizičkog razvoja i razvoja motoričkih sposobnosti učenika u osnovnom i srednjem obrazovanju.

Pristupiće se razvijanju i realizaciji obuka učenika sa ciljem jačanja njihovih kapaciteta za ostvarivanje aktivnosti koje se odnose na održivi razvoj i kolektivnu dobrobit.

Dodatno, značajan deo aktivnosti će biti posvećen unapređivanju sistema profesionalne orijentacije, karijernog vođenja i savetovanja učenika osnovnih i srednjih škola, i to tako što će doći do razvijanja nove funkcionalne baterije testova za potrebe ispitivanja profesionalnih interesovanja učenika, obučavanje stručnih saradnika da ih koriste, razvijanje i ostvarivanje obuke za sprovođenje aktivnosti profesionalne orijentacije i karijernog vođenja učenika. Sprovodiće se i promocija Pravilnika o standardima usluga karijernog vođenja i savetovanja.

Stvaranje uslova kroz sportske i obogaćene nastavne i vannastavne sadržaje, doprineće da škola u svojoj sredini postane jedan od centara kulture na lokalnom nivou, čime se obezbeđuje veća participacija nastavnika i učenika u životu škole, ali i zajednice. Ostvarivanje ovih stremljenja će započeti ispitivanjem interesovanja učenika za školskim sportskim aktivnostima i potreba roditelja za uključivanjem dece u sportske aktivnosti, nakon čega sledi definisanje opštih i specifičnih preporuka za nacionalni nivo. Ulagaće se naponi u popularizaciju ženskog sporta; MPNTR će izraditi stručno uputstvo za formiranje školskih sekcija na nivou škola i podržaće škole u formiranju pomenutih sekcija.

Aktivnosti jačanja vaspitne uloge škole će biti zasnovane i na postulatima interkulturalnog obrazovanja (koje je preporučeno od strane EU i UNESCO).

Treba naglasiti i to da se, pored testova kojima se meri stepen razvijenosti pojedinih kompetencija, u okviru PISA istraživanja primenjuju i upitnici za učenike i za škole. Njima se prikupljaju podaci o različitim faktorima koji mogu biti relevantni za postignuća, npr. materijalni i obrazovni resursi kojima porodica raspolaže; stav učenika prema učenju, motivacija za učenje, strategije i navike u vezi sa učenjem; osposobljenost učenika da primenjuje savremene informatičke tehnologije i doprinos škole informatičkoj pismenosti; različiti aspekti funkcionisanja škole kao što su: karakteristike nastavnika (nivo obrazovanja, profesionalna motivacija, stilovi rada), veličina razreda, sastav (homogenost ili heterogenost), klima u učionici i školi, odnos nastavnika prema učenicima, osećanje pripadanja školi, školska anksioznost; materijalni resursi kojima škola raspolaže, način finansiranja škole (privatni izvori ili finansiranje iz javnog budžeta ili kombinovani izvori finansiranja), proces upravljanja i donošenja odluka, uključenost roditelja u procese i odlučivanje u školi itd. To sve zajedno doprinosi prikupljanju i analizi podataka koji su važni za unapređenje obrazovanja i donošenje odluka u kontekstu utemeljenih i adekvatnih politika vezanih za obrazovnu i vaspitnu funkciju ustanova.

Posebni cilj 1.2: Unapređen sistem za osiguranje kvaliteta u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju

Pokazatelji ishoda na nivou ovog posebnog cilja podrazumevaju: povećanje procenta škola koje primenjuju dijagnostičko ocenjivanje (inicijalno testiranje); obezbeđenost uslova za kontinuirano učešće Republike Srbije u međunarodnim ispitivanjima procene učeničkih postignuća (PISA, PIRLS, TIMSS); smanjenje procenta škola koje dobijaju najniže ocene na spoljašnjem vrednovanju na standardu Vrednovanje koje je u funkciji učenja; uspostavljenost sistema praćenja i vrednovanja Nacionalnog modela dualnog obrazovanja; revidiran i sproveden završni ispit na način da se njime meri širi spektar kompetencija, nivoa i postignuća učenika; uspostavljena osnova za novi sistem nacionalnih testiranja; unapređen okvir za osiguranje kvaliteta u neformalnom obrazovanju; razvijena metodologija za praćenje efekata primene novih kvalifikacija na zapošljavanje i celoživotno učenje na osnovu podataka iz profila sektora (podaci o kretanju učenika na tržištu rada i nastavku obrazovanja), što podrazumeva da će se rezultati praćenja efekata primene novih kvalifikacija na zapošljavanje i celoživotno učenje koristiti prilikom analize relevantnosti kvalifikacija za zapošljavanje ili dalje obrazovanje i u svrhu donošenja politika u sektorima, kao i sprovođenja usluga karijernog vođenja i savetovanja.

Dostizanje ovog posebnog cilja podrazumeva ostvarivanje aktivnosti u okviru mera namenjenih unapređivanju sistema samovrednovanja i spoljašnjeg vrednovanja rada ustanova (1.2.1), unapređivanju sistema i procesa za praćenje napredovanja učenika (1.2.2), kao i razvoju, uspostavljanju i primeni okvira za praćenje i vrednovanje novih programa nastave i učenja (1.2.3).

Prioritetne oblasti za osiguranje kvaliteta u douniverzitetском obrazovanju i vaspitanju su opšte osnaživanje nastavnika, pružanje podrške nastavnicima da unaprede ocenjivanje u školi i stave ga u funkciju daljeg napretka učenika.

Ove aktivnosti su od posebnog značaja zato što je ocenjivanje u školi pokazatelj kvaliteta učeničkih postignuća, kao i kvaliteta rada nastavnika i škole, a inicijalno testiranje predstavlja dobar osnov za planiranje, ostvarivanje i vrednovanje obrazovno-vaspitnog rada. Takođe, rezultati nacionalnih ispitivanja/testiranja treba da budu u funkciji podrške učenicima koji ne napreduju u skladu sa svojim kapacitetima, kao i u funkciji evaluacije programa nastave i učenja, a služe i za procenu stanja i napretka obrazovanja u Republici Srbiji. Škole sve ove rezultate treba da koriste za unapređivanje svog razvojnog plana, školskog programa, plana podrške učenicima, plana stručnog usavršavanja i napredovanja nastavnika.

Ocenjivanje u funkciji učenja zahteva veću posvećenost nastavnika formativnom ocenjivanju, diferenciranom pristupu u nastavi i slično, te će okosnica aktivnosti u ovoj oblasti biti jačanje kompetencija nastavnika za ocenjivanje postignuća učenika sa akcentom na formativno ocenjivanje.

U narednom strateškom periodu neophodno je i revidirati postojeći podzakonski akt o ocenjivanju učenika, te tako novi akt treba da uvažava nove orijentacije ka ishodima, kompetencijama i standardima postignuća, a regulisaće i provere postignuća učenika na nacionalnom nivou - nacionalna testiranja.

S obzirom na važnost podataka koji se dobijaju nacionalnim i drugim testiranjima za evaluaciju i unapređivanje kvaliteta obrazovanja, ovom strategijom se predviđa i izrada koncepta Centra za nacionalne ispite i njegovo osnivanje. Predviđeno je da u nadležnosti ovog centra budu sve aktivnosti u vezi sa nacionalnim testiranjima kao što su završni ispiti na kraju osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja.

Pored državne mature i povezanih pripremnih aktivnosti koje će se ostvarivati na početku ovog strateškog perioda, intenzivno će se raditi i na rekonceptualizaciji završnog ispita na kraju osnovnog obrazovanja i vaspitanja (razvoj nove metodologije za završni ispit).

Deo strateških prioriteta je i unapređivanje sistema spoljašnjeg vrednovanja i samovrednovanja rada ustanova, gde će nadležne institucije pristupiti razvoju materijala za podršku primene samovrednovanja i spoljašnjeg vrednovanja rada ustanova, organizaciji i sprovođenju kontinuiranog stručnog usavršavanja prosvetnih savetnika za vrednovanje rada ustanova i pružanje stručne podrške ustanovama u oblasti samovrednovanja, a nakon čega će se pristupiti sprovođenju praćenja i evaluacije primene postojećih standarda kvaliteta rada ustanova. Razmatraće se i mogućnost da se okvir standarda kvaliteta rada škola za rad sa decom sa smetnjama u razvoju i invaliditetom obogati standardima specifičnim za ove škole.

Da bi obrazovne politike i intervencije bile zasnovane na dokazima i stvarnom stanju, ZVKOV će nastaviti da priprema i prezentuje godišnje i ciklusne izveštaje o rezultatima spoljašnjeg vrednovanja koji sadrže podatke na nivou standarda i pokazatelja kvaliteta, a razvoj mera za intervenciju će nastupiti nakon analize rezultata spoljašnjeg vrednovanja u okviru rada NPS, nadležnih sektora MPNTR, ZUOV i ZVKOV.

Kada je u pitanju normativni okvir za razvoj neformalnog obrazovanja odraslih, pristupiće se njegovoj reviziji i unapređivanju. Pristupiće se i razvoju metodologije za praćenje efekata primene kvalifikacija na zapošljavanje i celoživotno učenje, na osnovu koje će se u budućnosti vršiti pomenuto praćenje; razvoju

standarda i procedura za samovrednovanje i spoljašnje vrednovanje rada JPOA; unapređivanju kapaciteta Agencije za kvalifikacije za primenu standarda za samovrednovanje i spoljašnje vrednovanje JPOA kroz razvoj i ostvarivanje relevantnih obuka. Važne aktivnosti u ovoj oblasti biće i unapređivanje okvira osiguranja kvaliteta u obrazovanju odraslih; formiranje baze stručnjaka za primenu sistema NOKS-a što podrazumeva razvijanje baze podataka/registara stručnjaka za primenu sistema NOKS-a, odnosno stručnjaka ocenjivača iz škole i privrede koji učestvuju u postupku PPU, a radi osiguranja transparentnosti kadra koji ispunjava uslove za sprovođenje postupka PPU, ili spoljašnje vrednovanje kvaliteta rada JPOA, te stvaranja mogućnosti za njihovo lakše angažovanje od strane JPOA na teritoriji cele Republike Srbije; unapređivanje standarda i sistema za odobravanje statusa JPOA; unapređivanje kapaciteta Agencije za kvalifikacije da primenjuje te standarde.

Zarad osiguranja kvaliteta Nacionalnog modela dualnog obrazovanja, uspostaviće se sistem praćenja i vrednovanja dualnog obrazovanja koji će uvažavati sve specifičnosti ovog dela srednjeg stručnog obrazovanja i vaspitanja.

Imajući u vidu da je deo prethodno navedenog posebnog cilja kreiranje novih i unapređivanje postojećih programa nastave i učenja, u okviru ovog posebnog cilja će se kreirati metodološki okvir za praćenje i vrednovanje sprovođenja i efekata nastave i učenja u douniverzitetском obrazovanju i vaspitanju, nakon čega će se kontinuirano prikupljati i analizirati dobijeni podaci.

Posebni cilj 1.3: Uspostavljeni temelji za razvoj digitalnog obrazovanja na douniverzitetском nivou

Pokazatelji ishoda na nivou ovog posebnog cilja podrazumevaju: povećanje procenta škola koje ostvaruju neophodne uslove za realizaciju hibridnog (mešovitog) i onlajn obrazovanja; povećanje procenta ustanova koje unapređuju digitalne kapacitete na osnovu rezultata samovrednovanja; uspostavljen i stavljen u funkciju Jedinstveni informacioni sistem prosvete; uspostavljena državna onlajn osnovna škola i državna onlajn gimnazija; razvoj digitalnog obrazovanja se kontinuirano prati.

Digitalno obrazovanje je termin koji se odnosi na dve različite ali komplementarne oblasti obrazovne politike - jedna obuhvata mere usmerene na digitalne kompetencije nastavnika i učenika, dok druga obuhvata pedagošku primenu digitalnih tehnologija u cilju unapređivanja kvaliteta nastave i učenja.

Stoga, da bi se ostvario ovaj posebni cilj, potrebno je realizovati aktivnosti u okviru sledećih mera: razvoj digitalnog obrazovanja (1.3.1); uspostavljanje Jedinstvenog informacionog sistema prosvete (JISP) i korišćenje podataka u donošenju odluka o obrazovanju (1.3.2).

Zarad razvoja digitalnog douniverzitetског obrazovanja, fokus treba da bude na podršci ustanovama u douniverzitetском obrazovanju za unapređivanje digitalnih kapaciteta, digitalnih kompetencija učenika, ali i digitalnih kompetencija zaposlenih u obrazovanju, odnosno ostvarivanje i promovisanje inovativnih pedagoških pristupa koji podrazumevaju integraciju IKT-a u proces nastave i učenja; pristupiće se reviziji postojećeg Okvira digitalnih kompetencija - Nastavnik za digitalno doba, i razvoju Okvira digitalnih kompetencija vaspitača, nakon čega će se pristupiti sprovođenju nacionalnih obuka koje se odnose na primenu "selfi" instrumenta (instrument za samoevaluaciju i procenu elektronske zrelosti ustanova) u procesu samovrednovanja digitalnog kapaciteta ustanova i obuka za jačanje kapaciteta škola za izradu digitalnog segmenta razvojnog plana ustanove.

U procesu realizacije obrazovanja na daljinu, njegovu prvu krizu mogu izazvati nejasne ili nedefinisane potrebe i ciljevi obrazovanja, odnosno namera da se u obrazovanju primeni nešto novo i popularno bez jasne predstave o kvalitetu, efikasnosti i drugim odlikama čitave aktivnosti. Zato će, definisanjem odgovarajućih podzakonskih akata, obrazovanje na daljinu predstavljati instrument za realizaciju različitih programa u

oblasti obrazovne politike (npr. za podršku obrazovanju u ruralnim sredinama, sprečavanje osipanja učenika, obrazovnu podršku sportistima, deci sa invaliditetom, suspendovanim učenicima, učenicima koji žive u inostranstvu i sl.). Uspostavljanje pomenutih državnih onlajn obrazovno-vaspitnih ustanova omogućiće sistemu obrazovanja i vaspitanja da brže i efikasnije reši ključne probleme i nedostatke u domenu razvoja ljudskih resursa i povećanja obuhvata u obrazovanju. Izradiće se i Okvir za procenu kapaciteta osnovnih i srednjih škola za organizovanje obrazovanja na daljinu u slučaju kada je obustavljen neposredan rad sa učenicima i formiraće se Koordinaciono telo za realizaciju obrazovanja na daljinu u slučaju kada je obustavljen neposredan rad sa učenicima.

Tokom primene Strategije pružaće se podrška školama za organizaciju i ostvarivanje hibridne (mešovite) i onlajn nastave na način koji omogućava primenu sistemskih mera. U cilju povećanja obuhvata, relevantnosti i efikasnosti douniverzitetskog obrazovanja, biće uspostavljene državna onlajn osnovna škola i onlajn gimnazija.

Dodatno, zarad osiguranja kvaliteta, definisaće se set indikatora za dugoročno praćenje razvoja digitalnog obrazovanja, čime će se uspostaviti sistem kontinuiranog praćenja razvoja digitalnog obrazovanja.

Osiguranje kvaliteta obrazovnih materijala i aktivnosti učenja, izvođenja nastave, kao i elektronska priroda medijuma koji omogućava učenje na daljinu, zahtevaju visokostručan kadar koji ne mora fizički da bude prisutan u obrazovno-vaspitnoj ustanovi koja realizuje nastavu na daljinu. Drugim rečima, za realizaciju kvalitetne nastave na daljinu, nastavnici mogu biti stacionirani širom Republike Srbije. Otuda proističe potreba za uspostavljanjem jedne državne onlajn osnovne škole i jedne državne onlajn gimnazije. U takvim uslovima, organizacija nastave na daljinu više se neće vezivati za digitalne kompetencije nastavničkog kadra zaposlenog u već postojećoj (konkretnoj) školi, već će se posmatrati šire, na nacionalnom nivou.

Pandemijska situacija u kojoj se formalno obrazovanje trenutno realizuje dodatno je potvrdila potrebu za uspostavljanjem obrazovnih ustanova ovog tipa. Odnosno, postojanje državne osnovne škole i gimnazije omogućiće neometan nastavak formalnog obrazovnog procesa u budućim situacijama poput ove. Sistem obrazovanja imaće spremne digitalne materijale i osmišljene aktivnosti aktivnog učenja koje će lako distribuirati svim školama u sistemu i obezbediti odgovarajući nivo kvaliteta obrazovanja na daljinu. Tada će i u situacijama kada je obustavljen neposredni rad sa učenicima sve škole imati kapacitet da ostvare svoju obrazovnu, ali i socijalno-vaspitnu, moralno-edukativnu i kulturnu ulogu i da obezbede kontinuitet svih navedenih procesa.

Kako bi se obezbedila čvrsta osnova za efikasnije planiranje i upravljanje resursima i praćenje aktivnosti u obrazovnom sistemu na svim nivoima, biće ostvarene aktivnosti usmerene ka uspostavljanju Jedinstvenog informacionog sistema prosvete, čime se pored pomenutog, stvara i osnov za unapređivanje izveštavanja i vršenja kvantitativnih istraživanja, kao i za donošenje na podacima zasnovanih odluka koje moraju biti potkrepljene i rezultatima kvalitativnih istraživanja. Radiće se i na uspostavljanju novih funkcionalnosti i održavanja JISP-a.

U MPNTR će se uspostaviti grupa za analitiku koja će se, osim analitičkih poslova, baviti i osnaživanjem kapaciteta zaposlenih u institucijama i telima u sektoru obrazovanja za istraživanja i kreiranje javnih politika zasnovanih na podacima.

Pristupiće se razvoju profila sektora kao analitičke osnove za odlučivanje o sistemu kvalifikacija za sve nivoje NOKS.

Posebni cilj 1.4: Unapređeni dostupnost, pravednost i otvorenost douniverzitetskog obrazovanja i vaspitanja

Pokazatelji ostvarenosti ovog cilja su: razvijen sistem prikupljanja podataka i praćenja sprovođenja inkluzivnog obrazovanja; povećanje procenta osnovnih škola koje na spoljašnjem vrednovanju ostvaruju ocene 3 i 4 u oblasti kvaliteta Podrška učenicima; povećanje procenta osnovnih škola koje na spoljašnjem vrednovanju ostvaruju ocene 3 i 4 u oblasti kvaliteta Etos; povećanje procenta srednjih škola koje na spoljašnjem vrednovanju ostvaruju ocene 3 i 4 u oblasti kvaliteta Podrška učenicima; povećanje procenta srednjih škola koje na spoljašnjem vrednovanju ostvaruju ocene 3 i 4 u oblasti kvaliteta Etos; povećanje broja škola i predškolskih ustanova sa pedagoškim asistentom; povećanje broja škola koje primenjuju sistem za identifikaciju učenika pod rizikom od osipanja i pružanje podrške učenicima; smanjenje procenta odraslih polaznika koji se osipaju iz sistema funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih; broj uspostavljenih funkcionalnih resurs centara za dodatnu podršku deci, učenicima, roditeljima i zaposlenima u obrazovno-vaspitnim ustanovama; procenat obrazovno-vaspitnih ustanova kojima je pružena podrška od strane resurs centara; povećanje broja zaposlenih u obrazovanju i vaspitanju koji su unapredili kompetencije za rad u inkluzivnom okruženju; procenat učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom obuhvaćenih redovnim osnovnim obrazovanjem; procenat učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom obuhvaćenih redovnim srednjim obrazovanjem.

Mere koje vode ostvarenju ovog cilja su: uspostavljanje novih i unapređivanje postojećih mehanizama podrške obrazovno-vaspitnim ustanovama u ostvarivanju otvorenosti, pravednosti i dostupnosti (1.4.1); podsticanje interkulturalnosti u obrazovanju (1.4.2).

Prvi od opštih principa celokupnog obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji je obezbeđivanje jednakosti u ostvarivanju prava na obrazovanje i dostupnosti obrazovanja svoj deci, učenicima i odraslima i to zasnovano na socijalnoj pravdi i jednakim šansama, bez diskriminacije. Posebna pažnja će biti posvećena održavanju i unapređenju sistema dodatne podrške za dečake i devojčice romske nacionalne pripadnosti, decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, decu sa poteškoćama u učenju, decu u nepovoljnom položaju, decu koja žive u romskim naseljima, decu iz porodica niskog socio-ekonomskog statusa, decu iz ruralnih područja, decu u pokretu, sa fokusom na ključne tranzicione procese iz jednog obrazovnog nivoa u sledeći. Predviđeno je dalje intenziviranje napora radi napretka u pristupu kvalitetnom obrazovanju u ruralnim sredinama i u malim mestima, uključujući i pristup predškolskom, srednjem i visokom obrazovanju, posebno kada je reč o osetljivim grupama.

Neophodno je dalje jačanje i primena dokazanih i efikasnih mera i mehanizama kako bi se obezbedilo da svako dete, bez obzira na poreklo, etničku pripadnost, funkcionalne i psiho-socijalne smetnje, pol i druga lična svojstva, ima pristup kvalitetnom i inkluzivnom obrazovanju kroz primenu postojećih i razvoj novih pristupa i mera za sprečavanje segregacije, sprečavanje ranog napuštanja školovanja, desegregaciju, uspešan prelazak sa osnovnog na srednje i sa srednjeg na tercijarno obrazovanje i razvoj dodatnih i individualizovanih mehanizama podrške deci kojoj je ona potrebna, na svim nivoima (školski, lokalni i nacionalni).

Takođe, razmatraće se potreba za razvojem posebnih programa nastave i učenja za podršku učenicima sa smetnjama u razvoju i invaliditetom uz Analizu međunarodne prakse i postojećeg stanja u Republici Srbiji.

Sprovođenje strateških principa podrazumeva ostvarivanje mera i aktivnosti koje se odnose na dalji razvoj i puno sprovođenje pravnog i strateškog okvira i njegovo usklađivanje sa potvrđenim međunarodnim ugovorima i opšteprihvaćenim standardima u oblasti inkluzivnog obrazovanja i njihovo povezivanje sa praksom u školama i učionicama, međusobnu povezanost propisa relevantnih za inkluzivno obrazovanje, u različitim sistemima (socijalna zaštita, zdravstvo, lokalna samouprava, itd.). Glavne mere u ovoj oblasti odnose se na desegregaciju i pružanje relevantne, kvalitetne podrške deci u inkluzivnom okruženju, što će zahtevati snažniju podršku redovnim školama u procesu inkluzije učenika koji se obrazuju u školama za obrazovanje učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom ili školama za obrazovanje odraslih. Potrebno

je definisati dugoročnu viziju, smernice i mapu puta na nacionalnom nivou za desegregaciju, transformaciju uloga škola za obrazovanje učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom i dodatne podrške, kako bi se obezbedilo progresivno sprovođenje inkluzivnog obrazovanja. Svaki od ovih tranzicionih pravaca bi trebalo da obezbedi bolje pružanje dodatne podrške deci u inkluzivnim uslovima i zahteva značajno povećanje kvaliteta pedagoškog rada sa decom sa smetnjama u razvoju i invaliditetom.

Da bi obrazovni sistem bio dostupan, pravedan i otvoren, od prioritetnog značaja je uspostavljanje novih i unapređivanje postojećih mehanizama podrške sa naročitim akcentom na specifičnosti različitih osetljivih grupa (učenici iz porodica niskog socio-ekonomskog statusa, deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, romska populacija i među njima naročito devojčice itd.). To će podrazumevati: obezbeđivanje pedagoških asistenata gde god je to potrebno, odnosno razvijanje i jačanje mreže pedagoških asistenata u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama prema analizi potreba u odnosu na broj dece i učenika kojima je potrebna dodatna podrška; uvođenje obaveznosti identifikovanja učenika pod rizikom od osipanja i pružanje podrške identifikovanim učenicima, kao i obučavanje nastavnika za sprovođenje tih aktivnosti; uspostavljanje procedura saradnje između ŠU i škola zarad praćenja učenika čije porodice učestvuju u internim sezonskim migracijama i uspostavljanje procedura za obezbeđivanje školovanja tokom privremenog boravka učenika u drugoj sredini; razvijanje novih kriterijuma dodele stipendija koji ponderišu socio-ekonomski status, manje zastupljen pol, pripadnost osetljivim društvenim grupama itd. većim koeficijentom u odnosu na kriterijum postignuća što treba da dovede do izmena i dopuna Zakona o učeničkom i studentskom standardu i uvođenja posebnih/afirmativnih mera. Unapređivanjem učeničkog standarda obezbeđivaće se dodatni uslovi za dostupnije i kvalitetnije obrazovanje i vaspitanje za učenike srednjih škola, koji svoje školovanje nastavljaju van mesta svog boravka. Odnosno, potrebno je unaprediti sistem stipendiranja učenika na takav način da se postigne veći obuhvat najtalentovanijih i najuspešnijih, kao i potpuniji obuhvat učenika iz osetljivih društvenih grupa. Stipendiranje romskih učenika iz projekata Evropske unije (SBS i IPA 2014) vremenom treba zameniti redovnim stipendiranjem iz budžeta Republike Srbije.

Podržaće se razvoj i akreditacija programa stalnog stručnog usavršavanja pedagoških asistenata za upotrebu srpskog znakovnog jezika i Brajevog pisma da bi se obezbedili i pedagoški asistenti sa ovim kompetencijama.

Održaće se i poboljšati postojeći mehanizmi podrške za dečake i devojčice romske nacionalne pripadnosti, kao što su: afirmativne mere upisa, program stipendiranja učenika romske nacionalne pripadnosti, dalje povećanje broja i kvaliteta rada pedagoških asistenata, kontinuirana mentorska podrška učenicima romske nacionalne pripadnosti u riziku od ranog napuštanje obrazovanja, podrška školama i lokalnim zajednicama u stvaranju programa prevencije ranog napuštanja školovanja i planova holističke podrške romskim porodicama, kao i plana prelaska dece romske nacionalne pripadnosti na sledeći nivo obrazovanja. Treba poboljšati saradnju među relevantnim ministarstvima (ministarstvo nadležno za obrazovanje, socijalnu zaštitu, zdravstvo i lokalnu samoupravu), kao i koordinaciju i saradnju sa jedinicama lokalne samouprave, školama i romskim nevladinim organizacijama, u pružanju podrške porodicama i deci romske nacionalne pripadnosti.

Nastaviće se sa merama podrške uključivanja dece izbeglica i migranata u obrazovni sistem, dok se nalaze u Republici Srbiji, uključujući i mere radi povećanja broja dece koja pohađaju srednje obrazovanje.

Planiran je dalji razvoj upravljanja i finansiranja inkluzivnog obrazovanja i izdvajanje sredstava na osnovu prepoznatih potreba ustanova ili lokalnih vlasti za podršku dodatnim potrebama dece, a posebni namenski transferi/grantovi biće opredeljeni za ustanove koje rade u socijalno-ekonomski ugroženim opštinama kako bi se stvorili povoljni uslovi za pristup svih učenika visokokvalitetnom obrazovanju.

Radiće se na jačanju kapaciteta na nacionalnom nivou za sprovođenje i jačanje inkluzivnog obrazovanja. Postoji potreba za održivim ulaganjima u kvalitetno inicijalno obrazovanje nastavnika i kvalitetne programe stručnog usavršavanja zaposlenih u obrazovanju sa ciljem podizanja kompetencija nastavnika za individualizaciju i diferencijaciju nastave.

Biće sprovedene mere za integrisanje pitanja pristupačnosti u sve nivoe obrazovanja, u skladu sa Strategijom za poboljšanje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji. Jedan od nacionalnih prioriteta je osigurati dostupnost informacionih i komunikacionih tehnologija, čiju važnost je naročito pokazala epidemija kovid 19. Dalja vizija razvoja oba aspekta pristupačnosti u obrazovanju treba da bude u skladu sa principima univerzalnog dizajna koji apriori ima za cilj sistematsko bavljenje individualnim razlikama kako bi se sprečilo isključivanje iz obrazovanja.

Uloga obrazovnog sistema važna je i u postizanju rodne ravnopravnosti. Ciljevi održivog razvoja u oblasti obrazovanja predviđaju i da se do 2030. godine eliminišu rodne nejednakosti u obrazovanju i obezbedi jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnog osposobljavanja za ugrožene, uključujući osobe sa invaliditetom i decu u osetljivim situacijama. Promocija rodne ravnopravnosti u društvu može se postići samo saradnjom različitih sektora, uključujući i obrazovni sistem.

Učešće roditelja i zajednice utiče na kvalitet inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja, utiče na stavove dece i njihova dostignuća u obrazovanju, kao i na unapređenje inkluzivne kulture celokupne obrazovne institucije i zajednice. Strategija će promovisati učešće roditelja dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, dece koja pripadaju romskoj nacionalnoj manjini, dece sa niskim socio-ekonomskim statusom i dece u nepovoljnom položaju u obrazovno-vaspitnim procesima. Njihovo učešće je od najveće važnosti, jer mogu pružiti perspektivu svoje dece u odeljenju, školi i učenju. Aktivna uloga porodice i organizacija civilnog društva može igrati važnu ulogu u procesu praćenja primene inkluzivnog obrazovanja i shodno tome, u poboljšanju pravnog i političkog okvira u oblasti inkluzivnog obrazovanja.

Takođe, intenziviraće se rad na unapređivanju nastavničkih kompetencija i kompetencija andragoških asistenata za prepoznavanje polaznika programa FOOO koji su u riziku od osipanja i jačaće se njihovi kapaciteti za preduzimanje mera kako bi se osipanje predupredilo.

U ovom strateškom periodu sprovedeće se i aktivnosti koje se odnose na uspostavljanje resur scentara namenjenih pružanju podrške deci, učenicima, roditeljima i zaposlenima u obrazovno-vaspitnim ustanovama.

Sve pomenute mere i aktivnosti treba da vode postizanju potpunog obuhvata osnovnim obrazovanjem i vaspitanjem, kao i značajnom povećanju obuhvata predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem i srednjim obrazovanjem i vaspitanjem, naročito u kontekstu uvođenja srednjeg nivoa obrazovanja kao obaveznog.

Posebna pažnja će biti posvećena podizanju osetljivosti i kompetentnosti zaposlenih u školama za prepoznavanje učenika izuzetnih sposobnosti u okviru redovne nastave i redovnih školskih aktivnosti, a težiće se i uspostavljanju model ustanova. Formiraće se baza podataka o ustanovama, organizacijama, društvima, stipendijama, programima i projektima namenjenih učenicima sa izuzetnim sposobnostima.

Akcentat će biti stavljen i na stručno usavršavanje zaposlenih u obrazovanju kojim se podižu kapaciteti za unapređivanje interkulturalnosti i negovanje demokratske kulture u obrazovno-vaspitnim ustanovama, a posebno će se raditi na razvijanju i ostvarivanju programa stručnog usavršavanja nastavnika za realizaciju programa Srpski kao strani/nematernji jezik i Romski jezik sa elementima nacionalne kulture.

Sprovodiće se aktivnosti usmerene na podizanje svesti i znanja ne samo kod zaposlenih u obrazovanju i drugim oblastima, već i kod šire javnosti, o svim aspektima inkluzivnog obrazovanja, prednostima inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja za svako dete i značaju saradnje među decom. Aktivnosti podizanja svesti o inkluzivnom obrazovanju uključiće zaposlene u obrazovnom sistemu (zaposlene u redovnim i specijalnim školama, jedinicama lokalne samouprave i organima vlasti zaduženim za obrazovanje), kao i zaposlene u drugim sektorima, organizacijama civilnog društva, roditelje i njihove organizacije. Planirane su komunikacione kampanje koje će se baviti pitanjima socijalne isključenosti i diskriminacije u obrazovanju.

Planirane su mere i aktivnosti za dalji razvoj i sistematsku primenu postojećih instrumenata za praćenje inkluzivnog obrazovanja i obezbeđivanje održivosti institucionalnih kapaciteta za koordinaciju i praćenje inkluzivnog obrazovanja na nacionalnom i lokalnom nivou.

Posebni cilj 1.5: Unapređen kvalitet inicijalnog obrazovanja nastavnika i vaspitača

Pokazatelji ishoda na nivou ovog posebnog cilja podrazumevaju: povećanje broja akreditovanih studijskih programa za obrazovanje nastavnika prema revidiranim standardima za ocenu kvaliteta studijskih programa i povećanje broja pripravnika koji su završili period pripravnštva na osnovu nove koncepcije uvođenja u posao i uz podršku obučениh mentora.

Dostizanje ovog posebnog cilja će se ostvarivati kroz dve mere - unapređivanje kvaliteta studijskih programa za inicijalno obrazovanje nastavnika i vaspitača (1.5.1) i unapređivanje koncepcije pripravnštva i uvođenja u posao nastavnika i vaspitača (1.5.2).

U cilju podizanja kvaliteta obrazovanja i vaspitanja jeste i uključivanje što boljih kandidata u programe za inicijalno obrazovanje nastavnika, čemu treba posvetiti posebne mere koje bi doprinele uspostavljanju novog položaja ovih profesija, zasnovanog na uvažavanju njihove profesionalnosti, kao i na promovisanju programa za obrazovanje nastavnika i najboljih studenata ovih programa. Stoga će početne aktivnosti biti posvećene razvijanju standarda kvalifikacija za kvalifikacije učitelj, nastavnik predmetne nastave i vaspitač na nacionalnom nivou, što će poslužiti kao osnova za reviziju i usklađivanje standarda za akreditaciju studijskih programa za obrazovanje nastavnika i vaspitača sa nacionalnim standardima kvalifikacija za kvalifikacije učitelj, nastavnik predmetne nastave i vaspitač. Nakon revizije i usklađivanja pomenutih standarda, sprovodiće se aktivnosti pripreme recenzenata i VŠU za primenu novih standarda za akreditaciju studijskih programa za obrazovanje nastavnika i vaspitača i informisanje VŠU.

U cilju donošenja odluka zasnovanih na dokazima, sprovedeće se analiza usklađenosti aktuelnih programa za inicijalno obrazovanje nastavnika i vaspitača sa revidiranim standardima za akreditaciju studijskih programa i analiza potreba sistema obrazovanja i vaspitanja za nastavničkim kadrom i sprovođenje dokvalifikacije na matičnim VŠU. Takođe, sprovodiće se razvijanje i integracija standarda za akreditaciju studijskih programa za obrazovanje nastavnika i vaspitača koji se odnose na postojanje sadržaja o ljudskim pravima, pravima deteta, rodnoj ravnopravnosti, nediskriminaciji i inkluzivnom obrazovanju u studijskim programima.

Uspostaviće se sistem praćenja svršenih studenata koji imaju uslove za nastavničko zvanje, promocija aktivnosti profesionalnog razvoja univerzitetskih nastavnika iz oblasti nauka o obrazovanju i izmena legislative za napredovanje u nastavničkim zvanjima, a dodatno će se raditi na razvoju interdisciplinarnih doktorskih studija metodike nastave.

U cilju unapređivanja kvaliteta programa inicijalnog obrazovanja nastavnika posebnu pažnju treba posvetiti merama za unapređivanje prakse u OVU (razvijanje programa školske prakse i repozitorijuma sa materijalima za nastavničku praksu, razvoj i ostvarivanje programa stručnog usavršavanja za mentore

studentima, regulisanje odnosa između visokoškolskih ustanova koje realizuju programe za obrazovanje vaspitača, učitelja i nastavnika sa odgovarajućim obrazovnim ustanovama - vežbaonicama i pojedincima iz prakse koji će biti angažovani kao mentori studentima).

U cilju podizanja kvaliteta obrazovanja jeste i uključivanje što boljih kandidata u programe za inicijalno obrazovanje nastavnika, te će se raditi na obezbeđivanju stipendija za studente za upis na programe nastavničkog obrazovanja za predmete/oblasti u kojima je zabeležen nedovoljan broj nastavnika, a stvaraće se i uslovi za mogućnosti ranog zapošljavanja i obezbeđivanje nagrada za najbolje master radove u okviru programa za inicijalno obrazovanje nastavnika i vaspitača.

Planira se i nastavak sprovođenja mera popularizacije studijskih programa za obrazovanje deficitarnih struka nastavnika, a pokrenuće se i dijalog između MPNTR i VŠU koje ostvaruju programe inicijalnog obrazovanja nastavnika na jezicima nacionalnih manjina o nivou poznavanja srpskog jezika.

Posebni cilj 1.6: Unapređen kvalitet sistema stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika

Pokazatelji ostvarenosti ovog posebnog cilja su: objavljen Katalog stalnog stručnog usavršavanja usklađen sa novim konceptom usavršavanja zaposlenih u obrazovanju; povećanje procenta obrazovno-vaspitnih ustanova koje primenjuju horizontalno učenje; povećanje broja zaposlenih u obrazovano-vaspitim ustanovama koji su napredovali u viša zvanja.

Mere koje vode ostvarivanju ovog cilja su: unapređivanje sistema stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika i razvoj sistema napredovanja u zvanjima zaposlenih u obrazovanju i vaspitanju (1.6.1); razvoj sistema stalnog stručnog usavršavanja direktora i sekretara ustanova (1.6.2).

Pored inicijalnog obrazovanja, značajan broj aktivnosti će biti posvećen unapređivanju sistema stalnog stručnog usavršavanja (uključujući i rukovodeći, a ne samo nastavni kadar) jer bez sistema stalnog stručnog usavršavanja koji garantuje unapređenje kompetencija zaposlenih u obrazovanju i primenu naučenog u svakodnevnom radu nije moguće značajno unaprediti ni kvalitet nastave, ni podršku učenicima, niti je moguće obezbediti kvalitet učenja učenika. Stoga će aktivnosti podrazumevati izradu koncepta novog sistema stalnog stručnog usavršavanja, unapređivanje procedura, mehanizama, kriterijuma i instrumenata procene u okviru akreditacije programa stalnog stručnog usavršavanja zaposlenih u obrazovanju, sa ciljem osiguranja kvaliteta ponude programa stručnog usavršavanja.

U ovom segmentu posebna pažnja će biti posvećena nedovoljno korišćenim, a delotvornim načinima stručnog usavršavanja zaposlenih u obrazovanju među koje spada i horizontalno učenje, a nastaviće se i rad na jačanju kapaciteta direktora i sekretara obrazovno-vaspitnih ustanova.

Novi koncept sistema stalnog stručnog usavršavanja zaposlenih u obrazovanju biće praćen i razvojem novog sistema napredovanja u zvanjima zaposlenih u obrazovanju i vaspitanju. Pristupiće se i revidiranju preduslova, sadržaja, načina sprovođenja, minimalnih zahteva i vrednovanja prilikom polaganja ispita za dozvolu za rad nastavnika, stručnih saradnika i vaspitača.

Nastaviće se i sa sprovođenjem obuka za direktore i sekretare ustanova.

Posebni cilj 1.7: Unapređen odnos prema srpskom jeziku i književnosti kao osnovnim elementima nacionalnog i kulturnog identiteta i unapređivanje školovanja na srpskom jeziku u dijaspori i regionu

Pokazatelji ishoda na nivou ovog posebnog cilja su: povećanje broja sprovedenih aktivnosti negovanja srpskog jezika i književnosti na nacionalnom nivou; povećanje procenta časova u dopunskim školama koji su u oblasti kvaliteta Nastave i učenja vrednovani ocenama 3 i 4; standardizovan srpski znakovni jezik.

Dostizanje ovog posebnog cilja podrazumeva ostvarivanje mera koje se odnose na: uspostavljanje mehanizama saradnje i pružanje podrške negovanju srpskog jezika i književnosti (1.7.1); unapređivanje kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada na srpskom jeziku u dijaspori i regionu (1.7.2).

Iako negovanje jezika i književnosti, kao osnovnih elemenata nacionalnog i kulturnog identiteta, zahteva intersektorski pristup, potrebno je podržati obrazovni sistem i ustanove u okviru njega da sprovedu aktivnosti usmerene na važnost poznavanja srpskog jezika i književnosti. Razvoj i unapređivanje jezičkih kompetencija dece, učenika i odraslih treba da bude prioritet, kao i negovanje pozitivnog stava prema srpskom jeziku i književnosti, kako u Republici Srbiji, tako i u zemljama u regionu i dijaspori. Važno je imati u vidu da se, osim kroz nastavu Srpskog jezika i književnosti, jezičke kompetencije razvijaju i kroz nastavu drugih nastavnih predmeta, stoga je ovo jedan od ciljeva za čije je sprovođenje neophodna sinergija aktivnosti koje se ostvaruju kroz različite školske predmete, ali i primena intersektorskog pristupa.

Intersektorski pristup će se ostvarivati kroz formiranje zajedničkog tela relevantnih institucija, a pristupiće se i izradi analize statusa srpskog jezika i književnosti na svim nivoima obrazovanja uključujući i visokoškolske ustanove, kao i kompetencija učenika/studenata i njihovih nastavnika. Intenziviraće se pružanje podrške obrazovno-vaspitnim ustanovama u radu na promovisanju standardizovanog srpskog jezika.

U oblasti unapređivanja kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada na srpskom jeziku u inostranstvu intenziviraće se rad na razvoju, akreditaciji i ostvarivanju programa stručnog usavršavanja za nastavnike koji ostvaruju obrazovno-vaspitni rad na srpskom jeziku u inostranstvu, biće osigurana nabavka udžbenika i druge literature za nastavnike za potrebe organizacije obrazovno-vaspitnog rada na srpskom jeziku u inostranstvu, pristupiće se izradi objedinjenog udžbenika za sva tri predmeta: Srpski jezik, Moja otadžbina Srbija i Osnovi kulture srpskog naroda, a pružaće se i podrška angažovanim nastavnicima u procesu pripreme za odlazak u inostranstvo.

Sprovođiće se i aktivnosti u cilju jačanja veza dopunskih škola sa maticom kroz formiranje mreže "bratskih škola", poseta obrazovno-naučnim centrima i kulturno-istorijskim spomenicima u Republici Srbiji.

Dodatno, prioritet će biti uspostavljanje sistema za praćenje i vrednovanje kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada na srpskom jeziku u inostranstvu.

Da bi se unapredilo obrazovanje gluvih i nagluvih osoba, pristupiće se poslovima standardizacije srpskog znakovnog jezika čemu će prethoditi sprovođenje opsežnog istraživanja ovog jezika.

U oblasti visokog obrazovanja, nastaviće se sa obezbeđivanjem finansijskih sredstava i unapređivanjem zakonodavnog okvira za rad lekora srpskog jezika u inostranstvu.

Posebni cilj 1.8: Unapređeni uslovi za celoživotno učenje

Pokazatelji ishoda na nivou ovog posebnog cilja su: povećanje broja sprovedenih postupaka priznavanja prethodnog učenja kod javno priznatih organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih (JPOA); broj programa koje nude JPOA i broj odobrenih projekata Erasmus+ u kojima učestvuje Republika Srbija.

Iako definicija celoživotnog učenja podrazumeva da je ono samomotivisano, sistem formalnog obrazovanja ima važnu ulogu u postavljanju osnova celoživotnog učenja. Glavni prioriteti u oblasti celoživotnog učenja su razvoj sistema priznavanja prethodnog učenja i to na način da bude transparentan i uporediv sa postojećim sistemom kvalifikacija. Razvoj celoživotnog učenja podrazumeva i razvoj socijalnog partnerstva i jednaku dostupnost celoživotnog učenja, odnosno mogućnost učenja i van najvećih gradova Republike Srbije. Stoga su predviđene mere koje vode ostvarenju ovog cilja sledeće: razvoj sistema priznavanja prethodnog učenja, transparentnosti i uporedivosti sistema kvalifikacija (1.8.1); podsticanje dijaloga i razvoj socijalnog partnerstva (1.8.2); uspostavljanje Regionalnih trening centara (1.8.3).

Aktivnosti u okviru predviđenih mera će podrazumevati: razvoj procedura, metoda i instrumenata koji se koriste u postupku PPU; obučavanje kadra uključenog u postupak PPU; odobravanje statusa JPOA za PPU; analiza mogućnosti pilotiranja postupka PPU u drugim organizacijama sa statusom JPOA; promocija koncepta PPU; razvoj i ažuriranje liste kvalifikacija za sve nivoe NOKS; praćenje i kontinuirano unapređenje kvaliteta postupka PPU; priprema podataka za portal NOKS i unos u Registar NOKS, kao i povezivanje Registra NOKS sa Portalom evropske baze kvalifikacija; usklađivanje javnih isprava sa EUROPAS-om, kao deo procesa povezivanja NOKS sa EOK; usklađivanje standarda za akreditaciju studijskih programa u delu koji se odnosi na opis kvalifikacije koje označavaju završetak određenog stepena visokog obrazovanja sa deskriptorima nivoa NOKS.

U oblasti podsticanja dijaloga i razvoja socijalnog partnerstva biće sprovedene aktivnosti promocije sistema NOKS i celoživotnog učenja; unapređivanje kapaciteta socijalnih partnera za aktivno učešće u razvoju sistema kvalifikacija; unapređivanje saradnje poslodavaca iz sistema dualnog obrazovanja sa JPOA; unapređivanje međusektorske saradnje radi usklađivanja glavnih alata za razvoj standarda zanimanja i standarda kvalifikacija; unapređivanje kapaciteta JPOA za razvoj novih programa obuke u skladu sa standardom kvalifikacija i njihovo umrežavanje. Posebno važna aktivnost biće unapređivanje rada sektorskih veća.

MPNTR će nastaviti rad na obezbeđivanju uslova za učešće Republike Srbije u programu Erasmus+ kroz razmenu obrazovnih politika, obuku nastavnika, umrežavanje nastavnika radi razmene iskustava, razmenom učenika, studenata i nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja.

Dodatno, važan prioritet će biti osnivanje regionalnih trening centara (rekonstrukcija i opremanje), razvoj programa obrazovanja i obuke u skladu sa utvrđenom metodologijom razvoja tih programa na osnovu standarda kvalifikacije. Namera je da do kraja strateškog perioda regionalni trening centri budu uključeni u obučavanje, stručno osposobljavanje, prekvalifikaciju i dokvalifikaciju različitih grupa stanovništva.

Posebni cilj 1.9: Unapređena infrastruktura i mreža ustanova u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju, visokom obrazovanju i ustanova učeničkog i studentskog standarda

Pokazatelj ishoda na nivou ovog posebnog cilja podrazumeva povećanje procenta obrazovno-vaspitnih ustanova i ustanova učeničkog standarda koje zadovoljavaju kriterijume tehničke opremljenosti; povećanje procenta obrazovno-vaspitnih ustanova, visokoškolskih ustanova i ustanova učeničkog i studentskog standarda koje su pristupačne zaposlenima i učenicima sa invaliditetom u skladu sa Standardima pristupačnosti; povećanje procenta visokoškolskih ustanova i ustanova studentskog standarda koje zadovoljavaju kriterijume prostornih uslova i tehničke opremljenosti.

Dve mere koje se odnose na ovaj posebni cilj su: unapređivanje infrastrukture obrazovno-vaspitnih ustanova i ustanova učeničkog standarda u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju (1.9.1); dalje unapređivanje mreže ustanova obrazovanja i vaspitanja i organizatora obrazovanja odraslih (1.9.2) i unapređivanje infrastrukture ustanova visokog obrazovanja i studentskog standarda (1.9.3).

Početne aktivnosti će biti namenjene ostvarivanju različitih analiza i podrazumevaće: analizu stanja ustanova douniverzitetskog obrazovanja i vaspitanja i izradu predloga za adaptaciju, rekonstrukciju, nadogradnju i izgradnju objekata douniverzitetskog obrazovanja uračunavajući i analizu da li su u skladu sa Standardima pristupačnosti, analizu opremljenosti ustanova douniverzitetskog obrazovanja i izradu liste neophodne opreme za sve ustanove douniverzitetskog obrazovanja sa posebnim akcentom na opremanje kabineta za prirodne nauke u gimnazijama. To će se pre svega odnositi na obezbeđenje sredstava za praktičnu i očiglednu nastavu (savremena učila i didaktički sistemi, multimedijalna, audiovizuelna nastavna sredstva, obrazovni softveri, škole u prirodi, sredstva za vannastavni praktičan rad učenika, scenski nastup i igra i dr.). Uporedo sa analizom, nastaviće se aktivnosti na opremanju računarskih kabineta, digitalnih učionica i obezbeđivanju školske infrastrukture za pristup širokopojasnom internetu u svim učionicama.

Dodatna analiza će se odnositi na analizu postojeće infrastrukture za školski sport i izradu predloga i prioriteta za unapređenje infrastrukture za ove potrebe.

U okviru limita budžeta pristupiće se i modernizaciji infrastrukture (izgradnja, dogradnja, adaptacija, rekonstrukcija i opremanje) predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola i objekata učeničkog standarda, te će se težiti usklađivanju sa Standardima pristupačnosti.

Kada je u pitanju mreža ustanova u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju, rad na ostvarivanju predviđenih aktivnosti će započeti analizom postojeće mreže ustanova obrazovanja i vaspitanja i učeničkih domova i analizom prostornih kapaciteta srednjih muzičkih škola, što će poslužiti kao osnova za unapređivanje akata koji se odnose na mrežu predškolskih ustanova, osnovnih škola, kao i na akt koji se odnosi na mrežu srednjih škola uračunavajući i srednje muzičke škole. Predviđeno je i širenje mreže škola u kojima se ostvaruje obrazovno-vaspitni rad na srpskom jeziku u zemljama regiona i u inostranstvu, kao i unapređivanje mreže JPOA. U aktivnosti povezane sa analizom mreže biće uključene sve relevantne institucije koje se na različite načine bave pitanjima mreže, a pitanja efikasnosti mreže ustanova će se uvek posmatrati i u svetlu dostupnosti obrazovanja. Odnosno, efikasnost neće imati prednost nad dostupnošću, te ukoliko se pristupi merama optimizacije, njih će uvek pratiti mere kojima se kompenzuje umanjena dostupnost (npr. ukoliko dođe do gašenja određene škole, za njene učenike mora da bude obezbeđen prevoz do prve najbliže druge škole).

Kroz meru koja se odnosi na unapređenje infrastrukture univerzitetskog obrazovanja, sprovedeće se aktivnosti analize stanja i potreba ustanova univerzitetskog obrazovanja i studentskog standarda u pogledu nedostajućeg prostora i tehničke opremljenosti. Analiza stanja i potreba unapređenja infrastrukture univerzitetskog obrazovanja daće neophodne pokazatelje za izradu predloga za investiciona ulaganja u adaptaciju, rekonstrukciju, nadogradnju i izgradnju infrastrukturnih objekata univerzitetskog obrazovanja. Nakon toga će prioriteti podrazumevati izradu tehničke dokumentacije za realizaciju prioriternih investicionih ulaganja za izgradnju i opremanje objekata univerzitetskog obrazovanja.

Pored toga, neophodna su i investiciona ulaganja u infrastrukturu studentskog standarda. Unapređena infrastruktura studentskog standarda doprinosi poboljšanju pristupa univerzitetskom obrazovanju, posebno za studente iz porodica sa niskim primanjima. Dosadašnje preliminarne analize nedostajućih smeštajnih kapaciteta studenata u najvećim univerzitetskim centrima pokazuju potrebe za obezbeđenjem dodatnih kapaciteta studentskog smeštaja za oko 2.000 studenata, kroz izgradnju i opremanje novih studentskih domova.

Potencijalni socijalni uticaj ovih investicija je visok, jer će imati značajne pozitivne efekte na stvaranje obrazovnih mogućnosti za univerzitetsko obrazovanje, posebno onih koji dolaze iz manje razvijenih regiona i porodica sa niskim primanjima. Takođe, ove investicije doprineće razvoju drugih nacionalnih socijalnih

programa, kao i smanjenju elitnog karaktera univerzitetskog obrazovanja omogućavanjem većem pristupu i značajnijoj dostupnosti stanovnika visokom obrazovanju.

Sve navedene mere i aktivnosti će pratiti i izmene postojeće zakonske i podzakonske regulative, biće izrađen i veliki broj smernica i stručnih uputstava za obrazovno-vaspitne ustanove, a biće značajno i usaglašavanje regulative u oblasti obrazovanja i regulative drugih sektora.

5.2. Opšti cilj 2

Opšti cilj 2 takođe proizlazi iz vizije SROVRS 2030 i odnosi se na unapređene dostupnost, kvalitet, relevantnost i pravednost visokog obrazovanja.

Pokazatelji efekata Opšteg cilja 2 SROVRS 2030 su:

- 1) Povećanje procenta visokoobrazovanih u populaciji 25-34 godina;
- 2) Povećanje procenta generacije od 19 do 30 godina obuhvaćene visokim obrazovanjem;
- 3) Povećanje procenta studenata koji završavaju studije za najviše godinu dana duže nego što je predviđeno studijskim programom;
- 4) Smanjenje procenta studenata koji napuštaju studije;
- 5) Povećanje procenta studenata koji po završetku osnovnih studija nastavljaju školovanje na master studijama;
- 6) Povećanje procenta studenata koji upisuju strukovne studije;
- 7) Povećanje procenta studenata koji su se zaposlili u struci (najviše tri godine) nakon završetka studija;
- 8) Povećanje procenta studenata iz osetljivih društvenih grupa koji završavaju osnovne studije;
- 9) Povećanje procenta studenata iz osetljivih društvenih grupa koji završavaju master studije;
- 10) Povećanje procenta studenata iz osetljivih društvenih grupa koji završavaju doktorske studije;
- 11) Povećanje broja dolaznih mobilnosti nastavnika, gostujućih profesora, studenata i istraživača;
- 12) Povećanje broja odlaznih mobilnosti nastavnika, gostujućih profesora, studenata i istraživača.

SROVRS 2030 jasno ističe potrebu i opredeljenje da Republika Srbija bude zemlja i društvo zasnovano na znanju, inovacijama, naučnim dostignućima i međunarodnoj saradnji. U tom procesu visoko obrazovanje je od presudnog značaja, te je neophodno pratiti i procenjivati ostvarenost tih ciljeva i vizije pokazateljima koji ukazuju da li se broj visokoobrazovanih u Republici Srbiji povećava, da li je obezbeđena prohodnost u okviru sistema visokog obrazovanja, da li je unapređena efikasnost studiranja (ali na način da se ne uruši kvalitet) i da li je obezbeđena relevantnost visokog obrazovanja u smislu broja studenata koji se u kratkom vremenu nakon završavanja studija zapošljavaju.

SOVRS 2030 poseban akcenat stavlja na socijalnu dimenziju visokog obrazovanja, odnosno predviđenim merama i aktivnostima teži da unapredi sistem u cilju pružanja jednakih mogućnosti za kvalitetno

obrazovanje svih, da olakša pristup i završetak studiranja studentima iz osetljivih grupa. To je posebno važno u svetlu činjenice da je proširenje pristupa visokom obrazovanju tesno povezano sa ekonomskim, ali i razvojem društva u celini, i da je u skladu sa principima Bolonjskog procesa čija je Srbija potpisnica. U tom smislu, prikupljaće se i podaci vezani za socijalnu dimenziju visokog obrazovanja zarad identifikacije studenata iz osetljivih grupa, identifikacije prepreka koje se odnose na pristup i učešće u visokom obrazovanju i procene adekvatnosti preduzetih mera.

Takođe, kako SROVRS 2030 teži povećanju internacionalizacije i visokog obrazovanja i mobilnosti procena efekata preduzetih mera će se pratiti kroz dolazne i odlazne mobilnosti nastavnika VŠU, studenata i istraživača.

Za dostizanje Opšteg cilja 2 utvrđeni su posebni ciljevi koji su dati u nastavku.

Posebni cilj 2.1: Unapređeni kvalitet ponude, ljudskih resursa i ishoda visokog obrazovanja

Pokazatelji ishoda na nivou ovog posebnog cilja su: uspostavljen Okvir za praćenje i vrednovanje visokog obrazovanja (OPV); povećanje procenta zaposlenih na VŠU koji su obuhvaćeni stručnim usavršavanjem na osnovu novog pravilnika; povećanje broja zaposlenih stručnjaka sa VŠU koji su ostvarili stručno usavršavanje u inostranstvu; povećanje broja dodeljenih stipendija namenjenih podršci studiranju studenata niskog socio-ekonomskog statusa (SES) i studenata iz osetljivih grupa; povećanje iznosa finansijskih sredstava namenjenih podršci studiranju studenata iz osetljivih grupa; povećanje finansijskih sredstava koja se izdvajaju za podršku studiranju studenata koji pokazuju izuzetne rezultate; povećanje iznosa finansijskih sredstava namenjenih unapređenju infrastrukture VŠU; povećanje iznosa finansijskih sredstava namenjenih za naučna i umetnička istraživanja i razvoj.

Ovaj posebni cilj se ostvaruje kroz sledeće mere: razvoj Okvira za praćenje i vrednovanje kvaliteta VO ("indikator kvaliteta") i primena dobijenih rezultata u formulaciji politike VO (2.1.1); razvoj i ostvarivanje modela finansiranja koji podstiče kvalitet VO, efikasnost i uspešnost studiranja (2.1.2); razvoj, uspostavljanje i primena sveobuhvatnih procesa i procedura u vezi sa unapređivanjem ljudskih resursa u visokom obrazovanju (2.1.3).

Uspostavljanje Okvira za praćenje i vrednovanje (OPV) kvaliteta VO ("indikator kvaliteta") je preduslov za kontinuirano i sistemsko praćenje i vrednovanje kvaliteta visokog obrazovanja, da bi se zatim i kreirale svrsishodne obrazovne politike u oblasti visokog obrazovanja zasnovane na preciznim i uvremenjenim podacima. Iako visoko obrazovanje ima specifičnosti u odnosu na douniverzitetsko obrazovanje, kao i sistem akreditacije koji je nezavistan od douniverzitetskog, za strateško usmeravanja politika razvoja i povećanja kvaliteta u visokom obrazovanju važno je uspostaviti sistem praćenja koji s jedne strane podržava autonomiju VO, a s druge strane omogućava identifikaciju oblasti u kojima je potrebno obezbediti podršku VŠU od strane MPNTR. Da bi se omogućilo sistemsko praćenje razvoja VO, OPV treba da u sebe integriše sve prepoznate indikatore kvaliteta visokog obrazovanja koji su važni za MPNTR kao deo Vlade RS koji usmerava politiku u oblasti obrazovanja. U tom smislu, OPV treba da definiše indikatore kvaliteta koji su važni za razvoj visokog obrazovanja, uključujući i integraciju sintetizovanih indikatora koji se trenutno prate (Nacionalno akreditaciono telo, Republički zavod za statistiku), ali ne ograničavajući se samo na postojeće. Kvalitet VO svakako zavisi i od integriteta VO, te OPV treba da sadrži i indikatore koji se tiču praćenja povećanja integriteta i transparentnosti u VO i poverenja građana u visokoškolske institucije. Stoga će se inicijalne aktivnosti u ovom domenu ticati analize međunarodne dobre prakse praćenja i vrednovanja kvaliteta VO, kreiranja logičke matrice kvaliteta VO koja sadrži identifikovane oblasti OPV koje su važne za jačanje uloge VO u razvoju društva i ekonomije, definisanje indikatora kvaliteta za svaku oblast OPV i željene metodologije, analize postojećih dostupnih podataka, nadležnih institucija koje ih prikupljaju i metodologije koju koriste kao i identifikacije indikatora kvaliteta koje se trenutno ne prate, a važni su za

razvoj i unapređivanje VO. Nakon završetka svih pomenutih analiza, pristupiće se razvoju OPV kvaliteta VO, pilotiranju OPV i razvoju konačnog OPV na osnovu rezultata pilotiranja. Postojanje i upotreba OPV će se ozvaničiti usvajanjem Pravilnika o OPV kvalitetu u VO. U analizi i izradi OPV će se uzimati u obzir međunarodna praksa i pokazatelji koji se odnose na antidiskriminaciju, rodnu ravnopravnost i osetljive grupe.

Da bi podaci prikupljeni kroz OPV VO bili maksimalno iskorišćeni, realizovaće se i obuke namenjene zaposlenima u MPNTR u cilju podizanja njihovih kapaciteta za analizu rezultata OPV i kreiranje mera na osnovu dobijenih rezultata, dok će se podrška VŠU u prikupljanju podataka u okviru OPV, takođe pružiti kroz realizaciju obuka od strane MPNTR.

Takođe, kako su brojne analize pokazale, sistem finansiranja visokog obrazovanja mora da bude unapređen i to na takav način da uspostavljeni model finansiranja podstiče kvalitet, efikasnost i uspešnost studiranja. To znači da će se u okviru ove strateške mere pristupiti izradi takvog modela koji će, između ostalog, obuhvatati pitanja finansiranja studenata niskog SES-a, studenata iz osetljivih grupa (npr. studenata romske nacionalnosti), finansiranje studenata koji pokazuju izuzetne rezultate, načine finansiranja kojima se omogućava kontinuirano unapređenje infrastrukture VŠU, kao i finansiranje istraživačkog rada u oblasti nauke i umetnosti i rada na inovacijama. Da bi se pratili sprovođenje i efikasnost uspostavljenog modela finansiranja, razviće se i informacioni sistem. Sve promene u sistemu finansiranja VO će biti unete u novi Zakon o visokom obrazovanju. Pružanje podrške primeni novog modela finansiranja na nivou VO ostvarivaće se kroz obuke u univerzitetskim centrima. Nakon tri godine primene novog sistema finansiranja VO, pristupiće se njegovoj evaluaciji.

Kada su u pitanju ljudski resursi u VO, prvi korak će biti definisanje kvantitativnih i kvalitativnih indikatora za procenu nastavničkih kompetencija na VŠU koji treba da postanu deo Okvira nastavničkih kompetencija u VO. Nakon toga će se pristupiti kreiranju novog koncepta sistema kontinuiranog profesionalnog usavršavanja nastavnog, administrativnog i tehničkog osoblja na VŠU, definisanju kvantitativnih i kvalitativnih indikatora za procenu efekata profesionalnog usavršavanja i definisanju novih kriterijuma i procedura za izbor i napredovanje u zvanja zaposlenih na VŠU. Sve ove promene će pratiti promene u regulativi.

Dodatno, deo aktivnosti će biti posvećen obezbeđivanju finansijskih sredstava za usavršavanje nastavnog osoblja u inostranstvu i obezbeđivanju sredstava za obuke nastavnika za ostvarivanje studijskih programa za učenje na daljinu.

Kako je u Republici Srbiji već godinama prisutan "odliv" visokoobrazovanih kadrova, posebno važan zadatak u ovom strateškom periodu će biti razvoj Strategije sprečavanja odliva akademski obrazovanih kadrova i povratka u zemlju stručnjaka koji su deo profesionalne karijere proveli u inostranstvu i njena primena.

Posebni cilj 2.2: Unapređena relevantnost visokog obrazovanja na nacionalnom i međunarodnom nivou

Pokazatelji ishoda na osnovu kojih će se proveravati ostvarenost ovog posebnog cilja podrazumevaju: povećanje procenta studenata koji pohađaju studijske programe u novim identifikovanim prioritetnim oblastima za tržište rada i razvoj zemlje; povećanje procenta studenata koji pohađaju studijske programe koji se ostvaruju po dualnom modelu; povećanje broja studenata koji su upisali studijske programe na stranim jezicima (uživo i onlajn); povećanje broja studenata koji su upisali konkretan zajednički internacionalni studijski program; povećanje broja studenata studijskih programa sa međunarodnom akreditacijom.

Da bi se ostvario ovaj posebni cilj, potrebno je ostvariti aktivnosti koje su predviđene u okviru mera: podsticanje saradnje VŠU sa poslodavcima, privrednim i javnim sektorom i jačanje preduzetničke komponente visokog obrazovanja (2.2.1); podrška internacionalizaciji visokog obrazovanja (2.2.2).

Relevantnost visokog obrazovanja će se unapređivati tako što će se pristupiti analizi stanja i projekcija privrede u Republici Srbiji zarad utvrđivanja potreba za određenim stručnim profilima u skladu sa potrebama poslodavaca, ali i dugoročnim potrebama razvoja Republike Srbije. Dokument u kome će se naći sistematizovani rezultati pomenute analize, služiće VŠU kao smernica u razvijanju ili reformisanju studijskih programa zarad obezbeđivanja njihove relevantnosti za tržište rada i potrebe razvoja Republike Srbije.

Dodatno, kako je povećanje relevantnosti obrazovanja usko povezano sa učešćem predstavnika sektora ekonomije u obrazovanju, MPNTR će izraditi smernice za VŠU za uključivanje poslodavaca u različite aspekte rada VŠU, a započeće se i sa ostvarivanjem studijskih programa po dualnom modelu. Odnosno, kako su doneti standardi za akreditovanje dualnih akademskih i strukovnih studija, prvi studenti na dualnim studijskim programima će svoje visoko obrazovanje započeti u oktobru 2021. godine.

Pored potrebe da se visoko obrazovanje uskladi sa potrebama tržišta rada, važno je ne zapostaviti ostale naučne oblasti koje doprinose očuvanju nacionalnog identiteta, ali i razvoju društva mislećih, inovativnih i kreativnih pojedinaca koji idu "korak dalje" i nisu reaktivni na trenutne potrebe tržišta rada, već kreiraju društveni napredak i preobražaj. Vizija intelektualca 21. veka u SROVRS 2030 podrazumeva osobu koja poseduje dubinska znanja o globalnom društvu i lokalnom kontekstu, procesima koji se u njima odvijaju, koja uočava socijalne nejednakosti, razume ulogu medija i mehanizama demokratije u savremenom društvu itd. Pored specijalizovanih znanja i tehnika pokazuje naučni i profesionalni integritet i stalnu posvećenost razvoju novih ideja i procesa. U svetlu toga, društveno-humanističke nauke i identitarne nauke ne smeju da budu zapostavljene u programima visokog obrazovanja, niti broj budžetskih mesta na ovim studijskim programima treba da se smanjuje uprkos činjenici da nisu direktno povezani sa trenutnim potrebama tržišta rada.

Ipak, kako samo postojanje relevantnih programa ne znači automatski i interes studenata da ih pohađaju, jedna od aktivnosti će biti posvećena razvoju podsticajnih programa namenjenih studentima da upišu upravo ove studijske programe.

Obezbediće se posebni programi podrške za unapređenje praktične nastave, nabavku i razvoj savremenih didaktičkih sredstava posebno u oblastima novih materijala i tehnologija, informacionih i komunikacionih tehnologija, medicinskih nauka, industrije 4.0, održivog razvoja i ekologije, obnovljivih izvora energije itd.

Težiće se i povećanju učešća sadržaja koji se odnose na preduzetništvo u studijske programe. Takođe, težiće se povećanju učešća sadržaja koji se odnose na intelektualnu svojinu, a naročito na tehničkim i umetničkim fakultetima na kojima se obrazuju studenti čija će profesija biti povezana sa stvaranjem i korišćenjem intelektualne svojine.

Dodatno, radiće se na izmenama standarda akreditacije programa strukovnih studija kako bi se povećao udeo sati praktične nastave.

Posebna pažnja biće posvećena uključivanju prava intelektualne svojine kao nove vrste svojine, te će MPNTR izraditi smernice za VŠU za primenu važećih zakona i podzakonskih propisa iz oblasti intelektualne svojine. U tom smislu, visokoškolske ustanove mogu se pojavljivati istovremeno kao kupci i prodavci intelektualne svojine. Pored sprovođenja postupka zaštite intelektualne svojine, koji uključuje

održavanje i produžavanje prava intelektualne svojine, kao i praćenje i primenu, razvije se predlog modela upravljanja intelektualnom svojinom koji će obuhvatiti i komercijalizaciju rezultata.

Podjednako važan će biti i rad na razvoju poslesrednjeg obrazovanja na nivou 5 NOKS-a (specijalizacija, majstorsko obrazovanje, kratki ciklusi), a sprovedeće se i analiza mogućnosti pilotiranja postupka PPU u VO, da bi se, ako se pokaže kao moguće, uspostavio ovaj sistem.

Sprovedeće se i analiza mogućnosti pilotiranja postupka priznavanja prethodnog učenja u visokom obrazovanju.

U oblasti internacionalizacije, MPNTR će kontinuirano pružati podršku VŠU u razvoju i akreditaciji studijskih programa na stranim jezicima na svim nivoima studija, pre svega kroz iniciranje revizije standarda za akreditaciju studijskih programa na stranim jezicima. Obezbeđivaće se finansijska sredstava za razvoj onlajn najtraženijih studijskih programa na stranom jeziku, pružaće se podrška razvoju zajedničkih internacionalnih studijskih programa na svim nivoima studija, a akcenat će biti i na promovisanju studijskih programa koji su akreditovani za izvođenje na stranom jeziku.

Sprovođiće se i aktivnosti koje vode povećanju vidljivosti domaćih univerziteta u okviru Evropskog prostora visokog obrazovanja (EHEA).

Kada je u pitanju podrška stranim studentima da studiraju u Republici Srbiji, MPNTR će uspostaviti koordinaciju sa nadležnim resornim ministarstvima, institucijama i telima zarad pojednostavljanja procedura za strane državljane za studiranje u Republici Srbiji, a pristupiće se i razvoju uniformnog/zvaničnog onlajn kursa za učenje srpskog jezika za strane studente.

VŠU će biti podržane i kroz obuke za prijavljivanje za međunarodnu mobilnost i kroz obezbeđivanje podsticajnih sredstava (stipendije, smeštaj) za odlazne i dolazne mobilnosti nastavnika, gostujućih profesora, studenata i istraživača u oblasti nauke i umetnosti.

Biće urađena i analiza potrebne podrške VŠU za međunarodnu akreditaciju studijskih programa, te će se na osnovu analize izraditi, a kasnije i primenjivati, plan podrške.

Posebni cilj 2.3: Unapređeni obuhvat i pravednost visokog obrazovanja

Pokazatelji ishoda za ovaj posebni cilj podrazumevaju: povećanje procenta studenata kojima je pružena podrška na osnovu novog Pravilnika o finansijskoj podršci studentima; povećanje procenta studenata iz osetljivih društvenih grupa (osobe romske nacionalnosti, osobe sa invaliditetom, osobe niskog SES-a itd.) koje upisuju studije; broj stipendija dodeljenih iz novoformiranog Fonda za stipendije, povećanje broja visokoobrazovanih koji učestvuju u kratkim ciklusima na VŠU; i povećanje broja osoba sa završenim četvorogodišnjim obrazovanjem koje učestvuju u kratkim ciklusima na VŠU, povećanje procenta studenata kojima je pružena podrška u vidu tumača za srpski znakovni jezik.

Povećanju obuhvata i pravednosti obrazovanja težiće se kroz ostvarivanje mera: unapređenje dostupnosti i podrška uspešnosti studiranja (2.3.1); podržavanje VŠU u ostvarivanju kontinuiranog celoživotnog obrazovanja (2.3.2).

Da bi se studenti niskog socio-ekonomskog statusa adekvatno podržali tokom studiranja, definisaće se plan (konkretne mere, aktivnosti i vremenski rokovi) za povećanje obuhvata VO uz razvijanje svrsishodnih modela za obezbeđenje podsticajnih sredstava, što će biti ozvaničeno u Pravilniku o finansijskoj podršci studentima i izmenama i dopunama Zakona o učeničkom i studentskom standardu. Plan i pravilnik će

uključivati i podsticajne rodne i mere za pripadnike osetljivih društvenih grupa. U cilju unapređenja dostupnosti visokog obrazovanja za gluve i nagluve studente, zakonski okvir će se revidirati u smislu preciziranja ko je odgovoran da obezbedi podršku ovim studentima u vidu tumača za srpski znakovni jezik.

Unapređivanjem studentskog standarda obezbeđivaće se dodatni uslovi za dostupnije i kvalitetnije obrazovanje studenata, koji svoje školovanje nastavljaju van mesta svog boravka. Nastaviti stipendiranje većeg broja najtalentovanijih i najuspešnijih studenata, kao i studenata iz osetljivih društvenih grupa.

Kroz JISP će se unaprediti sistem integrisanja podataka o prijavama i administraciji finansijske podrške studentima i institucionalizovaće se prakse sakupljanja podataka i analize u domenu socijalne dimenzije visokog obrazovanja, kako na sistemskom, tako i na institucionalnom nivou. Podaci će biti razvrstani po polu i uključivaće relevantne socio-demografske pokazatelje.

Da bi studenti bili blagovremeno i adekvatno informisani o svojim pravima i mogućnostima za dobijanje podrške, MPNTR će osmisliti i realizovati ciljne informativne i savetodavne aktivnosti namenjene studentima iz osetljivih i nedovoljno zastupljenih grupa stanovništva.

Dodatno, radiće se intenzivno na podršci uvođenju studija uz rad.

Zarad dobijanja što potpunijih podataka o studentskoj populaciji u Republici Srbiji, obezbediće se i kontinuirano učešće Republike Srbije u EUROSTUDENT istraživanju.

Pristupiće se i razvoju modela vrednovanja vannastavnih aktivnosti studenata. Pod vannastavnim aktivnostima podrazumevaće se svako relevantno angažovanje studenta koje nije predviđeno studijskim programom, a za koje se dodeljuje studentu odgovarajući broj ESPB bodova u skladu sa obimom angažovanja i odredbama pravilnika koji uređuje uslove i postupak vrednovanja vannastavnih aktivnosti studenata. ESPB bodovi se upisuju, zajedno sa opisom aktivnosti i periodom u kome je aktivnost obavljena, u dodatak diplome. Oni nisu kumulativni sa ESPB bodovima koji se stiču u okviru upisanog studijskog programa i ne uzimaju se u obzir prilikom rangiranja studenata kod upisa školske godine ili viših nivoa studija.

Novim modelom biće obuhvaćen širi spektar vannastavnih aktivnosti studenata kao što su angažovanje u radu organa i tela visokoškolskih ustanova i SKONUS-u, učešće u različitim oblicima nastavnog (demonstratori), naučnoistraživačkog i stručnog rada, stručna praksa u institucijama sa kojima visokoškolske ustanove imaju zaključene ugovore o saradnji, učešće na nacionalnim i međunarodnim sportskim i kulturno-umetničkim manifestacijama, angažovanje u organizovanju tribina i skupova i javnom zagovaranju, učešće u organizaciji i radu letnjih škola, radionica i konferencija, dobrovoljni rad u lokalnoj zajednici, angažovanje u radu humanitarnih organizacija i udruženja lica sa smetnjama u razvoju i drugo. Studije uticaja volontiranja na studente⁶² su pokazale da volontiranje ima pozitivan uticaj na lični razvoj studenata, pre svega njihovih veština, povećanje zapošljivosti, kao i ličnog zadovoljstva i samopouzdanja.

Biće izrađene smernice za VŠU za uspostavljanje uloge student - tutor. Odnosno, imajući u vidu dobru praksu inostranih univerziteta, u okviru aktivnosti podrške studentima, visokoškolske ustanove će biti savetovane da uvedu ulogu "student - tutor". Ova forma pomaganja, osim brucosima i studentima nižih godina, može biti od značaja i studentima koji dolaze iz osetljivih grupa. Motivi za uvođenje ove uloge studenata vezuju se, pre svega, za ideju "jednak pristup za sve" kojom se studentima pruža puna podrška u navikavanju na akademski život i uspešnom rešavanju problema sa kojima se mogu susresti tokom studiranja, ali i za potrebu razvijanja altruističkih i društveno odgovornih sklonosti naših studenata, kao i valorizaciju ovakvih njihovih aktivnosti. Postojanje studenata-tutora biće svakako komparativna prednost naših visokoškolskih ustanova.

Na kraju, pružaće se podrška KASSS-u u procesu stvaranja akademija strukovnih studija i osiguranju kvaliteta rada neuniverzitetskih VŠU.

U svetlu podrške celoživotnom učenju, pokrenuće se dijalog sa zainteresovanim stranama i razmatranja mogućnosti spajanja pod-nivoa u pojedinačne nivoe 6 i 7 NOKS i razmatraće se izmena deskriptora nivoa 5 NOKS. Potonje je od posebnog značaja jer se u narednom periodu usled potreba tržišta rada i razvoja dualnog obrazovanja planira razmatranje mogućnosti uvođenja kratkih ciklusa u podsistemu visokog obrazovanja, pored kratkih programa studija koji su već uspostavljeni, kao i razvoj majstorskog obrazovanja koje sada u zanatskom stručnom obrazovanju nije uspostavljeno. Odnosno, pod ovim se podrazumeva ne samo razvoj već i dodatno uređivanje kvalifikacija na 5 nivou koje su sada definisane samo na nivou deskriptora u Zakonu o NOKS-u. Pitanja prohodnosti i jasne svrhe ovih kvalifikacija će biti deo aktivnosti koje će se ostvarivati u ovom strateškom periodu.

Takođe, pristupiće se i kreiranju smernica za VŠU za ostvarivanje različitih oblika neakademske diseminacije znanja, društveno povezivanje itd.

---

62 IF4TM ERASMUS+ Project: Institutional framework for development of the third mission of universities in Serbia, Contract no 561655-EPP-1-2015-1-RS-EPPKA2-CBHE-SP

Posebni cilj 2.4: Digitalizacija visokog obrazovanja

Pokazatelji ishoda za ovaj posebni cilj podrazumevaju: uspostavljene uslove za digitalizaciju visokog obrazovanja.

Ostvarivanje ovog cilja je planirano kroz meru uvođenje digitalnih platformi, elektronskog indeksa i elektronske matične knjige studenata (2.4.1).

Aktivnosti će podrazumevati razvoj i usvajanje zakonske regulative koja se odnosi na upotrebu elektronskog indeksa i elektronskih matičnih knjiga na VŠU, izradu softvera za elektronske indekse i elektronske matične knjige, izradu smernica za VŠU za izdavanje i upotrebu elektronskog indeksa i elektronskih matičnih knjiga, što će biti praćeno adekvatnim promotivnim aktivnostima.

Radi povećanja efikasnosti rada u oblasti visokog obrazovanja, VŠU će sa unapred definisanom dinamikom preduzimati aktivnosti projektovanja i uvođenja digitalnih platformi. VŠU će, u skladu sa svojim strateškim ciljevima, pristupiti digitalizaciji uz uvažavanje standarda za obezbeđenje kvaliteta, a u okviru institucionalnog okvira na državnom nivou. U tom smislu, MPNTR će izraditi smernice za VŠU u vezi sa projektovanjem i uvođenjem pomenutih digitalnih platformi.

Imajući u vidu značaj procesa internacionalizacije za VŠU, kao i značaj podrške međunarodnih fondova za njeno sprovođenje, ostvarivaće se sinhronizacija standarda i aktivnosti svih učesnika u tom procesu, tako što će se insistirati na uvođenju tehničkih standarda Evropske inicijative za studentske kartice,⁶³ razvoju institucionalne regulative i redovne procedure korišćenja platforme "Onlajn Ugovor o učenju",⁶⁴ kao i na pristupanju digitalnoj mreži Erasmus bez papira (EBP),⁶⁵ odnosno VŠU će se podržati u pristupanju i učešću u tzv. inicijativi digitalizacije Erasmus administracije za 21. vek.

Sve predviđene mere i aktivnosti su razvijene paralelno sa procenom finansijskih sredstava potrebnih za njihovo ostvarivanje i koja su precizno predstavljena u Akcionom planu koji je integralni deo SROVRS 2030. Tokom planiranja vodilo se računa o raspoloživim sredstvima u okviru budžetskog limita. Dodatno, zaključeno je da sprovođenje predviđenih mera i aktivnosti neće uticati na međunarodne finansijske obaveze

Republike Srbije, te da sprovođenje predviđenih mera i aktivnosti neće imati efekta na rashode drugih institucija osim onih koji su planirani.

Kada su u pitanju ekonomski efekti, dugoročno i imajući u vidu da je SROVRS 2030 snažno orjentisana na razvoj ljudskog kapitala, pretpostavlja se da će sprovođenje strateških mera i aktivnosti imati pozitivne efekte na razvoj ekonomije, veću konkurentnost domaće privrede na međunarodnom tržištu, industrijski rast, veće zapošljavanje, veću kompetentnost i produktivnost radne snage, tehnološki i infrastrukturni razvoj, kao i na raspodelu društvenog bogatstva.

Takođe, imajući u vidu da sve predviđene mere i aktivnosti unapređuju potencijal pojedinaca i institucija sistema (tehnološki, organizaciono i upravljački), očekuju se pozitivni efekti sprovođenja na pojedince i društvo u celini.

SROVRS 2030 snažno promovise uključivanje predstavnika osetljivih grupa u obrazovanje, opštu jednakost i rodnu ravnopavnost, pa je tako očekivan i njen pozitivan uticaj u ovim oblastima. Dodatno, jasnim insistiranjem na merama i aktivnostima podrške predstavnicima svih osetljivih grupa očekuje se i pozitivan uticaj ne samo na obrazovnu, već i na zdravstvenu i društvenu situaciju predstavnika pomenutih grupa.

Priroda mera i aktivnosti navedenih u SROVRS 2030 takva je da njihovo ostvarivanje neće imati negativan uticaj na životnu sredinu niti na zdravlje ljudi.

SROVRS 2030 je koncipirana tako da su nosioci aktivnosti državne institucije, organizacije i tela, čime se obezbeđuje održivost i smanjuju rizici sprovođenja, a prilikom osmišljavanja aktivnosti vodilo se računa o raspoloživim resursima neophodnim za ostvarivanje svih mera i aktivnosti. Istovremeno, da bi se rizici za sprovođenje mera i aktivnosti navedenih u SROVRS 2030 sveli na minimum, u izradi SROVRS 2030 je učestvovao veliki broj institucija, organizacija i tela, a svi ciljevi SROVRS 2030 u skladu su sa priritetima Vlade.

---

63 https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-student-card-initiative_en

64 <https://uni-foundation.eu/project/online-learning-agreement/>

65 <https://esn.org/erasmus-without-paper>, <https://www.erasmuswithoutpaper.eu/ewp20>

6. ANALIZA OPCIJA/PRISTUPA ZA OSTVARIVANJE CILJEVA SROVRS 2030

Ciljevi postavljeni SROVRS 2030 mogu da se ostvare različitim pristupima, odnosno opcijama, od kojih su naredni posebno razmatrani:

- 1) Pristup fokusiran na svaki nivo obrazovanja zasebno kroz prizmu povećanja kvaliteta, obuhvata, relevantnosti i efikasnosti (*status quo*);
- 2) Pristup fokusiran na svaki nivo obrazovanja zasebno;
- 3) Pristup fokusiran na postizanje kvaliteta, obuhvata, relevantnosti i efikasnosti;
- 4) Pristup fokusiran na programsku tematiku i
- 5) Pristup fokusiran na programsku tematiku uz poštovanje specifičnosti tercijarnog obrazovanja.

Poređenje navedenih pristupa je urađeno primenom metode multikriterijumske analize, pri čemu su korišćeni sledeći kriterijumi: relevantnost, efikasnost, efektivnost i održivost.

Razmatrani su i dodatni kriterijumi, kao što je vreme potrebno za ostvarivanje ciljeva, ali se odustalo od uvođenja ovog kriterijuma pre svega jer je u najvećoj meri pokriven drugim kriterijumima (na primer, jedan od izabranih kriterijuma - efikasnost, podrazumeva i uvremenjenost i vremensku racionalnost), odnosno procenjeno je da su odabrani kriterijumi (relevantnost, efikasnost, efektivnost i održivost) dostatno kompleksni i informativni za donošenje odluke o izboru najbolje opcije za ostvarivanje ciljeva SROVRS 2030.

Svi izabrani kriterijumi nose jednaku vrednost.

Izabrani kriterijumi za poređenje pristupa podrazumevaju:

- 1) Relevantnost, u smislu koliko je pristup relevantan za postizanje ciljeva SROVRS 2030, kao i u kojoj meri korelira sa nadređenim dokumentima i prioritetima Vlade;
- 2) Efikasnost, uključujući finansijsku racionalnost, pri čemu se akcenat stavlja na neophodnost uvezivanja i racionalnog usmeravanja sredstava za tematski/programski iste ili slične poslove, kojima se može pristupiti zajednički, bez obzira na nivo obrazovanja (npr. osiguranje kvaliteta);
- 3) Efektivnost, razmatrana pre svega u smislu potencijala pristupa da direktno (ili direktnim ishodima) dovede do uspešnosti stvaranja željene promene, uzimajući u obzir i neophodan stepen osetljivosti na specifičnosti i prioritete različitih nivoa obrazovanja, ali bez neopravdane fragmentacije u sprovođenju mera i aktivnosti koje vode ostvarivanju postavljenih ciljeva;
- 4) Održivost, uključujući procenu mogućnosti učešća različitih aktera van javnog sektora u smislu mogućnosti njihovog uključivanja u procese sprovođenja javne politike (gde veća uključenost znači i veću održivost).

Analiza svih nabrojanih pristupa, zasnovana na kriterijumima za poređenje pristupa i na rezultatima analize uticaja opcija na različite oblasti (ekonomija, društvo itd.) za rezultat daje - Pristup fokusiran na programsku tematiku uz poštovanje specifičnosti tercijarnog obrazovanja.

Za svaki od kriterijuma je procenjivano da li je u većem ili manjem nivou prisutan u razmatranoj opciji (visoko prisutan ili nisko prisutan, od čega je visoko prisutan poželjan).

U narednoj tabeli dat je pregled ocena svakog od pristupa kroz svaki od kriterijuma.

Razmatrani pristupi/kriterijumi	Relevantnost	Efikasnost (i finans. racion.)	Efektivnost	Održivost
Pristup fokusiran na svaki nivo obrazovanja posebno kroz prizmu povećanja kvaliteta, obuhvata, relevantnosti i efikasnosti (<i>status quo</i>)	+	-	+/-	+
Pristup fokusiran na svaki nivo obrazovanja posebno	+	-	-	+
Pristup fokusiran na postizanje kvaliteta, obuhvata, relevantnosti i efikasnosti	+	-	+	+

Pristup fokusiran na programsku tematiku	+	+	-	+
Pristup fokusiran na programsku tematiku uz poštovanje specifičnosti tercijarnog obrazovanja	+	+	+	+

1) Pristup fokusiran na svaki nivo obrazovanja zasebno kroz prizmu povećanja kvaliteta, obuhvata, relevantnosti i efikasnosti (*status quo*)

Glavna prednost fokusiranja na svaki nivo obrazovanja zasebno kroz prizmu povećanja kvaliteta, obuhvata, relevantnosti i efikasnosti obrazovanja ("četiri stuba obrazovanja" navedena u SROS 2020) je sveobuhvatnost, uniformnost i doslednost u akcentiranju važnosti svakog nivoa i svakog od pomenutih "stubova".

Ovaj pristup je ocenjen kao relevantan i efektivan. Međutim, iako je bilo značajnih dostignuća i pomaka od 2012. godine (videti *ex-post* analizu), ovakav pristup ima određene manjkavosti da bi bio primenjen i u SROVRS 2030, pre svega jer nosi visok nivo finansijske neracionalnosti i ne uvezuje na efikasan način, niti u zadovoljavajućoj meri, rad institucija koje delaju u okviru sistema obrazovanja. Naime, finansijska neracionalnost se pre svega ogleda u fragmentisanom pristupu, kako u smislu podela u okviru douniverzitetskog obrazovanja i vaspitanja, tako i u smislu podela u okviru tercijarnog obrazovanja (podela na akademske i strukovne studije, te podela na osnovne, master i doktorske studije itd.).

2) Pristup fokusiran na svaki nivo obrazovanja zasebno

Pristup zasnovan na fokusiranju na svaki nivo obrazovanja zasebno za glavnu prednost ima uvažavanje specifičnosti svakog nivoa obrazovanja, ali s druge strane nosi nedostatke fragmentacije i finansijske neracionalnosti.

3) Pristup fokusiran na postizanje kvaliteta, obuhvata, relevantnosti i efikasnosti

Glavna prednost pristupa zasnovanog na fokusiranju na postizanje kvaliteta, obuhvata, relevantnosti i efikasnosti obrazovanja jeste u tome što uvažava ciljeve kojima moderno obrazovanje mora da teži kako bi građane opremilo za život i rad u uslovima koje nosi 21. vek. U tom smislu, ovakav pristup je izuzetno pogodan za strateški nivo, odnosno za određivanje vizije razvoja obrazovanja, te je i zastupljen u viziji razvoja obrazovanja ("...kvalitetno obrazovanje za postizanje punog potencijala...").

S druge strane, ovakav pristup nije optimalan kao pristup za ostvarivanje ciljeva, jer ovako postavljena opcija za ostvarivanje ciljeva ne bi mogla da jasno i razumljivo odvoji i klasifikuje, a što je neophodno za konkretizaciju i operacionalizaciju ostvarivanja ciljeva. Dodatno, ovakav pristup je delimično blizak programskoj tematici, ali je ipak na višem nivou opštosti od onog koji je potreban za opcije za ostvarivanje ciljeva.

4) Pristup fokusiran na programsku tematiku

Pristup koji je fokusiran na programsku tematiku kao glavnu prednost ima finansijsku racionalnost jer podrazumeva visoku efikasnost sistema pri rešavanju istovetne tematike na različitim nivoima obrazovanja, kao i mnogo viši nivo kapaciteta za konkretizaciju i operacionalizaciju (u odnosu na prethodnu opciju). S druge strane, glavni izazov je što zahteva visok nivo koordinacije i saradnje različitih institucija u sistemu obrazovanja (a i van njega), i što nije dovoljno osjetljiv na specifičnosti određenih nivoa obrazovanja (na primer na specifičnosti tercijarnog nivoa obrazovanja u odnosu na druge nivoe u okviru douniverzitetskog

obrazovanja). Ovaj pristup u značajnoj meri omogućava postizanje ciljeva ne samo kroz regulatorne već i ostale mere.

5) Pristup fokusiran na programsku tematiku uz poštovanje specifičnosti tercijarnog obrazovanja

Pristup fokusiran na programsku tematiku uz poštovanja specifičnosti tercijarnog obrazovanja je izabrani pristup.

Ovaj pristup podrazumeva prednosti finansijske racionalnosti (visoka efikasnost pri rešavanju iste tematike), a uvažava i specifičnosti tercijarnog nivoa obrazovanja. Glavni nedostatak je, s obzirom na to da je uglavnom fokusiran na programsku tematiku, u tome što zahteva visok nivo koordinacije i saradnje različitih institucija u sistemu obrazovanja (a i van njega). Kao i prethodni, ovaj pristup omogućava postizanje ciljeva ne samo kroz regulatorne već i ostale, posebno informativno-edukativne, odnosno razvojne mere.

Treba naglasiti da svaki pristup u oblasti obrazovanja uvek, pored restriktivnih mera, podrazumeva i podsticajne mere za postizanje posebnog cilja.

Kada je u pitanju analiza finansijskih efekata razmatranih opcija, finansijski izdaci su najmanji kod opcija 4 i 5 jer podrazumevaju visok stepen sinergije aktivnosti, pa samim tim i finansijsku racionalizaciju.

Kako je u pitanju sektor obrazovanja, ekonomski efekti svih razmatranih opcija su pozitivni, jer su neupitni pozitivni uticaji svih mera u vezi sa unapređivanjem kvaliteta obrazovanja na ekonomski rast, konkurentnost ljudskog kapitala, tehnološki i infrastrukturni razvoj. Konkretnije, različite međunarodne i domaće analize ukazuju da ulaganje u obrazovanje građana donosi višestruke dugoročne materijalne ishode, kako za ekonomiju zemlje, tako i za pojedinca.

Razmatrane opcije su analizirane i u smislu efekata na životnu sredinu, ali nisu uočeni direktni efekti na kvalitet vode, vazduha i zemljišta i slično, osim indirektnih efekata kroz podizanje obrazovnog nivoa građana koji posredno mogu da se odraze i na životnu sredinu (npr. u smislu boljeg upravljanja otpadom, energijom, očuvanja integriteta i biodiverziteta ekosistema itd.).

Analiza efekata opcija na društvo, takođe kod svih razmatranih opcija, kazuje da svaka od razmatranih opcija (pored očiglednih obrazovnih i pomenutih ekonomskih ishoda) donosi i niz pozitivnih nematerijalnih društvenih i ličnih ishoda (društvena kohezija, politička stabilnost, demokratija, zdravstveni status, životno zadovoljstvo). Takođe, svaka od opcija sadrži mere i aktivnosti usmerene na različite grupe stanovništva i poseban akcenat na one najosetljivije, gde, ponovo, opcija 5 prednjači s obzirom na to da je u pitanju nefragmentisan i programsko-tematski pristup obrazovanju.

S obzirom na veličinu i kompleksnost sistema obrazovanja (razgranatost i broj institucija, ustanova i tela, broj zaposlenih, broj učeničke i druge populacije u sistemu, obuhvat stanovništva, nivoi obrazovanja, oblasti itd.), analiza upravljačkih efekata pokazuje da sve predviđene opcije ne podrazumevaju značajne upravljačke i institucionalne promene, iako podrazumevaju određene organizacione promene. Takođe, procena raspoloživih kapaciteta javne uprave u oblasti obrazovanja je pozitivna (sistem ima dovoljno raspoloživih kapaciteta), naročito imajući u vidu demografski pad, te osim predviđenih mera za jačanje i unapređivanje postojećih ljudskih kapaciteta, značajna proširenja sistema nisu predviđena.

Imajući u vidu i rezultate procene po kriterijumima i analize različitih efekata, kao optimalan pristup odabran je:

Pristup fokusiran na programsku tematiku uz poštovanje specifičnosti tercijarnog obrazovanja.

7. MEHANIZAM ZA SPROVOĐENJE SROVRS 2030 I NAČIN IZVEŠTAVANJA O REZULTATIMA SPROVOĐENJA

SROVRS 2030 i prateći Akcioni plan, kao dokumenti javne politike, sprovode se kroz mere i aktivnosti koje su ovim dokumentima definisane i detaljno razrađene, a za njihovo sprovođenje odgovorno je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

U procesu sprovođenja mera i aktivnosti, a u skladu sa nadležnostima, pored MPNTR, učestvuju i Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine, Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, Agencija za kvalifikacije, Pedagoški zavod Vojvodine, ustanove obrazovanja i vaspitanja na douniverzitetskom nivou i visokoškolske ustanove, tela, institucije i organizacije. Svaki od navedenih aktera je nosilac ili učesnik sprovođenja određene mere. Sprovođenje određenih mera zahteva intersektorsku saradnju, tj. uključivanje drugih ministarstava nadležnih za npr. zdravlje, državnu upravu i lokalnu samoupravu, privredu, kulturu, zaštitu životne sredine i dr. i institucija iz njihovog delokruga koje su relevantne za pojedine mere i aktivnosti.

Praćenje sprovođenja mera i aktivnosti preko kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja koji su definisani akcionim planom, obavljaće radna grupa koju će u roku od 90 dana, od dana usvajanja strateškog dokumenta i akcionog plana, formirati MPNTR.

Radnu grupu treba da čine predstavnici: ministarstva nadležnog za obrazovanje (svi sektori, Odeljenje za koordinaciju rada školskih uprava i Odsek za ljudska i manjinska prava u obrazovanju), sektora za obrazovanje Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine - nacionalne zajednice, Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, Zavoda za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, Agencije za kvalifikacije, Pedagoškog zavoda Vojvodine, saveta (Nacionalni prosvetni savet, Savet za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Savet za nacionalni okvir kvalifikacija Srbije, Nacionalni savet za visoko obrazovanje), Koordinaciono telo nacionalnih saveta nacionalnih manjina, Konferencije univerziteta Srbije, Konferencije akademija i visokih škola.

Sastancima radne grupe će prisustvovati i predstavnici nevladinog sektora, odnosno organizacija civilnog društva koje se bave obrazovanjem i vaspitanjem i koje će biti uključivane u rad radne grupe u odnosu na tematske oblasti o kojima se izveštava (npr. u razmatranje praćenja ostvarenosti aktivnosti, mera i ciljeva u oblasti osnovnog obrazovanja i vaspitanja biće uključene one organizacije koje se bave osnovnim obrazovanjem itd.).

U situacijama kada je potrebno razmotriti neka specifična pitanja, u radnu grupu će se uključivati i predstavnici drugih organizacija i institucija, bez obzira na to da li su akcionim planom predviđeni kao nosioci ili partneri određenih aktivnosti.

Pored praćenja, Radna grupa ima zadatak da priprema godišnje izveštaje o sprovođenju mera i aktivnosti, a Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja da izveštaje učini javno dostupnim, u skladu sa Zakonom o planskom sistemu Republike Srbije.

Svi zadaci Radne grupe, kao i rokovi za njihovo izvršavanje, biće definisani rešenjem ministra prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

SROVRS 2030 kao dokument javnih politika se, takođe, prati kroz Informacioni sistem za planiranje, praćenje sprovođenja, koordinaciju javnih politika i izveštavanje koji predstavlja jedinstveni elektronski sistem u koji učesnici u planskom sistemu unose sadržaj svojih dokumenata javnih politika i srednjoročne planove i vrše izveštavanje u skladu sa Zakonom o planskom sistemu Republike Srbije. Ovaj informacioni sistem vodi Vlada preko Republičkog sekretarijata za javne politike na takav način da se obezbedi veza između sadržaja javnih politika, srednjoročnih planova korisnika budžetskih sredstava nadležnih za sprovođenje mera javnih politika i njihovih finansijskih planova. Na osnovu člana 47. Zakona o planskom sistemu, kroz ovaj informacioni sistem će se obezbeđivati blagovremeno izveštavanje o ostvarenim ciljevima i praćenje ostvarenih vrednosti pokazatelja učinka.

U cilju merenja efekata, odnosno evaluacije rezultata SROVRS 2030, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja organizovaće tri *ex-post* analize - prvu na kraju treće godine sprovođenja mera i aktivnosti, drugu u 2026. godini, a treću u 2029. godini ili 2030. godini, kao poslednjoj godini trajanja SROVRS 2030. Naglašavamo da se pod terminom *ex-post* analiza u kontekstu Zakona o planskom sistemu i Uredbe o metodologiji upravljanja javnim politikama, analizi efekata javnih politika i propisa i sadržaju pojedinačnih dokumenata javnih politika obuhvataju ipraćenje sprovođenja dokumenta javne politike i vrednovanje učinaka, tako da će se planirane analize oslanjati na godišnje izveštaje o sprovođenju mera i aktivnosti, ali i na praćenje efekata ovog dokumenta javne politike.

Praćenje sprovođenja mera i aktivnosti, kao i praćenje ostvarenosti posebnih i opštih ciljeva, vršiće se na osnovu pokazatelja rezultata (mere), pokazatelja ishoda (posebni ciljevi) i pokazatelja efekata (opšti ciljevi), koji su navedeni u SROVRS 2030 i u Akcionom planu.

Procena ostvarenosti mera i aktivnosti, kao i procena ishoda i efekata, baziraće se na različitim statističkim i drugim podacima MPNTR i drugih institucija u obrazovnom sistemu, Republičkog zavoda za statistiku, podacima koji proističu iz različitih međunarodnih istraživanja u kojima učestvuje Republika Srbija, ali i na podacima i analizama u okviru studija i izveštaja koje će proizvesti domaće i međunarodne institucije, organizacije i tela. Posebno važan izvor podataka biće JISP, za koji se očekuje da će uskoro postati u potpunosti operativan.

8. PROCENA FINANSIJSKIH SREDSTAVA POTREBNIH ZA SPROVOĐENJE SROVRS 2030 I ANALIZA FINANSIJSKIH EFEKATA

Sredstva za sprovođenje SROVRS 2030, obezbeđivaće se iz različitih izvora kao što su: budžetska sredstva Republike Srbije, AP Vojvodine i jedinica lokalne samouprave i donatorska sredstva, a na osnovu programa i projekata koji će se pripremati i donositi u skladu sa navedenom strategijom i pratećim AP-om. Sredstva za sprovođenje mera i aktivnosti navedenih u strateškom dokumentu konkretno su prikazana (iskazana) u Akcionom planu za sprovođenje SROVRS 2030.

Planirana sredstva za sprovođenje mere i aktivnosti, iskazana u AP-u, neće uticati na javne prihode i javne rashode u srednjem i dugom roku. Očekuje se da prikazana sredstva iz budžeta Republike Srbije, predviđena za realizaciju aktivnosti prikazanih u AP-u, za 2021. godinu kao i projekcije za 2022. i 2023. godinu, budu u okviru predviđenih limita koje je odredilo Ministarstvo finansija za sve budžetske korisnike. Deo sredstava za realizaciju planiranih mera i aktivnosti obezbeđivaće se iz donatorskih sredstava različitih bilateralnih donatora (EU, GIZ, UNICEF itd.).

Iz sredstava ugovorenih zajmova i kredita realizuju se projekti:

- "Program modernizacije škola" - sredstva Evropske Investicione Banke - EIB;

- "Obrazovanje za socijalnu inkluziju" - sredstva Banke za razvoj Saveta Evrope - CEB;
- "Inkluzivno predškolsko obrazovanje i vaspitanje" - sredstva Međunarodne banke za obnovu i razvoj;
- "Studentsko stanovanje u Srbiji" - Banka za razvoj Saveta Evrope - CEB.

Planirana je realizacija projekta:

- "Unapređenje univerzitetskog obrazovanja" - sredstva Banke za razvoj Saveta Evrope - CEB.

9. KONSULTACIJE SA ZAINTERESOVANIM STRANAMA

Strateške prioritete je u dogovoru sa proširenim sastavom radne grupe, kao i na osnovu *ex-post* analize, postavila radna grupa ministarstva koju su činili donosioci odluka i predstavnici najrelevantnijih institucija obrazovno-vaspitnog sistema. Prvi sastanak radne grupe je održan u aprilu 2019. godine, kada su otpočele pripreme za izradu strateškog dokumenta. Prema strateškim prioritetima, formirale su se manje radne grupe i timovi koji su radili na razvoju pojedinih strateških oblasti/tema u okviru svojih stručnih ekspertiza.

Tokom 2019. održano je više konsultativnih sastanaka u sklopu pripreme za izradu nove strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja, a među njima i radionice koje je sa predstavnicima obrazovnog sistema organizovao UNICEF u saradnji sa OECD-om. Takođe, početkom 2020. godine, održana je velika konferencija "Obrazovne politike zasnovane na dokazima" u organizaciji MPNTR-a i partnera - UNICEF, ZVKOV, ZUOV, FOD, sa ciljem da se predstave poslednje evaluacije obrazovnog sistema u Republici Srbiji i razmotre mogućnosti primene proizašlih preporuka prilikom izrade nove strategije razvoja.

Tokom 2020. godine sprovedene su četiri stručne konsultacije na kojima je učestvovao veliki broj predstavnika obrazovnih institucija: predstavnici MPNTR-a uključujući i školske uprave, Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje, predstavnici Nacionalnog prosvetnog saveta, Saveta za srednje stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, Zavoda za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, Pedagoškog zavoda Vojvodine, vaspitači i direktori predškolskih ustanova, nastavnici razredne i predmetne nastave, stručni saradnici, pedagoški asistenti i direktori škola, predstavnici stručnih društava, naučnih instituta, predstavnici reprezentativnih sindikata, profesori i dekan fakulteta, predstavnici Agencije za kvalifikacije, Nacionalnog akreditacionog tela, predstavnici nacionalnih saveta nacionalnih manjina.

Na konsultacijama su učestvovali i predstavnici drugih institucija sistema, međunarodnih organizacija, nevladinih organizacija i medija: Republički zavod za javne politike, Ministarstvo za evropske integracije, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo zaštite životne sredine, SKGO, Privredna komora Srbije, Pokrajinska Vlada, Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva, UNICEF, Britanski Savet, Savet Evrope, OEBS, GIZ, Pestaloci fondacija, COP, CIP, Centar za integraciju mladih, Centar za prava deteta, NARNS, Romski obrazovni fond, Užički centar za prava deteta.

U Beogradu, Novom Sadu i Nišu, održana su ukupno četiri skupa - stručnih konsultacija za oblast prvog strateškog cilja koji se odnosi na douniverzitetsko obrazovanje. Odgovarajući konsultativni proces sproveden je i za oblast drugog strateškog cilja koji se odnosi na visoko obrazovanje.

Javna rasprava o Predlogu strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine, sprovedena je u periodu od 19. februara do 10. marta 2021. godine. Izveštaj o sprovedenoj javnoj raspravi objavljen je 25. marta 2021. godine u skladu sa Zakonom o planskom sistemu Republike Srbije.

10. AKCIONI PLAN ZA PERIOD OD 2021. DO 2023. GODINE

SROVRS 2030 prati Akcioni plan za period od 2021. do 2023. godine, koji je sastavni deo SROVRS 2030. Akcionim planom predviđene su konkretne mere i aktivnosti koje će se preduzeti radi obezbeđenja uslova da se ciljevi SROVRS 2030 ostvare.

Akcionim planom su određeni nosioci i partneri za sprovođenje tih mera, kao i rokovi i finansijska sredstva za njihovo sprovođenje, odnosno pripremljen je na propisani način i u formatu koji omogućava unos, a kasnije i praćenje i izveštavanje, kroz Jedinstveni informacioni sistem za planiranje i koordinaciju javnih politika.

Način praćenja i izveštavanja je bliže opisan u odeljku 7. (Mehanizam za sprovođenje SROVRS 2030 i način izveštavanja o rezultatima sprovođenja).

U godini kada ističe prvi Akcioni plan za SROVRS 2030, tačnije tokom 2023. godine, biće izrađen akcioni plan za period 2024-2026. godine, dok će tokom 2026. godine biti izrađen akcioni plan za period 2027-2030. godine. Tokom 2029. godine, pristupiće se izradi naredne strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja.

Sažet prikaz opštih i posebnih ciljeva, mera i aktivnosti AP SROVRS 2030 za period od 2021. do 2023. godine nalazi se u tekstu koji sledi. Zarad jasnije slike o pokazateljima i aktivnostima koje će se sprovesti nakon 2023. godine, odnosno zarad prikaza kontinuiteta, i oni su prstavljeni u nastavku, ali im je pored naziva dodata zvezdica.

OPŠTI CILJ 1: POVEĆANI KVALITET NASTAVE I UČENJA, PRAVEDNOST I DOSTUPNOST DOUNIVERZITETSKOG OBRAZOVANJA I OJAČANA VASPITNA FUNKCIJA OBRAZOVNO-VASPITNIH USTANOVA

Pokazatelji na nivou opšteg cilja (pokazatelj efekta):

- Obuhvat dece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem (PVO) od 6 meseci do treće godine
- Obuhvat dece PVO uzrasta od 3 do 5,5 godina
- Obuhvat dece u godini pred polazak u školu (PPP)
- Obuhvat dece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem (PVO)
- Obuhvat osnovnim obrazovanjem i vaspitanjem
- Obuhvat srednjim obrazovanjem i vaspitanjem
- Stopa osipanja iz osnovnog obrazovanja i vaspitanja
- Stopa osipanja iz srednjeg obrazovanja i vaspitanja
- Stopa završavanja osnovne škole
- Stopa nastavljanja obrazovanja nakon osnovnog obrazovanja i vaspitanja
- Stopa završavanja srednjeg obrazovanja i vaspitanja

- Stopa završavanja osnovne škole učenika iz romskih naselja
- Efektivna stopa prelaska u srednju školu učenika iz romskih naselja
- Stopa završavanja srednje škole učenika iz romskih naselja
- Stopa završavanja osnovne škole učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom
- Stopa prelaska u srednju školu učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom
- Stopa završavanja srednje škole učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom
- Stopa učešća učenika izbeglica i migranata u obrazovanju
- Stopa učešća odraslih u obrazovanju i obukama
- Stopa onih koji nisu u procesu obrazovanja ili obuke, a koji nisu zaposleni
- Procenat mladih uzrasta 18-24 godina koji su rano napustili obrazovanje i obuku
- Procenat dece i učenika kojima je pružena dodatna podrška od ukupnog broja dece i učenika kojima je predložena mera dodatne podrške

POSEBNI CILJ 1.1. UNAPREĐENI NASTAVA I UČENJE U DOUNIVERZITETSKOM OBRAZOVANJU I VASPITANJU

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelj ishoda):

- Procenat osnovnih škola koje na spoljašnjem vrednovanju dobijaju ocenu 4 na opštem kvalitetu
- Procenat osnovnih škola koje na spoljašnjem vrednovanju dobijaju ocenu 1 i 2 na opštem kvalitetu
- Procenat osnovnih škola koje na spoljašnjem vrednovanju ostvaruju ocene 3 i 4 u oblasti kvaliteta Nastava i učenje
- Procenat srednjih škola koje na spoljašnjem vrednovanju dobijaju ocenu 4 na opštem kvalitetu
- Procenat srednjih škola koje na spoljašnjem vrednovanju dobijaju ocenu 1 i 2 na opštem kvalitetu
- Procenat srednjih škola koje na spoljašnjem vrednovanju ostvaruju ocene 3 i 4 u oblasti kvaliteta Nastava i učenje

Mera 1.1.1. Razvijanje novih i unapređivanje postojećih standarda kvalifikacija i standarda postignuća, programa nastave i učenja u douniverzitetском obrazovanju i vaspitanju⁶⁶

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj razvijenih standarda kvalifikacija usklađenih sa potrebama pojedinca, tržišta rada i društva u celini
- Broj revidiranih pravilnika o standardima postignuća u osnovnom i srednjem obrazovanju i vaspitanju

- Broj unapređenih i novih planova i programa nastave i učenja u osnovnom obrazovanju i vaspitanju
- Broj novih i unapređenih planova i programa nastave i učenja u opštem srednjem obrazovanju i vaspitanju
- Broj uvedenih novih obrazovnih profila srednjeg umetničkog obrazovanja i vaspitanja u likovnoj oblasti
- Broj novih i unapređenih planova i programa srednjeg umetničkog obrazovanja i vaspitanja u likovnoj oblasti
- Broj novih i unapređenih planova i programa nastave i učenja u srednjem stručnom i dualnom obrazovanju i vaspitanju
- Broj novih i unapređenih planova i programa nastave i učenja na jeziku i pismu nacionalne manjine
- Broj reformisanih programa nastave i učenja Srpskog kao nematernjeg jezika
- Broj usvojenih novih programa za Maternji jezik/govor sa elementima nacionalne kulture

66 *Pristup razvoju svih programa nastave i učenja biće takav da programi nastave i učenja budu osetljivi na rodnu ravnopravnost i specifičnosti različitih društvenih grupa uključujući i osetljive društvene grupe.*

AKTIVNOSTI

- 1.1.1.1. Revizija ključnih, međupredmetnih, opštih i specifičnih predmetnih kompetencija/standarda kompetencija
- 1.1.1.2. Razvijanje novih i unapređivanje postojećih programa nastave i učenja u osnovnom obrazovanju i vaspitanju
- 1.1.1.3. Analiza rezultata gimnazijskih programa nakon završetka prve generacije koja je gimnazijsko obrazovanje završila po reformisanom programu
- 1.1.1.4. Razvijanje novih i unapređivanje postojećih programa nastave i učenja u opštem srednjem obrazovanju i vaspitanju
- 1.1.1.5. Izrada novih i unapređivanje postojećih programa nastave i učenja srednjeg umetničkog obrazovanja i vaspitanja u likovnoj oblasti
- 1.1.1.6. Razvijanje novih i unapređivanje postojećih programa nastave i učenja u srednjem stručnom i dualnom obrazovanju i vaspitanju
- 1.1.1.7. Razvijanje i unapređivanje standarda kvalifikacija douniverzitetskog obrazovanja u skladu sa Metodologijom za razvoj standarda kvalifikacija
- 1.1.1.8. Izrada novih i unapređivanje postojećih programa nastave i učenja na jeziku i pismu nacionalnih manjina po ciklusima (prvi i drugi ciklus OŠ, opšte srednje i opšteobrazovni deo u srednjem stručnom obrazovanju i vaspitanju)
- 1.1.1.9. Unapređivanje programa nastave i učenja za Srpski kao nematernji jezik

- 1.1.1.10. Razvijanje novih programa za Maternji jezik/govor sa elementima nacionalne kulture
- 1.1.1.11. Razvoj metodološkog okvira i povezivanje liste kvalifikacija sa listom zanimanja
- 1.1.1.12. Unapređivanje metodološkog okvira za razvoj programa neformalnog obrazovanja zasnovanog na standardu kvalifikacije i metodologije za njihovu (pr)ocenu
- 1.1.1.13. Unapređivanje zakonodavnog, institucionalnog i metodološkog okvira za razvoj standarda kvalifikacija zasnovanih na standardima zanimanja

Mera 1.1.2. Razvoj uslova i podrška obrazovno-vaspitnim ustanovama u unapređivanju programa, nastave i učenja u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju⁶⁷

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj obučениh stručnih saradnika i prosvetnih savetnika za podršku PU za razvijanje predškolskih programa na osnovu Osnova programa PVO
- Broj akreditovanih obuka za primenu novih OP
- Broj obučениh profesionalaca iz 5 centara klastera
- Broj podržanih PU za razvijanje programa VOR u skladu sa novom programskom koncepcijom
- Procenat obučениh vaspitača i stručnih saradnika za primenu nove programske koncepcije
- Broj obučениh stručnih saradnika OŠ
- Procenat obučениh nastavnika za ostvarivanje nastave po novim programima nastave i učenja u osnovnom obrazovanju i vaspitanju
- Procenat obučениh nastavnika za ostvarivanje nastave po novim programima nastave i učenja u opštem srednjem obrazovanju i vaspitanju
- Procenat nastavnika obučениh za ostvarivanje novih izbornih programa u opštem srednjem obrazovanju i vaspitanju
- Procenat obučениh nastavnika za ostvarivanje nastave po novim programima nastave i učenja u srednjem umetničkom obrazovanju i vaspitanju
- Broj obučениh nastavnika za ostvarivanje nastave po novim programima nastave i učenja u srednjem stručnom i dualnom obrazovanju i vaspitanju
- Broj obučениh prosvetnih savetnika, eksternih evaluatora i savetnika spoljnih saradnika za praćenje primene novih standarda postignuća
- Broj novih akreditovanih programa stručnog usavršavanja nastavnika na jezicima nacionalnih manjina na kojima se ostvaruje obrazovno-vaspitni proces
- Procenat prilagođenih udžbenika za učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom u osnovnoj školi

- Uspostavljena procedura obezbeđivanja prilagođenih udžbenika za učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom u srednjoj školi
- Procenat škola sa jednosmenskom organizacijom koje sprovode obogaćeni program podrške razvoju učenika kroz vaspitni rad
- Novi pravilnik o programu svih oblika rada stručnih saradnika u obrazovno-vaspitnim ustanovama

67 Svi udžbenici treba da budu po sadržaju osetljivi na rodnu ravnopravnost i specifičnosti različitih društvenih grupa, uključujući i osetljive grupe (bez stereotipa, predrasuda i diskriminacije), a sve aktivnosti jačanja kapaciteta zaposlenih u obrazovanju treba da se u razvoju i ostvarivanju oslanjaju na principe rodne ravnopravnosti i nediskriminatornih stavova i ponašanja.

AKTIVNOSTI

- 1.1.2.1. Podrška razvijanju različitih oblika i programa vaspitno-obrazovnog rada u skladu sa Osnovama programa PVO
- Osnaživanje ljudskih resursa zaostvarivanje novih i unapređenih programa nastave i učenja u osnovnom, opštem srednjem, umetničkom, srednjem stručnom i dualnom obrazovanju i vaspitanju
- Obezbeđivanje uslova za sticanje kvalifikacija nastavnika za realizaciju izbornog programa Maternji jezik/govor sa elementima nacionalne kulture (posebno za realizaciju programa Romski jezik sa elementima nacionalne kulture)
- 1.1.2.2. Osnaživanje ljudskih resursa zaostvarivanje novih i unapređenih programa nastave i učenja u osnovnom, opštem srednjem, umetničkom, srednjem stručnom i dualnom obrazovanju i vaspitanju
- 1.1.2.3. Obezbeđivanje uslova za sticanje kvalifikacija nastavnika za realizaciju izbornog programa Maternji jezik/govor sa elementima nacionalne kulture (posebno za realizaciju programa Romski jezik sa elementima nacionalne kulture)
- 1.1.2.4. Razvoj i akreditacija programa stalnog stručnog usavršavanja nastavnika na jezicima nacionalnih manjina na kojima se ostvaruje obrazovno-vaspitni proces i ostvarivanje obuka
- 1.1.2.5. Obezbeđivanje udžbenika prilagođenog fonta/formata u skladu sa zahtevima škola i potrebama učenika u osnovnoj školi
- 1.1.2.6. Obezbeđivanje besplatnih udžbenika za odgovarajuće grupe učenika osnovnih škola **68**
- 1.1.2.7. Bogaćenje bibliotečkog fonda biblioteka osnovnih škola publikacijama od značaja za obrazovanje i vaspitanje
- 1.1.2.8. Nabavka digitalnih obrazovnih sadržaja - digitalnih udžbenika za učenike osnovnih škola
- 1.1.2.9. Stvaranje uslova za obezbeđivanje prilagođenih udžbenika za srednje škole
- 1.1.2.10. Jačanje kapaciteta prosvetnih savetnika, eksternih evaluatora i savetnika spoljnih saradnika za praćenje primene novih standarda postignuća

- 1.1.2.11. Unapređivanje kapaciteta prosvetnih savetnika, eksternih evaluatora, savetnika spoljnih saradnika da prate na koji način i u kojoj meri nastavnici podržavaju i prate razvoj ključnih kompetencija kod učenika i da pružaju podršku nastavnicima
- 1.1.2.12. Razvijanje autentičnih školskih modela sa programima i aktivnostima koji će se ostvarivati u školama sa jednosmenschkom organizacijom
- 1.1.2.13. Obezbeđivanje pedagoških asistenata sa znanjem znakovnog jezika i Brajevog pisma
- 1.1.2.14. Akreditacija programa stalnog stručnog usavršavanja pedagoških asistenata za upotrebu srpskog znakovnog jezika i Brajevog pisma
- 1.1.2.15. Primena obuka za razvijanje kompetencija za demokratsku kulturu na osnovu Referentnog okvira za KDK Saveta Evrope
- 1.1.2.16. Preispitivanje statusa i pozicije predmeta Građansko vaspitanje u obrazovno-vaspitnom sistemu i redefinisane načina stručnog osposobljavanja nastavnika građanskog vaspitanja.
- 1.1.2.17. Osnaživanje struktura koje prate ostvarivanje prava deteta u obrazovno-vaspitnom sistemu kroz različite obuke prosvetnih inspektora (republičkih, pokrajinskih i opštinskih), spoljnih savetnika, prosvetnih savetnika o pravima deteta.
- 1.1.2.18. Rad na izradi novog pravilnika o programu svih oblika rada stručnih saradnika u školama
- 1.1.2.19. Osnaživanje kapaciteta OVU za planiranje, ostvarivanje i vrednovanje nastave i drugih oblika obrazovno-vaspitnog rada u skladu sa reformom obrazovanja

68 Svako treće i naredno dete u porodici, deca i učenici iz porodica koje primaju socijalnu pomoć itd.

Mera 1.1.3. Podrška obrazovno-vaspitnim ustanovama u jačanju vaspitne funkcije

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Formiran etički odbor
- Broj novih akreditovanih obuka u oblasti zaštite od nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja, diskriminacije, unapređivanja rodne ravnopravnosti, očuvanja mentalnog zdravlja, zaštite reproduktivnog zdravlja, zdravih stilova života i prevencije rizičnih oblika ponašanja dece i mladih⁶⁹
- Broj novoobučeni predstavnika OVU u oblasti zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, antidiskriminacije, unapređivanja rodne ravnopravnosti, očuvanja mentalnog zdravlja, unapređenja reproduktivnog zdravlja prevencije rizičnih oblika ponašanja dece i mladih
- Broj informisanih učenika i roditelja koji su pristupili sadržajima iz oblasti zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, diskriminacije
- Broj akreditovanih obuka za jačanje kapaciteta učenika za ostvarivanje aktivnosti koje se odnose na obrazovanje za održivi razvoj

- Broj obučenih predstavnika OVU za jačanje kapaciteta učenika za ostvarivanje aktivnosti koje se odnose na obrazovanje za održivi razvoj
- Broj novih akreditovanih programa obuke za sprovođenje aktivnosti profesionalne orijentacije i karijernog vođenja i savetovanja učenika osnovne i srednje škole
- Broj obučenih predstavnika škola za sprovođenje aktivnosti profesionalne orijentacije i karijernog vođenja i savetovanja učenika osnovne i srednje škole
- Broj promocija Pravilnika o standardima usluga karijernog vođenja i savetovanja ("Službeni glasnik RS", broj 43/19)
- Broj JPOA koji imaju odobrenje za aktivnost KViS
- Broj odobrenih programa KViS unetih u podregistar JPOA
- Procenat novoformiranih sportskih sekcija na nivou škole
- Broj učenika koji učestvuju u školskim opštinskim sportskim takmičenjima
- Broj devojčica uključenih u školska sportska takmičenja
- Broj akreditovanih programa obuka za predstavnike OVU za realizaciju aktivnosti usmerenih na razvoj preduzetničke i finansijske kompetencije učenika
- Broj registrovanih učeničkih zadruga u ustanovama obrazovanja i vaspitanja
- Broj učenika koji učestvuju na svim školskim, opštinskim, okružnim i republičkim takmičenjima i smotrama koje organizuje MPNTR/stručna društva
- Razvijen softver za praćenje fizičkog i motoričkog razvoja učenika u osnovnom i srednjem obrazovanju

AKTIVNOSTI

- 1.1.3.1. Izrada kodeksa etičkog ponašanja zaposlenih u obrazovanju i vaspitanju i formiranje etičkog odbora⁷⁰
- 1.1.3.2. Razvijanje i ostvarivanje programa obuke i priručnika za osnaživanje predstavnika OVU za sprovođenje preventivnih i interventnih aktivnosti u oblasti zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, diskriminacije, rodne ravnopravnosti, očuvanja mentalnog zdravlja, unapređenja reproduktivnog zdravlja i prevencije rizičnih oblika ponašanja dece i mladih
- 1.1.3.3. Edukacija u oblasti bezbednosti saobraćaja prezentovanjem sadržaja Osnovi bezbednosti u saobraćaju za učenike osnovnih i srednjih škola i roditelje
- 1.1.3.4. Razvijanje i realizacija obuka za jačanje kapaciteta učenika za ostvarivanje aktivnosti koje se odnose na održivi razvoj i kolektivnu dobrobit
- 1.1.3.5. Analiza rezultata ICCS 2022 (International Civic and Citizenship Education Study)

- 1.1.3.6. Analiza rezultata PIRLS 2021.
- 1.1.3.7. Razvoj i realizacija obuka za jačanje kapaciteta predstavnika OVU za realizaciju aktivnosti povezanih sa delovanjem za odgovorno građanstvo
- 1.1.3.8. Promocija Pravilnika o standardima usluga karijernog vođenja i savetovanja ("Službeni glasnik RS", broj 43/19)
- 1.1.3.9. Razvijanje programa obuke i ostvarivanje obuke za sprovođenje aktivnosti profesionalne orijentacije i karijernog vođenja i savetovanja učenika osnovne i srednje škole
- 1.1.3.10. Ispitivanje interesovanja učenika za školskim sportskim aktivnostima i potreba roditelja za uključivanjem dece u sportske aktivnosti i definisanje opštih i specifičnih preporuka za nacionalni nivo na osnovu rezultata ispitivanja
- 1.1.3.11. Popularizacija ženskog sporta
- 1.1.3.12. Izrada Stručnog uputstva za formiranje sportskih sekcija na nivou škola
- 1.1.3.13. Formiranje sportskih sekcija na nivou škole
- 1.1.3.14. Uspostavljanje sistema praćenja fizičkog razvoja i razvoja motoričkih sposobnosti učenika u osnovnom i srednjem obrazovanju
- 1.1.3.15. Razvijanje nove funkcionalne baterije testova za potrebe ispitivanja profesionalnih interesovanja učenika i obučavanje stručnih saradnika da ih koriste*

69 Pod nasiljem se podrazumevaju svi oblici nasilja, uključujući i rodno zasnovano nasilje.

70 Podrazumeva se da će u etičkom odboru biti zastupljeni predstavnici različitih interesnih grupa i da će se poštovati princip jednake zastupljenosti oba pola.

POSEBNI CILJ 1.2. UNAPREĐEN SISTEM ZA OSIGURANJE KVALITETA U DOUNIVERZITETSKOM OBRAZOVANJU I VASPITANJU

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelji ishoda):

- Procenat škola koje primenjuju dijagnostičko ocenjivanje (inicijalno testiranje)
- Srbija kontinuirano učestvuje u međunarodnim ispitivanjima procene učeničkih postignuća (PISA, PIRLS, TIMSS)
- Procenat škola koje dobijaju najniže ocene na standardu - Vrednovanje koje je u funkciji učenja
- Uspostavljen sistem praćenja i vrednovanja Nacionalnog modela dualnog obrazovanja
- Revidiran i sproveden završni ispit na kraju osnovnog obrazovanja i vaspitanja na način da se njime meri širi spektar kompetencija, nivoa i postignuća učenika
- Uspostavljene osnove za novi sistem nacionalnih testiranja

- Unapređen okvir za osiguranje kvaliteta u neformalnom obrazovanju
- Razvijena Metodologija za praćenje efekata primene novih kvalifikacija na zapošljavanje i celoživotno učenje na osnovu podataka iz profila sektora (podaci o kretanju učenika na tržištu rada i nastavku obrazovanja)

Mera 1.2.1. Unapređivanje sistema samovrednovanja i spoljašnjeg vrednovanja rada ustanova

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj javno dostupnih materijala koji podržavaju samovrednovanje i spoljašnje vrednovanje obrazovno-vaspitnih ustanova
- Procenat izveštaja koji pokazuju da se samovrednovanje obrazovno-vaspitnih ustanova sprovodi u skladu sa propisima i utvrđenim metodološkim zahtevima
- Procenat prosvetnih savetnika obuhvaćenih najmanje jednom obukom/savetovanjem na nivou godine za osiguranje kvaliteta samovrednovanja
- Procenat unapređenih akcionih planova za razvoj ustanove nakon postupanja savetnika - spoljnih saradnika
- Broj dokumenata javne politike iz oblasti obrazovanja koji su doneti na osnovu rezultata samovrednovanja i spoljašnjeg vrednovanja obrazovno-vaspitnih ustanova
- Razvoj standarda i procedura za samovrednovanje i spoljašnje vrednovanje rada JPOA
- Broj izveštaja u eksternom vrednovanju rada JPOA
- Broj obuka namenjenih unapređivanju kapaciteta Agencije za kvalifikacije za primenu standarda za samovrednovanje i spoljašnje vrednovanje JPOA

AKTIVNOSTI

- 1.2.1.1. Razvoj materijala za podršku primene samovrednovanja i spoljašnjeg vrednovanja rada ustanova
- 1.2.1.2. Organizacija i realizacija kontinuiranog stručnog usavršavanja prosvetnih savetnika za vrednovanje rada ustanova i pružanje stručne podrške ustanovama u oblasti samovrednovanja
- 1.2.1.3. Sprovođenje praćenja i evaluacije primene postojećih standarda kvaliteta rada ustanova
- 1.2.1.4. Priprema i prezentovanje godišnjih i ciklusnih izveštaja o rezultatima spoljašnjeg vrednovanja koji sadrže podatke na nivou standarda i pokazatelja kvaliteta
- 1.2.1.5. Analiza rezultata spoljašnjeg vrednovanja u okviru rada NPS, nadležnih sektora MPNTR, ZUOV i ZVKOV i predlaganje mera za intervenciju
- 1.2.1.6. Unapređivanje normativnog okvira za razvoj neformalnog obrazovanja odraslih

- 1.2.1.7. Razvoj metodologije za praćenje efekata primene kvalifikacija na zapošljavanje i celoživotno učenje
- 1.2.1.8. Razvoj standarda i procedura za samovrednovanje i spoljašnje vrednovanje rada JPOA
- 1.2.1.9. Izrada izveštajao samovrednovanju i eksternom vrednovanju rada JPOA
- 1.2.1.10. Unapređivanje kapaciteta Agencije za kvalifikacije za primenu standarda za samovrednovanje i spoljašnje vrednovanje JPOA kroz razvoj i ostvarivanje relevantnih obuka
- 1.2.1.11. Praćenje efekata primene kvalifikacija na zapošljavanje i celoživotno učenje
- 1.2.1.12. Unapređivanje okvira osiguranja kvaliteta u obrazovanju odraslih
- 1.2.1.13. Formiranje baza stručnjaka za primenu sistema NOKS-a
- 1.2.1.14. Unapređivanje standarda i sistema za odobravanje statusa JPOA
- 1.2.1.15. Unapređivanje kapaciteta Agencije za kvalifikacije za primenu standarda za odobravanje statusa JPOA
- 1.2.1.16. Razmatranje mogućnosti da se okvir standarda kvaliteta obogati standardima specifičnim za škole za obrazovanje učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom

Mera 1.2.2. Unapređivanje sistema i procesa za praćenje napredovanja učenika

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Izrađen koncept Centra za nacionalne ispite
- Procenat škola kojima je pružena podrška u primeni dijagnostičkog ocenjivanja (inicijalno testiranje)
- Broj obučениh predstavnika OVU u oblasti razvoja testova, diferencijacije nastave i formativnog ocenjivanja
- Obezbeđeno kontinuirano učešće Srbije u međunarodnim ispitivanjima procene učeničkih postignuća (PISA, PIRLS, TIMSS)
- Inovirana metodologija završnog ispita na kraju osnovne škole
- Broj obučениh pisaca zadataka za sastavljanje ispitnih pitanja i ocenjivanje zadataka
- Razvijen i objavljen Program nacionalnih testiranja

AKTIVNOSTI

- 1.2.2.1. Izrada koncepta Centra za nacionalne ispite
- 1.2.2.2. Izrada koncepta ocenjivanja koji postavlja učenje u centar evaluativnih aktivnosti nastavnika

- 1.2.2.3. Razvoj instrumenata za realizaciju formativnog ocenjivanja i inicijalnih testova za ispitivanje učeničkih obrazovnih postignuća u osnovnom i srednjem obrazovanju i vaspitanju
- 1.2.2.4. Obučavanje nastavnika u oblasti razvoja testova, diferencijacije nastave i formativnog ocenjivanja
- 1.2.2.5. Kontinuirano vršenje procene kvaliteta rada nastavnika u oblasti nastave i učenja
- 1.2.2.6. Pružanje podrške školama u primeni dijagnostičkog ocenjivanja (inicijalno testiranje)
- 1.2.2.7. Uspostavljanje sistema državne mature (pilotiranje)
- 1.2.2.8. Obezbeđivanje kontinuiranog učešća Srbije u međunarodnim ispitivanjima procene učeničkih postignuća (PISA, PIRLS, TIMSS), i izveštavanje o rezultatima
- 1.2.2.9. Analiza postojeće metodologije sprovođenja završnog ispita na kraju osnovnog obrazovanja i vaspitanja i revizija metodologije
- 1.2.2.10. Unapređenje kapaciteta pisaca zadataka za sastavljanje ispitnih pitanja i ocenjivanje zadataka
- 1.2.2.11. Realizacija završnog ispita u skladu sa novom metodologijom
- 1.2.2.12. Obrada podataka i izveštavanje o rezultatima završnog ispita u skladu sa novom metodologijom
- 1.2.2.13. Razvijanje metodologije sprovođenja nacionalnih testiranja
- 1.2.2.14. Utvrđivanje ciljeva nacionalnih testiranja, nastavnih predmeta i izbor obrazovnih standarda i ishoda koji će biti testirani

Mera 1.2.3. Razvoj, uspostavljanje i primena okvira za praćenje i vrednovanje novih programa nastave i učenja

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj sumarnih izveštaja o vrednovanju sprovođenja i efekata novih programa nastave i učenja u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju
- Broj škola u kojima je ostvareno praćenje i vrednovanje Nacionalnog modela dualnog obrazovanja

AKTIVNOSTI

- 1.2.3.1. Kreiranje metodološkog okvira za praćenje i vrednovanje sprovođenja i efekata novih programa nastave i učenja u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju
- 1.2.3.2. Kontinuirano prikupljanje podataka o primeni i efektima novih programa nastave i učenja u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju
- 1.2.3.3. Analiziranje podataka i pisanje izveštaja o primeni i efektima novih programa nastave i učenja u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju

- 1.2.3.4. Razvoj i uspostavljanje sistema za praćenje i vrednovanje Nacionalnog modela dualnog obrazovanja

POSEBNI CILJ 1.3. USPOSTAVLJENI TEMELJI ZA RAZVOJ DIGITALNOG OBRAZOVANJA NA DOUNIVERZITETSKOM NIVOU

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelji ishoda):

- Procenat škola koje ispunjavaju neophodne uslove za realizaciju hibridnog (mešovito) i onlajn obrazovanja
- Procenat OVU koje unapređuju digitalne kapacitete na osnovu rezultata samovrednovanja
- Uspostavljen i stavljen u funkciju Jedinstven informacioni sistem prosvete
- Uspostavljene državna onlajn osnovna škola i državna onlajn gimnazija
- Razvoj digitalnog obrazovanja se kontinuirano prati

Mera 1.3.1. Razvoj digitalnog obrazovanja

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Revidiran Okvir digitalnih kompetencija nastavnika
- Usvojen Okvir digitalnih kompetencija vaspitača
- Procenat zaposlenih u školama koji su prošli obuke za primenu inovativnih pedagoških pristupa koji integrišu IKT u obrazovni proces, zasnovanih na Okviru digitalnih kompetencija nastavnika
- Procenat škola koje primenjuju "selfi" instrument u procesu samovrednovanja digitalnih kapaciteta obrazovne ustanove
- Procenat škola koje imaju definisan digitalni segment Razvojnog plana ustanove
- Skup indikatora za dugoročno praćenje razvoja digitalnog obrazovanja
- Formirano Koordinaciono telo za realizaciju obrazovanja na daljinu u slučaju kada je obustavljen neposredni rad sa učenicima
- Objavljen Okvir za procenu kapaciteta osnovnih i srednjih škola za organizovanje obrazovanja na daljinu u slučaju kada je obustavljen neposredni rad sa učenicima
- Funkcionalan agregator repozitorijuma otvorenih obrazovnih resursa
- Osnovana državna onlajn osnovna škola
- Osnovana državna onlajn gimnazija

AKTIVNOSTI

- 1.3.1.1. Izrada Okvira za procenu kapaciteta osnovnih i srednjih škola za organizovanje obrazovanja na daljinu u slučaju kada je obustavljen neposredni rad sa učenicima⁷¹
- 1.3.1.2. Formiranje Koordinacionog tela za realizaciju obrazovanja na daljinu u slučaju kada je obustavljen neposredni rad sa učenicima
- 1.3.1.3. Razvoj agregatora repozitorijuma otvorenih obrazovnih resursa
- 1.3.1.4. Jačanje kapaciteta škola za organizaciju nastave u skladu sa Okvirom za procenu kapaciteta osnovnih i srednjih škola za organizovanje obrazovanja na daljinu u slučaju kada je obustavljen neposredni rad sa učenicima (organizacija onlajn i hibridne nastave)
- 1.3.1.5. Podrška školama u realizaciji nastave na daljinu
- 1.3.1.6. Revidiranje postojećeg Okvira digitalnih kompetencija - nastavnik za digitalno doba
- 1.3.1.7. Razvoj Okvira digitalnih kompetencija vaspitača
- 1.3.1.8. Onlajn obuke za primenu inovativnih pedagoških pristupa koji integrišu IKT u obrazovni proces, zasnovanih na Okviru digitalnih kompetencija nastavnika
- 1.3.1.9. Sprovođenje 3 nacionalne onlajn obuke (po jednu godišnje) za primenu "selfi" instrumenta u procesu samovrednovanja digitalnog kapaciteta obrazovno-vaspitne ustanove
- 1.3.1.10. Sprovođenje 3 nacionalne onlajn obuke (po jednu godišnje) za jačanje kapaciteta škola za izradu digitalnog segmenta Razvojnog plana obrazovno-vaspitne ustanove
- 1.3.1.11. Definisane seta indikatora za dugoročno praćenje razvoja digitalnog obrazovanja
- 1.3.1.12. Uspostavljanje državne onlajn osnovne škole
- 1.3.1.13. Uspostavljanje državne onlajn gimnazije

Mera 1.3.2. Uspostavljanje Jedinstvenog informacionog sistema prosvete (JISP) i korišćenje podataka u donošenju odluka o obrazovanju

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- U potpunosti uspostavljen Jedinstveni informacioni sistem prosvete (JISP)
- Jedinstveni informacioni sistem prosvete (JISP) je popunjen podacima

AKTIVNOSTI

- 1.3.2.1. Uspostavljanje i održavanje Jedinstvenog informacionog sistema prosvete
- 1.3.2.2. Unos podataka u Jedinstveni informacioni sistem prosvete
- 1.3.2.3. Uspostavljanje Grupe za analitiku u MPTNR

- 1.3.2.4. Osnaživanje kapaciteta zaposlenih u institucijama i telima u sektoru obrazovanja za istraživanja i kreiranje javnih politika zasnovanih na podacima
- 1.3.2.5. Uspostavljanje i održavanje novih funkcionalnosti JISP-a
- 1.3.2.6. Razvoj profila sektora kao analitičke osnove za odlučivanje o sistemu kvalifikacija za sve nivoe NOKS

71 Definisane minimalnih neophodnih uslova koje ustanova treba da ostvaruje kako bi realizovala kvalitetno obrazovanje na daljinu (npr. broj računara po nastavniku, internet, razvijen plan za podršku učenicima koji nemaju uslove itd.).

POSEBNI CILJ 1.4. UNAPREĐENI DOSTUPNOST, PRAVEDNOST I OTVORENOST DOUNIVERZITETSKOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelji ishoda):

- Razvijen sistem prikupljanja podataka i praćenja sprovođenja inkluzivnog obrazovanja
- Procenat osnovnih škola koje na spoljašnjem vrednovanju ostvaruju ocene 3 i 4 u oblasti kvaliteta Podrška učenicima
- Procenat osnovnih škola koje na spoljašnjem vrednovanju ostvaruju ocene 3 i 4 u oblasti kvaliteta Etos
- Procenat srednjih škola koje na spoljašnjem vrednovanju ostvaruju ocene 3 i 4 u oblasti kvaliteta Podrška učenicima
- Procenat srednjih škola koje na spoljašnjem vrednovanju ostvaruju ocene 3 i 4 u oblasti kvaliteta Etos
- Broj škola i predškolskih ustanova sa pedagoškim asistentom
- Broj škola koje primenjuju sistem za identifikaciju učenika pod rizikom od osipanja i pružanje podrške učenicima
- Procenat odraslih polaznika koji se osipaju iz sistema funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih
- Broj uspostavljenih funkcionalnih resurs centara za dodatnu podršku deci, učenicima, roditeljima i zaposlenima u obrazovno-vaspitnim ustanovama
- Procenat obrazovno-vaspitnih ustanova kojima je pružena podrška od strane resurs centara
- Broj zaposlenih u obrazovanju i vaspitanju koji su unapredili kompetencije za rad u inkluzivnom okruženju
- Procenat učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom obuhvaćenih redovnim osnovnim obrazovanjem
- Procenat učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom obuhvaćenih redovnim srednjim obrazovanjem

Mera 1.4.1. Uspostavljanje novih i unapređivanje postojećih mehanizama podrške obrazovno-vaspitnim ustanovama u ostvarivanju otvorenosti, pravednosti i dostupnosti

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Revidirana i institucionalizovana metodologija za praćenje inkluzivnog obrazovanja
- Obezbeđeni održivi institucionalni kapaciteti za koordinaciju i praćenje razvoja inkluzivnog obrazovanja na nacionalnom i lokalnom nivou
- Broj pedagoških asistenata u PU i školama
- Broj akreditovanih obuka namenjenih podizanju osetljivosti i kompetentnosti nastavnika i stručnih saradnika u školama za prepoznavanje učenika izuzetnih sposobnosti u okviru redovne nastave i redovnih školskih aktivnosti
- Broj nastavnika i stručnih saradnika koji su pohađali obuke namenjene podizanju osetljivosti i kompetentnosti za prepoznavanje učenika izuzetnih sposobnosti u okviru redovne nastave i redovnih školskih aktivnosti
- Broj uspostavljenih model - ustanova sa dobrom praksom u radu sa učenicima izuzetnih sposobnosti
- Broj zaposlenih u obrazovanju koji su unapredili kompetencije u oblasti inkluzivne pedagogije i inkluzivne prakse
- Uspostavljena baza podataka o sveukupnoj ponudi aktivnosti i raspoloživim mogućnostima materijalne podrške učenicima i studentima izuzetnih sposobnosti, sa podacima razvrstanim prema polu, relevantnim socio-demografskim karakteristikama, uključujući i podatke o predstavnicima osetljivih društvenih grupa
- Izrađen pravni okvir za uspostavljanje i rad resurs centara
- Uspostavljeni resurs centri i opremljeni odgovarajućom asistivnom tehnologijom
- Sprovedena komunikaciona kampanja o važnosti inkluzivnog obrazovanja
- Broj akreditovanih obuka namenjenih podizanju osetljivosti i kompetentnosti nastavnika i stručnih saradnika u školama za prepoznavanje i pružanje dodatne podrške učenicima sa invaliditetom i smetnjama u razvoju u okviru redovne nastave i redovnih školskih aktivnosti
- Broj obučeni pedagoških asistenata sa znanjem srpskog znakovnog jezika
- Broj obučeni pedagoških asistenata sa znanjem Brajevog pisma
- Broj dece kojima je pružena podrška u vidu pedagoškog asistenta sa znanjem srpskog znakovnog jezika
- Broj dece kojima je pružena podrška u vidu pedagoškog asistenta sa znanjem Brajevog pisma
- Unapređen zakonski i podzakonski okvir koji se odnosi na obrazovno-vaspitni sistem odredbama o primeni osnovnih principa Konvencije koji nedostaju, po uzoru na to kako je to urađeno sa principom nediskriminacije (član 110. ZOSOV)

AKTIVNOSTI

- 1.4.1.1. Razvijanje i jačanje mreže pedagoških asistenata u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama prema analizi potreba, u odnosu na broj dece i učenika kojima je potrebna dodatna podrška
- 1.4.1.2. Uvođenje obaveze primene sistema za identifikaciju učenika pod rizikom od osipanja uključujući analizu uzroka i podatke razvrstane prema polu, relevantnim socio-demografskim karakteristikama i podacima o predstavnicima osetljivih društvenih grupa
- 1.4.1.3. Unapređivanje kompetencija nastavnika za prepoznavanje učenika pod rizikom od osipanja i za pružanje podrške ovim učenicima uključujući smanjenje stereotipa, predrasuda i diskriminacije, rodno osetljiva i znanja o specifičnosti osetljivih društvenih grupa
- 1.4.1.4. Uspostavljanje procedura saradnje između ŠU i škola zarad praćenja učenika čije porodice učestvuju u internim sezonskim migracijama i uspostavljanje procedura za obezbeđivanje školovanja u privremenom boravku učenika u drugoj sredini
- 1.4.1.5. Rad na razvijanju novih kriterijuma dodele stipendija koji ponderišu socio-ekonomski status, manje zastupljen pol, pripadnost osetljivim društvenim grupama većim koeficijentom, kada je to relevantno, u odnosu na kriterijum postignuća (izmene i dopune zakona o učeničkom i studentskom standardu i uvođenje posebnih/afirmativnih mera)
- 1.4.1.6. Razvijanje i ostvarivanje obuke namenjene podizanju osetljivosti i kompetentnosti nastavnika i stručnih saradnika u školama za prepoznavanje učenika izuzetnih sposobnosti u okviru redovne nastave i redovnih školskih aktivnosti, bez stereotipa, predrasuda i diskriminacije u odnosu na rodna ili druga lična svojstva uključujući i pripadnost osetljivim društvenim grupama
- 1.4.1.7. Identifikovanje model - ustanova (škola) sa dobrom praksom u radu sa učenicima izuzetnih sposobnosti
- 1.4.1.8. Formiranje baze podataka o ustanovama, organizacijama, društvima, stipendijama, programima i projektima namenjenim učenicima sa izuzetnim sposobnostima, sa podacima razvrstanim prema polu i drugim relevantnim socio-demografskim karakteristikama, uključujući i podatke o osetljivim društvenim grupama
- 1.4.1.9. Sprovođenje aktivnosti za uspostavljanje resurs centara za dodatnu podršku
- 1.4.1.10. Unapređivanje nastavničkih kompetencija i kompetencija andragoških asistenata za prepoznavanje potencijalnih rizika od osipanja polaznika iz programa FOOO i preduzimanje mera za njihovo predunapređivanje
- 1.4.1.11. Izrada studije izvodljivosti sa preporukom optimalnog modela intersektorskog finansiranja inkluzivnog obrazovanja
- 1.4.1.12. Podrška tranziciji u inkluzivno obrazovanje kroz izradu mape puta
- 1.4.1.13. Donošenje pravilnika i osnivanje resurs centara i obezbeđivanje asistivne tehnologije
- 1.4.1.14. Razvoj komunikacione strategije o svim aspektima inkluzivnog obrazovanja, prednostima inkluzivnog obrazovanja za svako dete i značaju saradnje među decom

- 1.4.1.15. Razvoj i ostvarivanje obuke za pedagoške asistente za znakovni jezik i Brajevo pismo
- 1.4.1.16. Unapređivanje zakonskog i podzakonskog okvira koji se odnosi na obrazovno-vaspitni sistem odredbama o primeni osnovnih principa Konvencije koji nedostaju, po uzoru na to kako je to urađeno sa principom nediskriminacije (član 110. ZOSOV)
- 1.4.1.17. Razmatranje potrebe za razvojem posebnih programa nastave i učenja za podršku učenicima sa smetnjama u razvoju i invaliditetom uz Analizu međunarodne prakse i postojećeg stanja u Republici Srbiji

Mera 1.4.2. Unapređivanje i podsticanje interkulturalnosti u obrazovanju

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj obučениh nastavnika za realizaciju programa Srpski kao strani jezik
- Broj obučениh nastavnika koji predaju izborni program Romski jezik sa elementima nacionalne kulture
- Broj akreditovanih programa obuke za škole usmerenih na interkulturalno obrazovanje koje uključuje održivi razvoj i demokratsku kulturu
- Broj obučениh predstavnika OVU za interkulturalno obrazovanje koje uključuje održivi razvoj i demokratsku kulturu

AKTIVNOSTI

- 1.4.2.1. Održavanje portala za nastavnike namenjenog ostvarivanju programa Srpski kao strani jezik
- 1.4.2.2. Obučavanje nastavnika koji predaju izborni program Romski jezik sa elementima nacionalne kulture
- 1.4.2.3. Razvijanje programa obuke i ostvarivanje obuka za predstavnika OVU usmerenih na interkulturalno obrazovanje koje uključuje održivi razvoj i demokratsku kulturu

POSEBNI CILJ 1.5. UNAPREĐEN KVALITET INICIJALNOG OBRAZOVANJA NASTAVNIKA I VASPITAČA

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelji ishoda):

- Broj akreditovanih studijskih programa za obrazovanje nastavnika i vaspitača prema revidiranim standardima za ocenu kvaliteta studijskih programa
- Broj pripravnika koji su završili period pripravnštva na osnovu nove koncepcije uvođenja u posao i uz podršku obučениh mentora

Mera 1.5.1. Unapređivanje kvaliteta studijskih programa za inicijalno obrazovanje nastavnika i vaspitača

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Razvijeni standardi kvalifikacija za kvalifikacije učitelja, nastavnika predmetne nastave i vaspitača na nacionalnom nivou
- Revidirani standardi za akreditaciju studijskih programa koji se odnose na obrazovanje nastavnika i vaspitača su usvojeni
- Broj obučenih recenzenata za primenu revidiranih standarda za akreditaciju studijskih programa koji se odnose na obrazovanje nastavnika i vaspitača
- Broj nastavnika u visokom obrazovanju koji su učestvovali u aktivnostima profesionalnog razvoja iz oblasti nauka o obrazovanju
- Broj nastavnika i vaspitača koji su pohađali obuke za mentorisanje studenata tokom prakse u OVU
- Dostupan repozitorijum sa korisnim materijalima za studentsku praksu u školama i predškolskim ustanovama
- Povećan broj studenata u oblastima u kojima je zabeležen nedovoljan broj nastavnika koji se upisuju na programe inicijalnog obrazovanja nastavnika
- Povećan broj studenata koji se upisuju na programe inicijalnog obrazovanja nastavnika i vaspitača koji su motivisani za profesiju nastavnik i vaspitač

AKTIVNOSTI

- 1.5.1.1. Razvijanje standarda kvalifikacija za kvalifikacije učitelj, nastavnik predmetne nastave i vaspitač na nacionalnom nivou
- 1.5.1.2. Revizija i usklađivanje standarda za akreditaciju studijskih programa za obrazovanje nastavnika i vaspitača sa nacionalnim standardima kvalifikacija za kvalifikacije učitelj, nastavnik predmetne nastave i vaspitač
- 1.5.1.3. Priprema recenzenata i VŠU za primenu novih standarda za akreditaciju studijskih programa za obrazovanje nastavnika i vaspitača
- 1.5.1.4. Informisanje VŠU o revidiranim standardima za akreditaciju studijskih programa za obrazovanje nastavnika i vaspitača i podrška procesa samovrednovanja programa inicijalnog obrazovanja nastavnika i vaspitača
- 1.5.1.5. Analiza usklađenosti aktuelnih programa za inicijalno obrazovanje nastavnika i vaspitača sa revidiranim standardima za akreditaciju studijskih programa
- 1.5.1.6. Analiza potreba sistema obrazovanja i vaspitanja za nastavničkim kadrom i sprovođenje dokvalifikacije na matičnim VŠU
- 1.5.1.7. Uspostavljanje sistema praćenja svršenih studenata koji imaju uslove za nastavničko zvanje
- 1.5.1.8. Razvoj i promocija aktivnosti profesionalnog razvoja univerzitetskih nastavnika iz oblasti nauka o obrazovanju i izmena legislative za napredovanje u nastavničkim zvanjima

- 1.5.1.9. Podrška razvoju interdisciplinarnih doktorskih studija metodike nastave
- 1.5.1.10. Razvijanje i sprovođenje programa stručnog usavršavanja nastavnika i vaspitača za ulogu mentora studentima tokom prakse u školama i predškolskim ustanovama
- 1.5.1.11. Uspostavljanje repozitorijuma sa materijalima za praksu u školama i predškolskim ustanovama
- 1.5.1.12. Izrada pravilnika kojim se reguliše rad škola vežbaonica i angažman nastavnika - mentora koji nisu iz škola vežbaonica
- 1.5.1.13. Obezbeđivanje stipendija za studente za upis na programe nastavničkog obrazovanja za predmete/oblasti u kojima je zabeležen nedovoljan broj nastavnika
- 1.5.1.14. Mogućnost ranog zapošljavanja - omogućiti studentima koji su stekli najmanje 180 ESPB iz struke (na osnovu procene matičnih fakulteta) da upišu program za obrazovanje nastavnika (36 ESPB) i da se angažuju u nastavi na određeno vreme i pre završavanja master studija
- 1.5.1.15. Obezbeđivanje nagrada za najbolje master radove u okviru programa za inicijalno obrazovanje nastavnika i vaspitača
- 1.5.1.16. Sprovođenje aktivnosti za popularizaciju studijskih programa za obrazovanje deficitarnih struka nastavnika
- 1.5.1.17. Pokretanje dijaloga MPNTR i VŠU koje ostvaruju programe inicijalnog obrazovanja nastavnika na jezicima nacionalnih manjina o nivou poznavanja srpskog jezika
- 1.5.1.18. Razvijanje i integracija standarda za akreditaciju studijskih programa za obrazovanje nastavnika i vaspitača koji se odnose na postojanje sadržaja o ljudskim pravima, pravima deteta, rodnoj ravnopravnosti, nediskriminaciji i inkluzivnom obrazovanju studijskim programima

Mera 1.5.2. Unapređivanje koncepcije pripravnštva i uvođenja u posao nastavnika i vaspitača

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj akreditovanih obuka za mentore koje su u skladu sa novim konceptom uvođenja u posao
- Broj obuka za mentore u skladu sa novim konceptom uvođenja u posao
- Procenat škola koje su obučile mentore u skladu sa novim konceptom uvođenja u posao
- Procenat PU koje su obučile mentore u skladu sa novim konceptom uvođenja u posao

AKTIVNOSTI

- 1.5.2.1. Rekonceptualizacija programa uvođenja u posao i ispita za dozvolu za rad nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika
- 1.5.2.2. Razvijanje i sprovođenje obuke za mentore koja je u skladu sa novim konceptom uvođenja u posao nastavnika i vaspitača

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelji ishoda):

- Objavljen Katalog stalnog stručnog usavršavanja usklađen sa novim konceptom usavršavanja zaposlenih u obrazovanju
- Procenat obrazovno-vaspitnih ustanova koje primenjuju horizontalno učenje
- Broj zaposlenih u obrazovno-vaspitnim ustanovama koji su napredovali u viša zvanja

Mera 1.6.1. Unapređivanje sistema stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika i razvoj sistema napredovanja u zvanjima zaposlenih u obrazovanju i vaspitanju

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Izrađen novi koncept sistema stalnog stručnog usavršavanja
- Izrađen novi sistem napredovanja u zvanjima zaposlenih u obrazovanju i vaspitanju
- Izrađene smernice za primenu sistema horizontalnog učenja
- Revidirani preduslovi, sadržaji, način sprovođenja, minimalni zahtevi i sistem vrednovanja prilikom polaganja ispita za dozvolu za rad nastavnika, stručnih saradnika i vaspitača - Novi pravilnik o dozvoli za rad nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika

AKTIVNOSTI

- 1.6.1.1. Unapređivanje procedura, mehanizama, kriterijuma i instrumenata procene u okviru akreditacije programa stalnog stručnog usavršavanja zaposlenih u obrazovanju i vaspitanju s ciljem osiguranja kvaliteta ponude programa stručnog usavršavanja
- 1.6.1.2. Izrada novog koncepta sistema stalnog stručnog usavršavanja i donošenje novog Pravilnika o standardima kompetencija za profesiju nastavnika i njihovog profesionalnog razvoja
- 1.6.1.3. Razvoj smernice za primenu sistema horizontalnog učenja
- 1.6.1.4. Izrada novog sistema napredovanja u zvanjima zaposlenih u obrazovanju i vaspitanju
- 1.6.1.5. Revidiranje preduslova, sadržaja, načina sprovođenja, minimalnih zahteva i sistema vrednovanja prilikom polaganja ispita za dozvolu za rad nastavnika, stručnih saradnika i vaspitača - rad na izradi novog pravilnika o dozvoli za rad nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika

Mera 1.6.2. Razvoj sistema stalnog stručnog usavršavanja direktora i sekretara ustanova

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj programa stručnog usavršavanja za direktore ustanova

- Broj programa stručnog usavršavanja za sekretare ustanova
- Broj programa stručnog usavršavanja za direktora i sekretara ustanove (samoprovera ispunjenosti zahteva iz kontrolne liste/samoprocena rizika - posebno iskazan procenjen kritičan i visok rizik nadziranog subjekta, u redovnom nadzoru u skladu sa odredbama zakona kojim je uređen inspeksijski nadzor, član 14)
- Broj obučениh direktora i sekretara

AKTIVNOSTI

- 1.6.2.1. Priprema obuke za sekretare
- 1.6.2.2. Kontinuirano ostvarivanje obuka za direktore i sekretare
- 1.6.2.3. Kontinuirano ostvarivanje obuka za direktore i sekretara ustanova (samoprovera ispunjenosti zahteva iz kontrolne liste/samoprocena rizika - posebno iskazan procenjen kritičan i visok rizik nadziranog subjekta, u redovnom nadzoru u skladu sa odredbama zakona kojim je uređen inspeksijski nadzor, član 14)

POSEBNI CILJ 1.7. UNAPREĐEN ODNOS PREMA SRPSKOM JEZIKU I KNJIŽEVNOSTI KAO OSNOVNIM ELEMENTIMA NACIONALNOG I KULTURNOG IDENTITETA I UNAPREĐIVANJE ŠKOLOVANJA NA SRPSKOM JEZIKU U DIJASPORI I REGIONU

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelji ishoda):

- Broj sprovedenih aktivnosti negovanja srpskog jezika i književnosti na nacionalnom nivou
- Procenat časova u dopunskim školama koji su u oblasti kvaliteta Nastave i učenja vrednovani ocenama 3 i 4
- Standardizovan srpski znakovni jezik

Mera 1.7.1. Uspostavljanje mehanizama saradnje i pružanje podrške negovanju srpskog jezika i književnosti

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj aktivnosti intersektorskog i međuinstitucionalnog tela u oblasti negovanja srpskog jezika i književnosti
- Broj promotivnih aktivnosti koje su realizovale obrazovno-vaspitne ustanove sa ciljem promovisanja standardizovanog srpskog jezika
- Broj aktivnosti intersektorskog i međuinstitucionalnog tela u oblasti negovanja srpskog jezika i književnosti

AKTIVNOSTI

- 1.7.1.1. Uspostavljanje intersektorske i međuinstitucionalne saradnje povodom negovanja srpskog jezika i književnosti kroz zajedničko telo

- 1.7.1.2. Pružanje podrške uspostavljenoj intersektorskoj i međuinstitucionalnoj saradnji/zajedničkom telu kroz doprinos izradi i realizaciji zajedničkog plana za: unapređivanje jezičkih kompetencija učenika i studenata, unapređivanje jezičkih kompetencija stanovništva kroz aktivnosti neformalnog obrazovanja i negovanje pozitivnog stava prema srpskom jeziku i književnosti
- 1.7.1.3. Izrada analize statusa srpskog jezika i književnosti na svim nivoima obrazovanja, uključujući i visokoškolske ustanove, kao i kompetencija učenika/studenata i njihovih nastavnika
- 1.7.1.4. Pružanje podrške OVU u radu na promovisanju standardizovanog srpskog jezika
- 1.7.1.5. Istraživanje srpskog znakovnog jezika
- 1.7.1.6. Rad na standardizaciji srpskog znakovnog jezika

Mera 1.7.2. Unapređivanje kvaliteta obrazovno-vaspitanog rada na srpskom jeziku u inostranstvu

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj akreditovanih programa stručnog usavršavanja za nastavnike koji ostvaruju obrazovno-vaspitan rad na srpskom jeziku u inostranstvu
- Obuhvat stručnim usavršavanjem nastavnika koji realizuju rad na srpskom jeziku u inostranstvu
- Procenat nastavnika koji ostvaruju obrazovno-vaspitan rad na srpskom jeziku u inostranstvu koji su dobili paket odabranih publikacija za potrebe realizacije dopunske nastave
- Procenat nastavnika koji ostvaruju obrazovno-vaspitan rad na srpskom jeziku u inostranstvu koji su dobili dodatni paket udžbenika i druge literature
- Broj organizovanih edukativnih poseta učenika dopunskih škola Srbiji
- Broj podržanih postojećih lektora srpskog jezika u inostranstvu
- Broj novih lektora srpskog jezika u inostranstvu

AKTIVNOSTI

- 1.7.2.1. Uspostavljanje sistema za praćenje i vrednovanje kvaliteta obrazovno-vaspitanog rada na srpskom jeziku u inostranstvu
- 1.7.2.2. Razvijanje i ostvarivanje programa stručnog usavršavanja nastavnika koji se upućuju radiostvarivanja obrazovno-vaspitanog rada na srpskom jeziku u inostranstvu (težište na razvoju metodičko-didaktičkih kompetencija za rad u kombinovanom odeljenju, za primenu tematske i projektne nastave kao i za primenu individualizovanog pristupa)
- 1.7.2.3. Nabavka udžbenika i druge literature za nastavnike za potrebe organizacije obrazovno-vaspitanog rada na srpskom jeziku u inostranstvu
- 1.7.2.4. Izrada objedinjenog udžbenika za sva tri predmeta: Srpski jezik, Moja otadžbina Srbija, Osnovi kulture srpskog naroda

- 1.7.2.5. Pružanje podrške angažovanim nastavnicima u procesu pripreme za odlazak u inostranstvo i revidiranje Sporazuma između MPNTR-a i MSP-a u skladu sa ciljevima obrazovanja i vaspitanja i aktuelnim potrebama
- 1.7.2.6. Medijska promocija obrazovno-vaspitnog rada u inostranstvu
- 1.7.2.7. Realizacija aktivnosti u cilju jačanja veza sa maticom i osnaživanja funkcionalne upotrebe srpskog jezika (formiranje "bratskih škola", poseta obrazovno-naučnim centrima i kulturno-istorijskim spomenicima)
- 1.7.2.8. Obezbeđivanje finansijskih sredstava i unapređivanje zakonodavnog okvira za rad lektora srpskog jezika u inostranstvu

POSEBNI CILJ 1.8. UNAPREĐENI USLOVI ZA CELOŽIVOTNO UČENJE

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelji ishoda):

- Broj sprovedenih postupaka priznavanja prethodnog učenja kod JPOA
- Broj programa koje nude JPOA
- Broj odobrenih projekata Erasmus+ u kojima učestvuje Republika Srbija

Mera 1.8.1 Razvoj sistema priznavanja prethodnog učenja, transparentnosti i uporedivosti sistema kvalifikacija

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj obučenih predstavnika ZUOV-a
- Broj obučenih timova za PPU kod JPOA
- Broj JPOA koji imaju odobrenje za PPU
- Broj sprovedenih promotivnih aktivnosti
- Broj kvalifikacija i programa neformalnog obrazovanja unetih u Registar NOKS

AKTIVNOSTI

- 1.8.1.1. Razvoj procedura, metoda i instrumenata koji se koriste u postupku PPU
- 1.8.1.2. Obučavanje kadra uključenog u postupak PPU
- 1.8.1.3. Odobravanje statusa JPOA za PPU
- 1.8.1.4. Analiza mogućnosti pilotiranja postupka PPU u drugim organizacijama sa statusom JPOA
- 1.8.1.5. Promocija koncepta PPU

- 1.8.1.6. Razvoj i ažuriranje Liste kvalifikacija Republike Srbije za sve nivoe NOKS
- 1.8.1.7. Praćenje i kontinuirano unapređivanje sistema osiguranja kvaliteta postupka PPU
- 1.8.1.8. Priprema podataka za Portal NOKS-a i unos u Registar NOKS
- 1.8.1.9. Povezivanje Registra NOKS sa Portalom evropske baze kvalifikacija
- 1.8.1.10. Usklađivanje javnih isprava sa Europasom kao deo procesa povezivanja NOKS sa EOK
- 1.8.1.11. Usklađivanje standarda za akreditaciju studijskih programa u delu koji se odnosi na opis kvalifikacije koje označavaju završetak određenog stepena visokog obrazovanja sa deskriptorima nivoa NOKS

Mera 1.8.2. Podsticanje dijaloga i razvoj socijalnog partnerstva

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj promotivnih aktivnosti sistema NOKS
- Broj poslodavaca uključenih u dualno obrazovanje koji učestvuju u realizaciji programa neformalnog obrazovanja kod JPOA
- Broj novorazvijenih programa obuke u skladu sa standardom kvalifikacije koje nude JPOA
- Broj odobrenih odlazećih mobilnosti učenika i zaposlenih u douniverzitetskom obrazovanju

AKTIVNOSTI

- 1.8.2.1. Promocija sistema NOKS i celoživotnog učenja
- 1.8.2.2. Unapređivanje kapaciteta socijalnih partnera za aktivno učešće u razvoju sistema kvalifikacija
- 1.8.2.3. Unapređivanje saradnje poslodavaca iz sistema dualnog obrazovanja sa JPOA
- 1.8.2.4. Unapređivanje međusektorske saradnje radi usklađivanja glavnih alata za razvoj standarda zanimanja i standarda kvalifikacija
- 1.8.2.5. Unapređivanje kapaciteta JPOA za razvoj novih programa obuke u skladu sa standardom kvalifikacije i njihovo umrežavanje
- 1.8.2.6. Unapređivanje rada sektorskih veća
- 1.8.2.7. Obezbeđivanje uslova za realizaciju učešća u programu Erasmus+ kroz razmenu obrazovnih politika, obuku nastavnika, umrežavanje nastavnika radi razmene iskustava, razmenom učenika, studenata i nastavnog kadra⁷²

Mera 1.8.3. Uspostavljanje regionalnih trening centara

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj uspostavljenih regionalnih trening centara
- Broj obučanih, stručno osposobljenih i prekvalifikovanih i dokvalifikovanih lica u regionalnim trening centrima

AKTIVNOSTI

- 1.8.3.1. Rad na definisanju kriterijuma za osnivanje regionalnih trening centara
- 1.8.3.2. Osnivanje regionalnih trening centara (rekonstrukcija i opremanje)
- 1.8.3.3. Razvoj programa obrazovanja i obuke u skladu sa utvrđenom metodologijom razvoja tih programa na osnovu standarda kvalifikacije
- 1.8.3.4. Razvoj programa obrazovanja i obuke u skladu sa utvrđenom metodologijom razvoja tih programa na osnovu standarda kvalifikacije

72 Ova aktivnost se odnosi na sve nivoe obrazovanja.

POSEBNI CILJ 1.9. UNAPREĐENA INFRASTRUKTURA I MREŽA USTANOVA U DOUNIVERZITETSKOM OBRAZOVANJU I VASPITANJU, VISOKOM OBRAZOVANJU I USTANOVA UČENIČKOG I STUDENTSKOG STANDARDA

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelji ishoda):

- Procenat obrazovno-vaspitnih ustanova i ustanova učeničkog standarda koje zadovoljavaju kriterijume tehničke opremljenosti
- Procenat obrazovno-vaspitnih ustanova, visokoškolskih ustanova i ustanova učeničkog i studentskog standarda koje su pristupačne zaposlenima i učenicima sa invaliditetom u skladu sa Standardima pristupačnosti
- Procenat VŠU i ustanova studentskog standarda koje zadovoljavaju kriterijume prostornih uslova i tehničke opremljenosti

Mera 1.9.1. Unapređivanje infrastrukture obrazovno-vaspitnih ustanova i ustanova učeničkog standarda u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Procenat opremljenih digitalnih učionica
- Procenat osavremenjenih računarskih kabineta
- Broj škola u Republici Srbiji koje imaju stabilan pristup širokopojasnom internetu u svim učionicama
- Broj predškolskih ustanova opremljenih za potrebe realizacije novih Osnova programa PVO
- Broj modernizovanih osnovnih i srednjih škola i objekata učeničkog standarda

- Broj izgrađenih novih objekata učeničkog standarda u okviru projekta "Obrazovanje za socijalnu inkluziju"
- Procenat osnovnih škola u kojima je izgrađeno, adaptirano i realizovano investiciono ulaganje i održavanje fiskulturnih sala i terena
- Procenat osnovnih škola koje su opremljene za razvoj bazičnih sportova
- Broj osnovanih i opremljenih obrazovno-naučnih centara
- Broj pristupačnih obrazovnih ustanova (za decu, učenike, studente i zaposlene sa smetnjama u razvoju i invaliditetom)

AKTIVNOSTI

- 1.9.1.1. Analiza stanja ustanova douniverzitetskog obrazovanja i vaspitanja i izrada predloga za adaptaciju, rekonstrukciju, nadogradnju i izgradnju objekata douniverzitetskog obrazovanja i vaspitanja uračunavajući i analizu da li su u skladu sa Standardima pristupačnosti
- 1.9.1.2. Analiza opremljenosti ustanova douniverzitetskog obrazovanja i vaspitanja i izrada liste neophodne opreme za sve ustanove douniverzitetskog obrazovanja i vaspitanja sa posebnim akcentom na opremanje kabineta za prirodne nauke u gimnazijama
- 1.9.1.3. Nabavka opreme za računarske kabinete i digitalne učionice
- 1.9.1.4. Opremanje škola infrastrukturom za pristup širokopojasnom internetu u svim učionicama
- 1.9.1.5. Analiza postojeće infrastrukture za organizaciju i realizaciju nastave fizičkog i zdravstvenog vaspitanja i izrada predloga i prioriteta za unapređenje infrastrukture za fizičko i zdravstveno vaspitanje
- 1.9.1.6. Izgradnja, adaptacija, investiciono ulaganje i održavanje školskih sportskih objekata u skladu sa Normativima školskog prostora, opreme i nastavnih sredstava u osnovnoj školi
- 1.9.1.7. Profilisanje osnovnih škola u skladu sa bazičnim sportovima (opremanje ustanova za razvoj bazičnih sportova - atletika, gimnastika, borilački sportovi, plivanje)
- 1.9.1.8. Modernizacija infrastrukture (izgradnja, dogradnja, adaptacija, rekonstrukcija i opremanje) osnovnih i srednjih škola
- 1.9.1.9. Modernizacija infrastrukture (izgradnja, dogradnja, adaptacija, rekonstrukcija i opremanje) objekata učeničkog standarda uračunavajući usklađivanje sa Standardima pristupačnosti
- 1.9.1.10. Izgradnja i opremanje predškolskih ustanova i za potrebe realizacije novih Osnova programa PVO
- 1.9.1.11. Uspostavljanje i opremanje obrazovno-naučnih centara

Mera 1.9.2. Dalje unapređivanje mreže ustanova obrazovanja i vaspitanja i organizatora obrazovanja odraslih

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Novi akt o mreži srednjih muzičkih škola
- Novi akt o mreži PU i OŠ
- Novi akt o mreži SŠ
- Broj JPOA
- Broj učenika koji pohađaju nastavu na srpskom jeziku u inostranstvu

AKTIVNOSTI

- 1.9.2.1. Analiza postojeće mreže ustanova obrazovanja i vaspitanja i učeničkih domova i unapređenje akta o mreži PU, OŠ i SŠ
- 1.9.2.2. Analiza prostornih kapaciteta srednjih muzičkih škola
- 1.9.2.3. Širenje mreže škola u kojima se ostvaruje obrazovno-vaspitni rad na srpskom jeziku u inostranstvu
- povećanje broja učenika
- 1.9.2.4. Unapređivanje mreže JPOA

Mera 1.9.3. Unapređivanje infrastrukture ustanova visokog obrazovanja i ustanova studentskog standarda

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj novoizgrađenih objekata visokog obrazovanja
- Broj adaptiranih, dograđenih i rekonstruisanih objekata visokog obrazovanja
- Broj opremljenih objekata visokog obrazovanja
- Broj novoizgrađenih objekata studentskog standarda
- Broj adaptiranih, dograđenih i rekonstruisanih objekata studentskog standarda
- Broj opremljenih objekata studentskog standarda

AKTIVNOSTI

- 1.9.3.1. Analiza stanja ustanova univerzitetskog obrazovanja i izrada predloga za adaptaciju, rekonstrukciju, nadogradnju i izgradnju
- 1.9.3.2. Analiza opremljenosti ustanova univerzitetskog obrazovanja i izrada dokumentacije neophodne opreme
- 1.9.3.3. Izrada studije izvodljivosti, tehničke dokumentacije za izgradnju

- 1.9.3.4. Izrada tehničke dokumentacije za izgradnju objekata studentskih domova
- 1.9.3.5. Izrada tehničke dokumentacije za opremanje objekata

OPŠTI CILJ 2: UNAPREĐENI DOSTUPNOST, KVALITET, RELEVANTNOST I PRAVEDNOST VISOKOG OBRAZOVANJA

Pokazatelji na nivou opšteg cilja (pokazatelj efekta):

- Procenat visokoobrazovanih u populaciji 25-34 godina
- Procenat generacije od 19 do 30 godina obuhvaćene visokim obrazovanjem
- Procenat studenata koji završavaju studije za najviše godinu dana duže nego što je predviđeno studijskim programom
- Procenat studenata koji napušta studije
- Procenat studenata koji po završetku osnovnih studija nastavljaju školovanje na master studijama
- Procenat studenata koji upisuju strukovne studije
- Procenat studenata koji su se zaposlili u struci (najviše tri godine) nakon završetka studija
- Procenat studenata iz osetljivih društvenih grupa koji završavaju osnovne studije
- Procenat studenata iz osetljivih društvenih grupa koji završavaju master studije
- Procenat studenata iz osetljivih društvenih grupa koji završavaju doktorske studije
- Broj dolaznih mobilnosti nastavnika, gostujućih profesora, studenata i istraživača
- Broj odlaznih mobilnosti nastavnika, gostujućih profesora, studenata i istraživača

POSEBNI CILJ 2.1. UNAPREĐENI KVALITET PONUDE, LJUDSKIH RESURSA I ISHODA VISOKOG OBRAZOVANJA

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelji ishoda):

- Uspostavljen OPV
- Procenat zaposlenih na VŠU koji su obuhvaćeni stručnim usavršavanjem na osnovu novog pravilnika
- Procenat zaposlenih stručnjaka koji su ostvarili stručno usavršavanje u inostranstvu
- Procenat stipendija dodeljenih podršci studiranju studenata niskog SES-a (na osnovu novog modela finansiranja)
- Iznos finansijskih sredstava namenjenih podršci studiranju studenata iz osetljivih društvenih grupa*

- Iznos finansijskih sredstava namenjenih podršci studiranju studenata koji pokazuju izuzetne rezultate*
- Iznos finansijskih sredstava namenjenih unapređenju infrastrukture VŠU*
- Iznos finansijskih sredstava namenjenih za naučna i umetnička istraživanja i razvoj*

Mera 2.1.1. Razvoj okvira za praćenje i vrednovanje (OPV) kvaliteta visokog obrazovanja ("indikatora kvaliteta") i primena dobijenih rezultata u formulaciji politike VO

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Razvijen okvir za praćenje i vrednovanje kvaliteta VO
- Broj izveštaja o pilotiranju OPV
- Broj izveštaja o obukama predstavnika MPNTR za analizu rezultata OPV i kreiranju mera podrške na osnovu dobijenih rezultata
- Broj izveštaja o realizovanim obukama MPNTR namenjenih jačanju kapaciteta VŠU za korišćenje OPV
- Broj godišnjih izveštaja MPNTR o primeni OPV

AKTIVNOSTI

- 2.1.1.1. Izrada analize međunarodne dobre prakse praćenja i vrednovanja kvaliteta VO koja uključuje i pokazatelje za antidiskriminaciju i rodnu ravnopravnost
- 2.1.1.2. Kreiranje logičke matrice kvaliteta VO koja sadrži identifikovane oblasti OPV koje su važne za jačanje uloge VO u razvoju društva i ekonomije
- 2.1.1.3. Definisanje "indikatora kvaliteta" za svaku oblast OPV i željene metodologije koji uključuju antidiskriminacione i pokazatelje za rodnu ravnopravnost
- 2.1.1.4. Analiza postojećih dostupnih podataka, nadležnih institucija koje ih prikupljaju i metodologije koju koriste
- 2.1.1.5. Identifikovanje "indikatora kvaliteta" koji se trenutno ne prate sa predlozima metodologije i nadležnih institucija uključujući pokazatelje o osetljivim društvenim grupama, razvrstane prema polu
- 2.1.1.6. Na osnovu svih prethodnih analiza, razvoj Okvira za praćenje i vrednovanje kvaliteta visokog obrazovanja (OPV)⁷³
- 2.1.1.7. Pilotiranje OPV i razvoj konačnog OPV na osnovu rezultata pilotiranja
- 2.1.1.8. Izrada i usvajanje Pravilnika o OPV VO
- 2.1.1.9. Kreiranje i ostvarivanje 3 obuke namenjene jačanju kapaciteta MPNTR za analizu rezultata OPV i kreiranje mera na osnovu dobijenih rezultata uključujući mere za smanjenje diskriminacije, unapređenje rodne ravnopravnosti i zastupljenosti predstavnika iz osetljivih društvenih grupa

- 2.1.1.10. Pružanje podrške VŠU od strane MPNTR kroz šest obuka u univerzitetskim centrima namenjenih jačanju kapaciteta VŠU za prikupljanje podataka u okviru OPV
- 2.1.1.11. Izrada godišnjih izveštaja MPNTR na osnovu primenjenog OPV*
- 2.1.1.12. Unapređivanje obrazovnih politika u oblasti VO na osnovu stanja i potreba prepoznatih u izveštajima OPV*

73 OPV treba svakako da sadrži sledeće oblasti: student u centru obrazovnog procesa, kvalitet nastave i učenja, kompetencije nastavnika i napredovanje, kvalitet i relevantnost studijskih programa, "kvalitet" studenata, modernizacija upravljanja, transparentnost i integritet i druge oblasti važne za osiguranje kvaliteta visokog obrazovanja.

Mera 2.1.2. Razvoj i primena modela finansiranja koji podstiče kvalitet visokog obrazovanja, efikasnost i uspešnost studiranja

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Razvijen model finansiranja u VO koji podstiče kvalitet, efikasnost i uspešnost studiranja i koji, između ostalog, obuhvata pitanja finansiranja studenata niskog SES-a, studenata iz osetljivih društvenih grupa (npr. romskih studenata), finansiranje studenata koji pokazuju izuzetne rezultate, unapređenje infrastrukture VŠU, finansiranje istraživačkog rada u oblasti nauke i umetnosti i rada na inovacijama itd.
- Ostvarene promene Zakona o visokom obrazovanju za oblast finansiranja i razvoj/usklađivanje odgovarajućih podzakonskih akata
- Broj izveštaja o realizovanim obukama MPNTR namenjenih jačanju kapaciteta VŠU za primenu novog modela finansiranja
- Broj VŠU sa unapređenom obrazovnom infrastrukturom kroz novi sistem finansiranja*
- Procenat nastavnika, istraživača i saradnika koji su uključeni u istraživanja na domaćim i međunarodnim projektima kroz novi sistem finansiranja*-

AKTIVNOSTI

- 2.1.2.1. Razvoj modela finansiranja u VO koji podstiče kvalitet, efikasnost i uspešnost studiranja i koji, između ostalog, obuhvata pitanja finansiranja studenata niskog SES-a, finansiranje studenata koji pokazuju izuzetne rezultate, unapređenje infrastrukture VŠU, finansiranje istraživačkog rada u oblasti nauke i umetnosti i rada na inovacijama itd.
- 2.1.2.2. Razvoj informacionog sistema za analizu primene modela finansiranja
- 2.1.2.3. Rad na izmenama i dopunama/promena Zakona o visokom obrazovanju za oblast finansiranja i razvoj/usklađivanje odgovarajućih podzakonskih akata
- 2.1.2.4. Pružanje podrške primeni novog modela finansiranja na nivou VO kroz šest obuka u univerzitetskim centrima namenjenih jačanju kapaciteta VŠU za primenu novog modela finansiranja

- 2.1.2.5. Primena novog modela finansiranja na nivou VO*
- 2.1.2.6. Evaluacija primene novog modela finansiranja na nivou VO*

Mera 2.1.3. Razvoj, uspostavljanje i primena sveobuhvatnih procesa i procedura u vezi sa unapređivanjem ljudskih resursa u VO

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Izrađen novi Pravilnik o Okviru nastavničkih kompetencija u VO
- Izrađen novi Pravilnik o stručnom usavršavanju, izboru u zvanja zaposlenih na VŠU
- Iznos obezbeđenih finansijskih sredstava za usavršavanje nastavnog osoblja u inostranstvu*
- Broj obučenih nastavnika za razvoj i primenu studijskih programa za učenje na daljinu*

AKTIVNOSTI

- 2.1.3.1. Definisanje kvantitativnih i kvalitativnih indikatora za procenu nastavničkih kompetencija na VŠU
- 2.1.3.2. Izrada Okvira nastavničkih kompetencija u VO
- 2.1.3.3. Izrada i usvajanje Pravilnika o Okviru nastavničkih kompetencija u VO
- 2.1.3.4. Kreiranje unapređenog koncepta sistema kontinuiranog profesionalnog usavršavanja nastavnog, administrativnog i tehničkog osoblja na VŠU
- 2.1.3.5. Definisanje kvantitativnih i kvalitativnih indikatora za procenu efekata profesionalnog usavršavanja
- 2.1.3.6. Definisanje kriterijuma i procedura za izbor i napredovanje u zvanja
- 2.1.3.7. Izrada i usvajanje Pravilnik o stručnom usavršavanju, izboru u zvanja zaposlenih na VŠU
- 2.1.3.8. Obezbeđivanje finansijskih sredstava za usavršavanje nastavnog osoblja u inostranstvu*
- 2.1.3.9. Obezbeđivanje sredstava za obuke nastavnika za ostvarivanje studijskih programa za učenje na daljinu*
- 2.1.3.10. Kreiranje Strategije sprečavanje odliva akademski obrazovanih kadrova i povratka u zemlju stručnjaka koji su deo profesionalne karijere proveli u inostranstvu*
- 2.1.3.11. Primena Strategije sprečavanje odliva akademski obrazovanih kadrova i povratka u zemlju stručnjaka koji su deo profesionalne karijere proveli u inostranstvu*

POSEBNI CILJ 2.2. UNAPREĐENA RELEVANTNOST VISOKOG OBRAZOVANJA NA NACIONALNOM I MEĐUNARODNOM NIVOU

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelji ishoda):

- Procenat studenata koji pohađa studijske programe u novim identifikovanim prioritetnim oblastima za tržište rada i razvoj zemlje
- Broj studenata koji pohađaju studijske programe koji se ostvaruju po dualnom modelu
- Broj studenata koji su upisali studijske programe na stranim jezicima (uživo i onlajn)
- Broj studenata koji su upisali konkretan zajednički internacionalni studijski program
- Broj studenata studijskih programa sa međunarodnom akreditacijom
- Izrađen model upravljanja intelektualnom svojinom na VŠU koji će obuhvatiti i komercijalizaciju rezultata

Mera 2.2.1. Podsticanje saradnje VŠU sa poslodavcima, privrednim i javnim sektorom i jačanje preduzetničke komponente visokog obrazovanja

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Urađena Analiza stanja i projekcija i utvrđivanje potreba za određenim stručnim profilima u skladu sa potrebama poslodavaca ali i dugoročnim potrebama razvoja Republike Srbije
- Broj razvijenih ili reformisanih studijskih programa u skladu sa Analizom stanja
- Broj razvijenih podsticajnih programa namenjenih povećanju obuhvata u oblastima koje su u skladu sa potrebama tržišta rada i dugoročnim potrebama razvoja Republike Srbije
- Broj studijskih programa koji se ostvaruju po dualnom modelu
- Procenat studijskih programa koji imaju modul ili sadržaje u vezi sa preduzetništvom
- Izmenjeni standardi akreditacije programa strukovnih studija
- Procenat VŠU koje imaju uspostavljene organizacione jedinice (centre) koje se bave inovacijama i transferom tehnologija*

AKTIVNOSTI

- 2.2.1.1. Analiza stanja i projekcija i utvrđivanje potreba za određenim stručnim profilima u skladu sa potrebama poslodavaca ali i dugoročnim potrebama razvoja Republike Srbije koja služi kao smernica VŠU u razvijanju studijskih programa **74**
- 2.2.1.2. Razvoj ili reformisanje studijskih programa u skladu sa utvrđenim potrebama poslodavaca i potrebama razvoja Republike Srbije
- 2.2.1.3. Razvoj podsticajnih programa **75** studentima da upišu one studijske programe koji su u skladu sa standardima kvalifikacija, odnosno potrebama tržišta rada i dugoročnim potrebama razvoja Republike Srbije
- 2.2.1.4. Razvoj i ostvarivanje promotivnih aktivnosti koje za cilj imaju predstavljanje dobrobiti za poslodavce od uključivanja u Savete poslodavaca na VŠU

- 2.2.1.5. Nastavak podrške razvoju i ostvarivanju studijskih programa po dualnom modelu
- 2.2.1.6. Obezbeđivanje uslova za realizaciju praktične nastave, nabavka i razvoj savremenih didaktičkih sredstava posebno u oblastima novih materijala i tehnologija, informacionih i komunikacionih tehnologija, medicinskih nauka, industrije 4.0, održivog razvoja i ekologije, obnovljivih izvora energije, itd.
- 2.2.1.7. Izrada smernica za razvoj i uključivanje preduzetničkih modula ili sadržaja i sadržaja koji se odnose na intelektualnu svojinu u studijske programe
- 2.2.1.8. Rad na izmenama standarda akreditacije programa strukovnih studija - povećanje udela sati praktične nastave
- 2.2.1.9. Izrada smernica za VŠU za primenu važećih zakona i podzakonskih propisa iz oblasti intelektualne svojine
- 2.2.1.10. Izrada šireg modela upravljanja intelektualnom svojinom na VŠU koji će obuhvatiti i komercijalizaciju rezultata
- 2.2.1.11. Razvoj posle srednjeg obrazovanja na nivou 5 NOKS-a (specijalizacija, majstorsko obrazovanje, kratki ciklusi)*
- 2.2.1.12. Analiza mogućnosti pilotiranja postupka PPU u VO*

74 Aktivnost je komplementarna sa aktivnostima 1.3.2.5. i 1.3.2.6. odnosno, rezultati profila sektora biće korišćeni prilikom realizacije aktivnosti 2.2.1.1.

75 Koncept podsticajnih programa tek treba da bude razvijen ali može uključivati stipendije države i poslodavaca; mogućnost ostvarivanja studentske prakse kod renomiranih domaćih i stranih poslodavaca; obezbeđeno zapošljavanje po završetku studijskog programa itd.

Mera 2.2.2. Podrška internacionalizaciji visokog obrazovanja

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Broj akreditovanih studijskih programa na stranim jezicima na svim nivoima studija
- Broj akreditovanih studijskih programa za učenje na daljinu na stranom jeziku na svim nivoima studija
- Broj akreditovanih zajedničkih internacionalnih studijskih programa na svim nivoima studija
- Broj izveštaja o promotivnim aktivnostima MPNTR o studijskim programima koji su akreditovani za izvođenje na stranom jeziku (sajmovi, katalogi, relevantni internet sajtovi itd.)
- Broj izveštaja o sprovedenim obukama za izvođenja nastave na engleskom jeziku (metodika nastave)
- Broj odobrenih odlaznih Erasmus+ mobilnosti nastavnika, studenata i administrativnog osoblja

AKTIVNOSTI

- 2.2.2.1. Pružanje podrške VŠU u razvoju i akreditaciji studijskih programa na stranim jezicima na svim nivoima studija pre svega kroz reviziju standarda za akreditaciju studijskih programa na stranim jezicima
- 2.2.2.2. Obezbeđivanje finansijskih sredstava za razvoj onlajn najtraženijih studijskih programa na stranom jeziku*
- 2.2.2.3. Razvoj zajedničkih internacionalnih studijskih programa na svim nivoima studija
- 2.2.2.4. Promovisanje studijskih programa koji su akreditovani za izvođenje na stranom jeziku kroz: učestvovanje na regionalnim, onlajn i međunarodnim sajmovima obrazovanja, izradu promotivnih materijala i publikacija, distribuciju materijala kroz mrežu diplomatsko-konzularnih predstavništava, partnerske organizacije koje promovišu Srbiju u inostranstvu, studentske i partnerske organizacije u inostranstvu i evropske mreže, kao i na drugim manifestacijama, Onlajn promovisanje mogućnosti studiranja u Srbiji i studijskih programa na stranom jeziku, ažuriranje informacija na *StudyInSerbia.rs* bazi podataka o akreditovanim ustanovama i studijskim programima, itd.
- 2.2.2.5. Obuke predstavnika VŠU za izvođenja nastave na engleskom jeziku (metodika nastave)
- 2.2.2.6. Uspostavljanje koordinacije i saradnje MPNTR i nadležnih resornih ministarstava/institucija/tela na pojednostavljivanju procedura za strane državljane za studiranje u Republici Srbiji (izdavanje viza, boravišnih dozvola i dozvola za rad, obezbeđivanje jednakog tretmana svih potencijalnih studenata bez obzira na zemlju porekla, pravljenje liste pružalaca usluga zdravstvenog osiguranja po najpovoljnijim uslovima i drugo)
- 2.2.2.7. Razvoj uniformnog/zvaničnog onlajn kursa za učenje srpskog jezika za strane studente*
- 2.2.2.8. Analiza potrebne podrške VŠU za međunarodnu akreditaciju studijskih programa i izrada i primena plana podrške
- 2.2.2.9. Sprovođenje aktivnosti koje vode povećanju vidljivosti domaćih univerziteta u okviru Evropskog prostora visokog obrazovanja (EHEA)

POSEBNI CILJ 2.3. UNAPREĐENI OBUHVAT I PRAVEDNOST VISOKOG OBRAZOVANJA

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelji ishoda):

- Procenat studenata kojima je pružena podrška na osnovu novog Pravilnika o finansijskoj podršci studentima
- Procenat studenata iz osetljivih društvenih grupa (osobe romske nacionalnosti, osobe sa invaliditetom, osobe niskog socio-ekonomskog statusa) koji upisuju studije
- Broj visokoobrazovanih koji učestvuju u kratkim ciklusima na VŠU
- Broj osoba sa završenim četvorogodišnjim obrazovanjem koje učestvuju u kratkim ciklusima obuka na VŠU
- Procenat studenata kojima je pružena podrška u vidu tumača za srpski znakovni jezik

Mera 2.3.1. Unapređenje dostupnosti i podrška uspešnosti studiranja

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Izmenjen i dopunjen Zakon o učenikom i studentskom standardu
- Izmenjen i dopunjen Zakon o visokom obrazovanju odredbama o povećanoj prohodnosti studenata
- Usvojen novi Pravilnik o finansijskoj podršci studentima
- Broj izveštaja MPNTR o sprovedenim informativnim i savetodavnim aktivnostima za studente iz osetljivih grupa na svim nivoima studija
- Procenat studenata na VŠU koji studira uz rad
- Broj baza podataka o socio-ekonomskom, porodičnom i radnom statusu studenata u Srbiji
- Razvijen novi model vrednovanja vannastavnih aktivnosti studenata
- Procenat VŠU koje su uvele ulogu studenta tutora

AKTIVNOSTI

- 2.3.1.1. Rad na izmenama i dopunama Zakona o učenikom i studentskom standardu
- 2.3.1.2. Definisanje plana (konkretnih mera, aktivnosti i vremenskih rokova) za povećanje obuhvata VO
- 2.3.1.3. Razvijanje plana za obezbeđenje podsticajnih sredstava za povećanje obuhvata koji uključuje podsticajne rodne i mere za pripadnike osetljivih društvenih grupa
- 2.3.1.4. Izrada Pravilnika o finansijskoj podršci studentima koji uključuje podsticajne rodne i mere za pripadnike osetljivih društvenih grupa
- 2.3.1.5. Integrisanje podataka o prijavama i administraciji finansijske podrške studentima u JISP koji uključuju pol i relevantne socio-demografske pokazatelje
- 2.3.1.6. Uspostavljanje i institucionalizacija praksi sakupljanja podataka i analize u domenu socijalne dimenzije visokog obrazovanja - na sistemskom i na institucionalnom nivou koji uključuju pol i relevantne socio-demografske pokazatelje
- 2.3.1.7. Osmišljavanje i ostvarivanje ciljanih informativnih i savetodavnih aktivnosti MPNTR usmerenih na studente iz osetljivih grupa stanovništva
- 2.3.1.8. Analiza mogućnosti uvođenja studija uz rad i razvoj najpogodnijeg modela uz projekciju finansijskih potreba
- 2.3.1.9. Razvoj i/ili revidiranje podzakonskih akata relevantnih za studiranje uz rad
- 2.3.1.10. Obezbeđivanje kontinuiranog učešća Srbije u EUROSTUDENT istraživanju
- 2.3.1.11. Razvoj modela vrednovanja vannastavnih aktivnosti studenata

- 2.3.1.12. Izrada Smernica za VŠU za uspostavljanje uloge student-tutor
- 2.3.1.13. Podrška KASSS-u u procesu stvaranja Akademija strukovnih studija i osiguranju kvaliteta rada neuniverzitetskih VŠU
- 2.3.1.14. Revizija zakonske regulative u cilju definisanja obezbeđivanja tumača za srpski znakovni jezik za gluve i nagluve studente tokom čitavog procesa studiranja

Mera 2.3.2. Podržavanje VŠU u ostvarivanju kontinuiranog celoživotnog obrazovanja

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Razvijen model za prohodnost studenata sa akademskih na strukovne studije i obrnuto
- Broj razvijenih kratkih ciklusa na VŠU u ponudi za visokoobrazovane na osnovu novog Pravilnika o kratkim ciklusima na VŠU
- Broj razvijenih kratkih ciklusa na VŠU u ponudi za one koji su završili četvorogodišnje srednje obrazovanje na osnovu novog Pravilnika o kratkim ciklusima na VŠU

AKTIVNOSTI

- 2.3.2.1. Pokretanje dijaloga sa zainteresovanim stranama i razmatranje mogućnosti spajanja podnivoa u pojedinačne nivoe 6 i 7 NOKS i izmena deskriptora nivoa 5 NOKS-a radi integracije kratkog ciklusa
- 2.3.2.2. Razvijanje modela za prohodnost studenata sa akademskih na strukovne studije i obrnuto
- 2.3.2.3. Rad na izmenama i dopunama Zakona o visokom obrazovanju u smislu povećanja prohodnosti studenata
- 2.3.2.4. Kreiranje smernica za VŠU za ostvarivanje različitih oblika neakademske diseminacije znanja, društveno povezivanje, itd.

POSEBNI CILJ 2.4. DIGITALIZACIJA VISOKOG OBRAZOVANJA

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (pokazatelji ishoda):

- Uspostavljeni uslovi za digitalizaciju visokog obrazovanja

Mera 2.4.1. Uvođenje digitalnih platformi, elektronskog indeksa i elektronske matične knjige studenata

Pokazatelji na nivou mere (pokazatelji rezultata):

- Usvojena zakonska regulativa koja se odnosi na upotrebu elektronskog indeksa i elektronskih matičnih knjiga na VŠU
- Procenat VŠU koje koriste elektronski indeks*
- Procenat VŠU koje koriste elektronske matične knjige*

- Procenat VŠU koje koriste platformu "Onlajn Ugovor o učenju"
- Procenat VŠU koje su deo digitalne mreže Erasmus bez papira (EBP)

AKTIVNOSTI

- 2.4.1.1. Ostvarivanje i sinhronizacija aktivnosti koje se odnose na tehničke standarde Evropske inicijative za studentske kartice, institucionalnu regulativu i redovne procedure korišćenja platforme "Onlajn Ugovor o učenju" i digitalnu mrežu Erasmus bez papira (EBP)
- 2.4.1.2. Razvoj i usvajanje zakonske regulative koja se odnosi na upotrebu elektronskog indeksa i elektronskih matičnih knjiga na VŠU
- 2.4.1.3. Izrada softvera za elektronske indekse i elektronske matične knjige*
- 2.4.1.4. Izrada smernica za VŠU za izdavanje i upotrebu elektronskih indeksa i elektronskih matičnih knjiga*
- 2.4.1.5. Razvoj i ostvarivanje promotivnih aktivnosti koje za cilj imaju predstavljanje elektronskih indeksa i elektronskih matičnih knjiga*
- 2.4.1.6. Analiza stanja i projekcija i utvrđivanje potreba za daljim usavršavanjem elektronskog indeksa i elektronskih matičnih knjiga*
- 2.4.1.7. Izrada smernica za VŠU vezanih za aktivnosti projektovanja i uvođenja digitalnih platformi na VŠU uz uvažavanje standarda za obezbeđenje kvaliteta i u okviru institucionalnog okvira na državnom nivou*

11. LISTA SKRAĆENICA

Skraćenica	Pun naziv
AZK	Agencija za kvalifikacije
AZP	Aktivne politike zapošljavanja
AOO	Anketa o obrazovanju odraslih
AP	Akcionni plan (prateći dokument uz strategiju)
AP Vojvodina	Autonomna pokrajina Vojvodina
APR	Agencija za privredne registre
VO	Visoko obrazovanje
VŠU	Visokoškolska/e ustanova/e
GIZ	Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju
DPS	Društvo psihologa Srbije
EIB	Evropska investiciona banka
EOK	Evropski okvir kvalifikacija
EU	Evropska unija

ZVKOV	Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja
ZOSOV	Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja
ZUOV	Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja
IKT	Informaciono-komunikacione tehnologije
IO	Inkluzivno obrazovanje
JISP	Jedinstveni informacioni sistem prosvete
JLS	Jedinica lokalne samouprave
JPOA	Javno priznati organizator aktivnosti obrazovanja odraslih
KASSS	Konferencija akademija strukovnih studija Srbije
KVIS	Karijerno vođenje i savetovanje
KONUS	Konferencija univerziteta Srbije
MDULS	Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave
MEI	Ministarstvo za evropske integracije
MZ	Ministarstvo zdravlja
MKI	Ministarstvo kulture i informisanja
MOS	Ministarstvo omladine i sporta
MP	Ministarstvo privrede
MPNTR	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
MRZBSP	Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja
MSP	Ministarstvo spoljnih poslova
MTTT	Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija
MF	Ministarstvo finansija
NARNS	Nacionalna asocijacija roditelja i nastavnika Srbije
NAT	Nacionalno akreditaciono telo
OCD	Organizacija civilnog društva
NOKS	Nacionalni okvir kvalifikacija u Srbiji
NPS	Nacionalni prosvetni savet
NSVO	Nacionalni savet za visoko obrazovanje
NSNM	Nacionalni saveti nacionalnih manjina
NSZ	Nacionalna služba za zapošljavanje
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
OVU	Obrazovno-vaspitne ustanove
OO	Obrazovanje odraslih
OPV VO	Okvir za praćenje i vrednovanje kvaliteta visokog obrazovanja

PVO	Predškolsko vaspitanje i obrazovanje
PZV	Pedagoški zavod Vojvodine
PIAAC	Program međunarodnog ocenjivanja kompetencija odraslih
PIRLS	Međunarodna studija o napretku u čitalačkoj pismenosti
PKS	Privredna komora Srbije
PPU	Priznavanje prethodnog učenja
PU	Predškolska ustanova
RSJP	Republički sekretarijat za javne politike
RZS	Republički zavod za statistiku
SANU	Srpska akademija nauka i umetnosti
SES	Socio-ekonomski status
SROS 2020	Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine
SROVRS 2030	Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine
SSOV	Srednje stručno obrazovanje i vaspitanje
SSOOO	Savet za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih
TALIS	Međunarodno istraživače učenja i podučavanja
UNESKO	Organizacija za obrazovanje, nauku i kulturu Ujedinjenih nacija
UNICEF	Dečji fond Ujedinjenih nacija
UNODC	Kancelarija Ujedinjenih nacija za droge i kriminal
FOOO	Funkcionalno osnovno obrazovanje odraslih
CIP	Centar za interaktivnu pedagogiju
COP	Centar za obrazovne politike
CROSO	Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja
ŠU	Školska/e uprava/e

12. ANEKSI

Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sadrži anekse koji čine njen sastavni deo - Akcioni plan za period od 2021. do 2023. godine, za sprovođenje Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i Ex-post analizu sprovođenja Strategije razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine.

13. ZAVRŠNA ODREDBA

Ovu strategiju objaviti na internet stranici Vlade, internet stranici Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i portalu e-Uprave, u roku od sedam radnih dana od dana usvajanja.

Ovu strategiju objaviti u "Službenom glasniku Republike Srbije".